

SALA
DE
LECTURĂ

Proletari din toate țările, uniți-vă!

Anul XXII, nr. 27, joi 6 iulie 1989

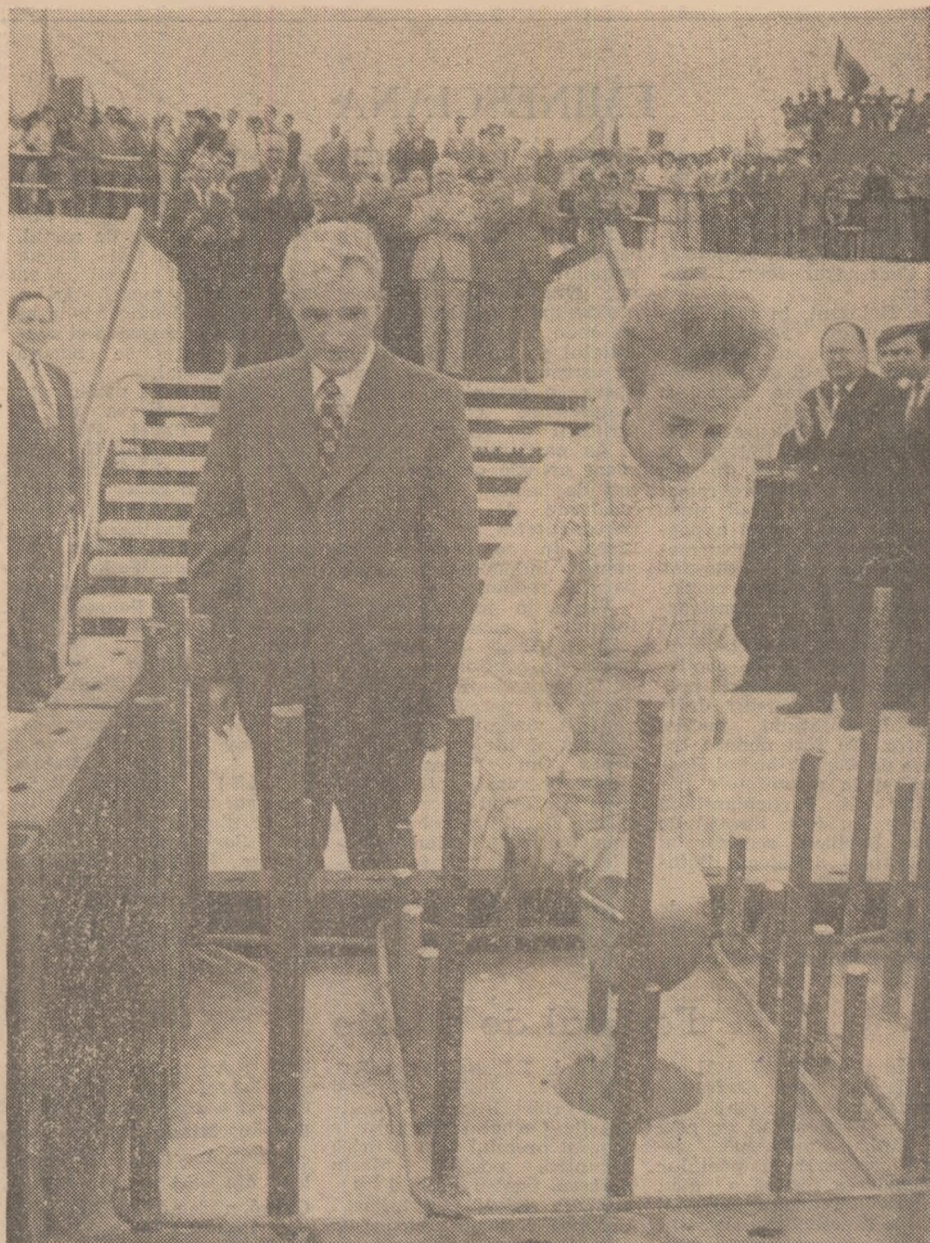
Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

27

România literară

NICOLAE BĂLCESCU

(Paginile 12—13)

■ Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu au inaugurat, miercuri, 5 iulie 1989, lucrările de construcție a Centrului Național de Creație și Cultură Socialistă „Cîntarea României” din București.

TEZELE

PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

(Paginile 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9)

ASTĂZI, 5 IULIE 1989

ÎN AL 45-LEA AN AL UNIVERSARII
REVOLUȚIEI DE ELIBERARE SOCIALĂ
ȘI NAȚIONALĂ,

DE DEZVOLTARE LIBERĂ ȘI INDEPENDENȚĂ

A ROMÂNIEI,

ANUL CELUI DE AL XIV-LEA CONGRES

AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

AM INAUGURAT LUCRĂRILE DE CONSTRUCȚIE

A OPEREI ROMÂNE

DIN CADRUL

CENTRULUI NAȚIONAL DE CREAȚIE

ȘI CULTURĂ SOCIALISTĂ

„CÎNTAREA ROMÂNIEI”

DIN BUCUREȘTI — CAPITALA ȚĂRII,

MONUMENTALĂ

CITITORIE DESTINATĂ ÎN ELORIRII ARTEI

ȘI CULTURII NAȚIONALE,

CE VA PURTA PESTE SECOLE

„SIMBOLUL FORȚEI ȘI CAPACITĂȚII CREATOARE

ALE POPORULUI ROMÂN

AL YOUNGHEI SALE DE PĂSTRAREA TINTEI

NAȚIONALE

DE ÎNVIETARE NEABĂȚITĂ PE CELE MAI

ÎNALTE CULMI

DE PROGRES ȘI CIVILIZAȚIE

SOCIALISTĂ ȘI COMUNISTĂ

Nicolae Ceaușescu

Elena Ceaușescu

Telegrama adresată TOVARĂȘULUI NICOLAE CEAUȘESCU

secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România

Mult stimate și iubite tovarăse Nicolae Ceaușescu,

Intr-o deplină unitate de conștiință cu întreaga națiune, oamenii scrisului din patria noastră își exprimă profunda satisfacție și adevărată entuziasmată față de Hotărârea Plenei Comitetului Central al Partidului Comunist Român cu privire la re alegerea Dumneavoastră, la cel de al XIV-lea Congres, în funcția supremă de secretar general al partidului.

Acest act politic reprezintă expresia cea mai înaltă a prețurii unanime de care se bucură activitatea strălucită a marelui patriot, a militantului comunist care-și dedică întreaga viață, muncă și creație revoluționară fericirii patriei și a poporului, împlinirii celor mai cuceritoare idealuri ce au luminat dintotdeauna istoria acestui pământ străvechi. În anii construcției socialiste și cu deosebire în anii epocii care vă poartă numele, epocă în care vedem însuși triumful gândirii și practicii revoluționare in-

intate, al aplicării creatoare a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale țării noastre, România cunoaște cel mai glorios și mai fertil timp al dăinuirii sale.

Congresul al IX-lea și toate celelalte mari forumuri comuniste care au urmat poartă pecetea spiritului Dumneavoastră vizionar, pe care-l resimțim în întreaga viață economică, moral-politică și socială a României, în afirmarea liberă, demnă și suverană a patriei în lumea de azi.

Arhitect strălucit al prezentului și viitorului românesc, Dumneavoastră, mult stimată tovarăse Nicolae Ceaușescu, ați conferit culturii și artei rolul de componente esențiale ale progresului și civilizației, ale edificării conștiinței noi, revoluționare, adresându-ne nouă, oamenilor scrisului, vibranta chemare de a ne inspira mereu de la izvorul veșnic viu al vieții și muncii poporului, punind în prim plan

tot ceea ce este mai mare și mai reprezentativ în epopeea construcției socialismului.

Susținând cu toată căldura re alegerea Dumneavoastră în funcția supremă de secretar general al partidului, investitură în care vedem garanția însăși a mersului neabătut înainte al patriei, vă încredințăm, mult stimată și iubite tovarăse Nicolae Ceaușescu, de hotărârea noastră, a tuturor, de a face tot ce ne stă în putință pentru ca în scrierile noastre să vibreze mai puternic preocupările, simțămintele și aspirațiile oamenilor muncii, împlinirea de destin a unei patrii care și-a cucerit pe deplin și irevocabil independența, pentru a înălța edificiul trainic al culturii și literaturii române sub soarele generos al socialismului și comunismului.

UNIUNEA SCRITORILOR
DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

EMINESCIANA

În perioada 15-18 iunie a.c. un grup de scriitori români și străini a efectuat o călătorie în județele Botoșani, Suceava și Iași, în cadrul manifestărilor prilejuite de Centenarul Mihai Eminescu.

La Botoșani, în sala Teatrului „Mihai Eminescu” a fost prezentat un spectacol omagial susținut de Filarmonica din localitate, actori ai teatrului, soliști ai Operei Române din București, artiști amatori din Botoșani și din comuna Ipotești. În ziua de 16 iunie a fost programat un pelerinaj la locul unde s-a aflat casa natală a poetului și la alte obiective memoriale din orașul Botoșani. Au fost vizitate noile cartiere muncitorești și construcții recente (Casa de cultură a sindicatelor). La Ipotești, a fost vizitată casa copilăriei poetului; scriitorii prezenți au citit versuri dedicate Luceafărului poeziei noastre. Au fost depuse coroane de flori la bustul Poetului și la mormintele părinților săi. Participanții la acțiune au fost însoțiți de Lazăr Băciuc, secretar al Comitetului județean Botoșani al P.C.R.

La Suceava, grupul de scriitori a fost întâmpinat de Ileana Paraniel, secretar al

Comitetului județean P.C.R. Au fost vizitate monumente istorice și de arhitectură, precum și instituții muzeale: Cetatea de scaun a Sucevei, Muzeul tehnicii populare din Rădăuți, Putna, Dragomirna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, La Putna unde, în august 1871, Comitetul de inițiativă, având ca secretar pe Mihai Eminescu, a organizat o mare manifestare comemorativă, scriitorii au vizitat muzeul și au participat la un moment artistic omagial susținut de artiști amatori din localitate. A fost evocată personalitatea lui Ștefan cel Mare, în contextul luptei pentru independență a poporului român.

Vizita în județul Iași a început la casa memorială „Al. I. Cuza” de la Ruzițoaia. În continuare s-a făcut un popas la teiul lui Eminescu din parcul Copou și au fost vizitate Casa Pogor (Muzeu al literaturii), boieră de la Creangă din Târnăveni, precum și alte obiective interesând istoria literaturii și cultura română. În sala Teatrului Național „Vasile Alecsandri” a fost prezentat un spectacol festiv la realizarea căruia și-au dat concursul colectivele Teatrului Național, Filarmonicii „Moldova” și Operei Române din Iași. Pe parcursul vitei în județul Iași, grupul de scriitori a fost însoțit de Al. Crihană, secretar al Comitetului județean de partid. În toate cele trei județe s-a remarcat participarea entuziastă la manifestări a publicului, demonstrându-se încă o dată dragostea și prețuirea de care se bucură Poetul național.

Festival de poezie

În zilele de 10 și 11 iunie, la Iași s-au desfășurat manifestările celei de-a IX-a ediții a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu”, dedicat centenarului poetului. Deschiderea festivă a avut loc în sala Teatrului Național „Vasile Alecsandri”; au rostit cuvinte omagiale Maria Ghiță, membru supleant al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim secretar al Comitetului județean de partid Iași, lector univ. Pavel Florea, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă, și Mircea Radu Iacoban, secretarul Asociației scriitorilor din Iași. Au fost decernate, apoi, premiile ediției a IX-a a Festivalului. Juriul Asociației scriitorilor (președinte prof. univ. dr. Const. Ciopraga) a acordat premiul pentru debut poeziei Tatiana Rădulescu, pentru volumul „Liniștea aerului”,

apărut la Editura Cartea Românească. Juriul revistei „Convorbiri literare” (președinte de Corneliu Sturzu), a acordat premiul pentru lirică patriotică poetului Marin Sorescu, pentru ultimul volum din ciclul „La Liliiec”. Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor a decernat premiul pentru creații muzicale inspirate din universul poeziei eminesciene compozitorului Dan Voiculescu, din Cluj-Napoca, pentru piesa corală „La steaua”.

În continuare, a fost prezentat spectacolul „Pururi tinăr, înfășurat în manta-mi”, realizat de Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Opera Română și Filarmonica „Moldova” în regia Nicolette Toia (scenografia, Andreea Iovănescu).

În sală de festivități a Asociației scriitorilor s-au desfășurat lucrările simpozionului „Eminescu — la cen-

tenar”. Au prezentat comunicări prof. univ. dr. Const. Ciopraga, conf. univ. Mihai Drăgan, Mircea Tomuș, secretarul Asociației scriitorilor din Sibiu, și Hajdu Győző, redactor șef al revistei „Igaz Szó” din Tîrgu Mureș.

În același cadru au fost lansate patru noi volume apărute în colecția „Eminesciana” a editurii Ieșene „Junimea”. Au luat cuvîntul cu acest prilej Virgil Cuțitaru, Mihai Drăgan (coordonatorul colecției) și George Popa.

La Liceul Pedagogic din Iași, al cărui director a fost Titu Maiorescu, și în comuna Ruginoasa s-au desfășurat sesiuni literare la reșita cărora și-au dat concursul Natalia Cantemir, Ion Hurjui, D. Ignea, Grigore Ilieș, Gavril Istrate, Marcel Mureșanu, Florin Muscalu, Fănuș Neagu, Ioanid Romanescu, Marin Sorescu, Mircea Tomuș, N. Turturaru, D. Țiganuș, Horia Ziliu. Scriitorii participanți la cea de-a IX-a ediție a Festivalului de poezie „Mihai Eminescu” au fost însoțiți de Al. Crihană, secretar al Comitetului județean de partid Iași, și Pavel Florea, președintele Comitetului județean de cultură și educație socialistă.

La Asociația scriitorilor din Timișoara

În cinstea celei de-a 45-a aniversări a Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Timiș, Consiliul de educație politică și cultură socialistă Sandra și Comitetul sindical al Schelei de Producție Petroliera Sandra au organizat, sub genericul Poem Marelui August, o suită de manifestări, în cadrul căreia tovarășul Ion Ciobanu, secretar al Comitetului de partid al întreprinderii, a făcut o largă prezentare a activității Schelei, a rezultatelor deosebite obținute de oamenii muncii de aici. A urmat vernisajul expoziției de artă plastică organizată de Filiala Timișoara a U.A.P., vernisaj la care au luat cuvîntul Victor Găga, președintele Filialei, și criticul de artă Deliu Petroiu. La manifestări a participat, din partea Asociației Scriitorilor, prozatorul Mircea Șerbanescu.

Universitatea din Timișoara, Centrul de Științe Sociale — Sectorul de poetică și Asociația Scriitorilor din Timișoara au organizat o sesiune de comunicări științifice, cu participare națională, avînd ca temă Mutația simbolistă. Coduri și limbaje. În cadrul sesiunii s-au desfășurat în cinci secțiuni (Simbolismul românesc, Eminescu și simbolismul, Simbolismul român, Postsimbolismul, Simbolismul european), reunind un important număr de cercetători, critici și istorici literari, scriitori, cadre didactice, și bucurîndu-se de participarea unui numeros public.

Sub semnul Centenarului Mihai Eminescu, la Centrul Universitar Timișoara a avut loc evocarea spectacolului în lumea lui Eminescu, manifestare la care au luat cuvîntul conf. univ. dr. Dumitru Daba, secretarul Comitetului de partid al Centrului Universitar, prof. univ. dr. Gheorghe I. Tohăneanu și lect. univ. dr. Deliu Petroiu. Și-a dat concursul Corul Filarmonicii de Stat „Banatul” din Timișoara, dirijat de Diodor Nicoară.

În cadrul Sesiunii de comunicări științifice Predarea limbilor și literaturilor moderne, organizată de Societatea de Științe Filologice și de Facultatea de Filologie a Universității din Timișoara, a avut loc o masă rotundă cu tema Eminescu în traduceri, condusă de prof. univ. dr. Leon Levițchi. Au participat la dezbateri prof. univ. dr. Ștefan Binder, Virgil Ene,

conf. univ. dr. Livius Clocărlie, lect. univ. dr. Elena Ghiță, lect. dr. Traian Ivădășan, cercetător șt. Pavel Roskoș, lect. dr. Romeo Magherescu și asist. univ. Doralina Selea.

De lașamentul de pionieri al clasei a VI-a de la Școala generală nr. 28 din Timișoara a organizat o interesantă întîlnire cu poetul Anghel Dumbrăveanu. Condușă de pioniera Mirela Tudor, comandanta detașamentului, întîlnirea a debutat cu o prezentare bio-bibliografică a scriitorului, susținută de elevul Dragoș Feneșan, după care a urmat un amplu recital din lirica invitatului. Un moment inedit și atractiv al acestui florilegiu l-a constituit expresiva recitare a poeziei Cîntec de patrie a poetului, realizată de eleva Mirabela Cioabă din clasa a IV-a a Liceului Pedagogic din Timișoara, pionieră distinsă recent cu titlul de laureată a Festivalului național „Cîntarea României”, ediția a VII-a. Expoziția cuprinzînd cărțile poetului, dialogul acestuia cu tinerii cititori, vizînd o bogată problematică legată de munca literară și exigențele evoluției unui destin poetic, cum și acordarea de autografe au completat bogat o adevărată sărbătoare literară, la care au participat prof. Ana Marian, comandant instructor de unitate, precum și comandanții tuturor detașamentelor de pionieri și profesorii comandanți instructori ai detașamentelor din clasele gimnaziale. În încheierea acestei manifestări literare, pionierii au cîntat „Un copil avea o floare” și „Sîntem pionierii țării”.

La Biblioteca Municipală din Tecuci a fost organizată prezentarea volumului Arhitecturi de cristal de Alexandru Jebeleanu, volum recent apărut la Editura Facla. Manifestarea a fost deschisă de tovarășul Mircea Niculescu, președintele Comitetului Municipal de Cultură și Educație Socialistă. În continuare, au luat cuvîntul profesorii Ileana Georgescu Tulică, Vasile Ghica, Dionisie Duma, Constantin Floarea și Maricica Brăescu. În același cadru s-a desfășurat un medallion literar dedicat poetului Ovid Căldănuș, cu ocazia împlinirii a 15 ani de la stingerea din viață a poetului tecucean. Despre activitatea acestuia au vorbit Alexandru Jebeleanu și prof. Ileana Georgescu Tulică, fiica poetului.

La Spitalul „Victor Babeș” din Timișoara a avut loc o sesiune literară dedicată Centenarului Mihai Eminescu, în cadrul căreia Alexandru Jebeleanu a prezentat expunerea Eminescu în durată eternității, iar Silvia C. Negru a citit poeme închinăte poetului nostru național. Au mai luat cuvîntul dr. Iacint Jemna și dr. Virgil Ene,

SEMNAL

● M. Eminescu — IUBIREA DE PATRIE. Pagini de publicistică. Ediție, cuvînt înainte și comentarii de D. Vatamaniuc. (Editura Militară, 240 p., 9 lei).

● Pompiliu Constantinescu — FIGURI LITERARE. Antologia, alcătuită în redacție de Aurora Slobodcanu, cuprinde cronici, articole, studii dedicate scriitorilor și problemelor literaturii române. Prefață de Gabriel Dimisianu. (Editura Minerva, 408 p., 23,50 lei).

● Mihai Moșandrei — EVOCĂRI LITERARE. Volum apărut în seria „Memorialistică”. (Editura Minerva, 232 p., 9,50 lei).

● Alexandru Jebeleanu — ARHITECTURI DE CRISTAL. Sonete. (Editura Facla, 88 p., 8,75 lei).

● Constantin Măciucă — TEATRUL ȘI TEATRELE. Volum în colecția „Masca”. (Editura Eminescu, 232 p., 10,50 lei).

● Ștefan Agopian — TOBIT. Romanul este reeditat în limba germană; traducere de Renate Hauser Sandu. (Editura Kriterion, 286 p., 13,50 lei).

● Romulus Cojocaru — PARINȚII. Roman. (Editura Militară, 304 p., 11 lei).

● Ion Crânguleanu — TORENTUL ROȘU. Poem eroic. (Editura Cartea Românească, 194 p., 19 lei).

● George Șovru — ÎNTILNIRE-N OGLINDĂ. Roman. (Editura Cartea Românească, 200 p., 10 lei).

● Viorica Moșil — O FAMILIE CA ORICARE ALTA. Correspondența lui Grigore C. Moșil cu familia; selecție, postfață, note și cronologie de Viorica Moșil. (Editura Cartea Românească, 452 p., 19 lei).

● Mihaela Minulescu — PRIETENI CURAJOSI. Povestiri pentru copii. (Editura Ion Creangă, 60 p., 11,50 lei).

● — INTOARCEA PE PLANETA ALBA. Povestiri S.F.; ediție îngrijită și cuvînt înainte de Lucian IL. (Editura Politică, 284 p., 17 lei).

● Victor Ernest Ișek — ARTA NAIV. Eseu apărut în colecția „Curent și sinteză”. (Editura Meridian, 110 p., 19,50 lei).

● Dan Angheliescu — FORME. Culegere a meașă volumelor Cere în apă (1970), Lumea adiere (1980) și Mșirii de traversarea suf. toamnei (1983). (Editura Eminescu, 110 p., 8,75 lei).

● Mikó Erwin — ÎNTILNIRE CU ANU. Interviu. (Editura, 216 p., 12 lei).

LECOR

În spiritul colaborării

Cu prilejul vizitei pe care o întreprinde în țara noastră, ca invitat la manifestările dedicate Centenarului Mihai Eminescu, poeta irakiană Rashida Al-Egaly s-a întîlnit luni, 26 iunie a.c. la Casa Scriitorilor „Mihail Sadoveanu” din Capitală cu poezii: Lucian Avramescu,

Cezar Baltag, Traian T. Cosevici, Ioana Diaconescu, Grete Tartler, Liliana Ursu, Violeta Zamfirescu și Teofil Bălaj, șeful Secției Relații Externe a Uniunii Scriitorilor.

Au fost evocate aspecte ale creației poetice actuale din cele două țări.

TEZELE

PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

privind dezvoltarea societății românești, perfecționarea conducerii economico-sociale, dezvoltarea democrației muncitorești-revoluționare, creșterea rolului Partidului Comunist Român, intensificarea activității ideologice, politico-educative, ridicarea nivelului de cunoaștere științifică, de cultură, a conștiinței revoluționare, raportul de forțe și caracteristicile fundamentale ale situației internaționale

Congresul al XIV-lea al Partidului Comunist Român reprezintă un eveniment de însemnătate istorică în viața social-politică a țării, în activitatea partidului și poporului nostru.

Desfășurându-se în anul jubiliar al celei de-a 45-a aniversări a victoriei revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, Congresul va prilejui o profundă și multilaterală evaluare a drumului parcurs de poporul român în construcția socialistă, îndeosebi de la Congresul al IX-lea al partidului, a activității desfășurate pentru înfăptuirea hotărârilor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale, va analiza stadiul actual al societății românești și va stabili obiectivele și liniile directoare ale dezvoltării României în perioada 1991—1995 și, în perspectivă, până în

anii 2000—2010. Prin hotărârile pe care le va adopta, Congresul se va înscrie în istorie drept congresul marilor victorii socialiste, al triumfului principiilor socialismului științific în transformarea revoluționară a societății românești, al adevăratei suveranități și al independenței depline, economice și politice, a României.

Tezele pentru Congresul al XIV-lea al partidului trebuie să prilejuiască o largă dezbateră în rîndul comunistilor, al tuturor oamenilor muncii, a problemelor fundamentale ale activității de construcție socialistă din patria noastră, asigurînd elaborarea democratică a liniei generale și a orientărilor de perspectivă ale dezvoltării țării. Hotărârile ce vor fi adoptate de Congres vor reprezenta astfel expresia aspirațiilor și voinței întregului nostru partid și popor.

I. Dezbateră Tezelor din aprilie 1988 și a Expunerilor tovarășului Nicolae Ceaușescu la plenarele C.C. al P.C.R. din noiembrie 1988 și aprilie 1989 — expresie a profundului democratism al societății noastre, a puternicei unități dintre partid și popor

Tezele pentru Congresul al XIV-lea se întemeiază pe aprecierile și orientările cuprinse în expunerile secretarului general al partidului, tovarășul **NICOLAE CEAUȘESCU**, la ședința Comitetului Politic Executiv din aprilie 1988, la marele forum democratic din noiembrie anul trecut și la Plenara C.C. al P.C.R., din aprilie 1989, larg dezbătute de comunisti, de oamenii muncii și adoptate de întregul partid și popor ca documente programatice ale construirii noii orînduirii în actuala etapă istorică, pe baza aplicării consecvente, creatoare, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete din România. Prezentele Teze au fost dezvoltate și îmbogățite pe baza discuțiilor din cadrul Plenarei C.C. al P.C.R. din 27—28 iunie, a magistralei expunerii a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la această plenară.

Aceste documente constituie o generalizare strălucită a experienței poporului român, a partidului nostru comunist și reprezintă o nouă și importantă contribuție a tovarășului Nicolae Ceaușescu la dezvoltarea și îmbogățirea creatoare a socialismului științific și practicii revoluționare.

Dezbateră ideilor, tezelor și orientărilor cuprinse în expunerile tovarășului Nicolae Ceaușescu — cea mai largă și cuprinzătoare dezbateră care a avut loc pînă acum în partid, în societatea noastră — a reprezentat o adevărată școală de educație revoluționară, patriotică a comunistilor, a maselor de oameni al muncii, a întregii societăți. Ea s-a transformat într-un adevărat referendum în care națiunea noastră și-a exprimat adevărata voință la politica partidului și statului. Dezbaterile s-au desfășurat într-un spirit de înaltă responsabilitate comunistă, patriotică, de analiză critică și autocritică a activității din toate domeniile, dînd o puternică expresie caracterului profund al democrației de partid, al democrației noastre muncitorești-revoluționare.

În mod unanim, participanții la dezbateri au evidențiat cu putere contribuția hotărîtoare, de inestimabilă valoare, a secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la fundamentarea și elaborarea întregii politici interne și externe, la opera de construcție socialistă din țara noastră. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul nostru popor au adus, cu acest prilej, un înalt omagiu tovarășului Nicolae Ceaușescu, marele conducător al națiunii noastre socialiste, creatorul de geniu al strategiei revoluționare a partidului nostru, deschizătorul căii înaintării României spre comunism, militant de frunte al mișcării comuniste și muncitorești, personalitate politică proeminentă a lumii contemporane. Oamenii muncii și-au exprimat cea mai profundă recunoștință pentru modul strălucit în care secretarul general al partidului asigură înfăptuirea consecventă a principiilor socialismului științific în țara noastră, conducînd, cu înaltă fermitate revoluționară, națiunea română pe drumul bunăstării și fericirii.

În același timp, participanții la dezbateri au evidențiat contribuția deosebită a tovarășei academiciene doctor inginer **ELENA CEAUȘESCU**, eminent om politic și savant de renume mondial, militant de frunte al partidului și statului nostru, la elaborarea și înfăptuirea programelor de dezvoltare a țării, la organizarea și modernizarea activității din toate sectoarele vieții economice și sociale, la progresul științei și tehnicii, al învățămîntului și culturii.

Dezbateră acestor istorice documente a evidențiat cu putere faptul că între partid și popor există o unitate deplină și de nezduncinată, că poporul român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, este ferm hotărît să-și făurească în mod liber și conștient propriul său destin — destinul socialist și comunist.

II. Lupta milenară a poporului român pentru libertate socială și națională, pentru independență și unitate

Făurirea noii orînduirii în România este rezultatul legic al dezvoltării istorice, al luptei îndelungate a poporului român, a forțelor democratice și progresiste, a clasei muncitoare și partidului ei politic împotriva exploatării și asupririi, pentru o viață mai bună, liberă și independentă.

Pe teritoriul țării noastre s-au succedat, de-a lungul mileniilor, orînduirile social-economice cunoscute în evoluția umanității. Geto-dacii — strămoșii poporului român — au trăit și s-au dezvoltat pe această vatră cu mii de ani înainte. O importanță deosebită a avut crearea, acum 2 060 de ani, a statului centralizat geto-dac, sub conducerea lui Burebista, ajuns la o mare înflorire în vremea lui Decebal. Cucerirea unei părți a Daciei de către romani, după lupte îndelungate, cu toate consecințele negative pe care le-a determinat, a dus la împletirea celor două civilizații și formarea, pe această bază, a poporului român.

După retragerea armatei și administrației romane din Dacia, în secolul al III-lea e.n., populația locală și-a organizat existența în formațiuni statale de sine-stătătoare — cnezate, voievodate — ceea ce i-a asigurat continuitatea, capacitatea de apărare împotriva invaziilor diferitelor triburi și populații migratoare, aflate într-un stadiu inferior de civilizație. Constituirea celor trei state feudale — Muntenia, Transilvania, Moldova — a marcat o treaptă superioară în dezvoltarea societății românești. În lupta pentru libertate și independență, rolul hotărîtor a revenit maselor largi populare, în primul rînd țărănimii, care timp de secole a reprezentat principala forță a progresului social, a apărării țării.

Între cele trei țări românești s-au dezvoltat puternice legături economice și politice — bazate pe comunitatea de origine, limbă și cultură — care au dus la afirmarea conștiinței naționale, la intensificarea luptei pentru unirea într-un

singur stat. Unirea țărilor române, în anul 1600, sub glorioasa domnie a lui Mihai Viteazul, a materializat, deși pentru scurt timp, voința nezduncinată a poporului nostru de a trăi unit în granițele strămoșești.

Întîrzierea formării statului național român s-a datorat dominației străine, exploatării și asupririi de către imperiul otoman, imperiul țarist și imperiul austro-ungar, care au ținut în loc sute de ani dezvoltarea țărilor române. Dar jumul asupririi străine nu a putut împiedica lupta dreaptă a poporului nostru pentru realizarea idealului național, pentru progres și civilizație. În epoca modernă, aspirațiile fundamentale ale poporului român au dobîndit noi dimensiuni, manifestîndu-se cu putere în revoluțiile de la 1784, 1821 și 1848, care au stimulat dezvoltarea generală a societății, au creat condiții pentru realizarea unității naționale.

Înăfptuirea în 1859 a statului național român modern, prin unirea Moldovei cu Muntenia sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza, a constituit nucleul statului național unitar; amplele și profunde reforme aplicate cu acest prilej au înscris România în rîndul statelor avansate ale lumii.

Proclamarea la 9 mai 1877 a deplinei independențe de stat a României și consfințirea ei în războiul din 1877—1878 au constituit o puternică reafirmare a voinței tuturor românilor de a trăi într-o țară liberă, unită și suverană și au asigurat condiții pentru progresul forțelor de producție, pentru accelerarea dezvoltării economico-sociale.

Făurirea statului național unitar român în anul 1918 a constituit o strălucită victorie istorică a luptei eroice pentru unitate și libertate a poporului nostru. Marea Unire a dat un puternic impuls dezvoltării forțelor de producție — industriei și celorlalte sectoare economice —, realizării unor reforme sociale, afirmării capacităților creatoare ale poporului.

III. Făurirea socialismului — cerință istorică legică, obiectivă a dezvoltării sociale. Apariția mișcării muncitorești — etapă superioară în lupta poporului român pentru eliberare socială și națională. Lupta clasei muncitoare din România și a partidului ei politic revoluționar pentru răsturnarea vechii orînduirii și trecerea la edificarea noii societăți

Dezvoltarea forțelor de producție, apariția relațiilor de producție capitaliste, lupta de clasă între proletariat și burghezie au dus în mod necesar la apariția mișcării revoluționare, la însușirea de către aceasta a principiilor socialismului științific. Clasa muncitoare s-a afirmat pe arena politică a epocii drept cea mai înaintată forță socială, consecvent revoluționară în lupta pentru lichidarea exploatării omului de către om și făurirea socialismului.

Pentru desfășurarea cu succes a luptei revoluționare și îndeplinirea misiunii sale istorice, clasa muncitoare a adoptat de la început forme de organizare proprii.

În anul 1893 s-a creat, pe baza principiilor socialismului științific elaborate de K. Marx și Fr. Engels, Partidul Social-Democrat al Muncitorilor din România, unul dintre primele partide muncitorești din Europa, care a înscris în programul său de luptă răsturnarea orînduirii capitaliste și edificarea societății socialiste.

Partidul Comunist Român, făurit la 8 mai 1921 — ca rezultat al votului democratic al delegaților la Congresul Partidului Socialist de transformare a acestui partid în partid comunist — a

(Continuare în pagina 4)

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

(Urmare din pagina 3)

asigurat întărirea unității de acțiune a clasei muncitoare în marile bătălii purtate împotriva exploatării și asupririi, a monopolurilor străine, pentru o viață liberă, demnă și independentă.

În condițiile instaurării hitlerismului la putere în Germania și creșterii pericolului fascismului, războiului și revizionismului, Partidul Comunist Român și-a amplificat lupta revoluționară pentru unirea maselor largi populare în vederea apărării integrității și suveranității României. În cadrul evenimentelor din anii grei ai ilegalității s-a reliefat cu putere activitatea eroică, plină de abnegație, a tovarășului Nicolae Ceaușescu pentru apărarea intereselor clasei muncitoare, pentru înfăptuirea idealurilor supreme ale poporului român. Puternicele bătălii de clasă din deceniul al patrulea au culminat cu marea demonstrație patriotică, antifascistă și antirăzboinică de la 1 Mai 1939, în organizarea și desfășurarea căreia o contribuție determinantă au avut tovarășii Nicolae Ceaușescu, tovarășa Elena Ceaușescu. Partidul comunist a fost organizatorul și însușitorul luptei poporului român împotriva fascismului, războiului, a dominației Germaniei hitleriste, pentru răsturnarea dictaturii antonesciene, pentru apărarea integrității și suveranității României.

IV. Etapele procesului revoluționar unitar de construire și dezvoltare a noii orînduiri în România

În prima etapă — 23 August 1944 — 30 Decembrie 1947 — au fost îndeplinite obiectivele revoluției popular-democratice. România a participat cu toate forțele economice și militare la războiul antifascist, pînă la victoria finală asupra Germaniei hitleriste. La 6 martie 1945 a fost instaurat guvernul democratic, muncitoresc-țărănesc, iar la 30 decembrie 1947 a fost abolită monarhia și proclamată Republica, încheindu-se astfel o epocă și începînd un capitol nou în istoria poporului român.

Anul 1948 a marcat trecerea la o nouă etapă — etapa revoluției socialiste. Făurirea, în februarie 1948, a partidului unic al clasei muncitoare a asigurat forța politică conducătoare a poporului pe calea socialismului. Naționalizarea principalelor mijloace de producție, în iunie 1948, a dus la lichidarea proprietății capitaliste, a pus bazele dezvoltării socialiste a economiei românești, iar prin încheierea procesului cooperativizării agriculturii, în 1962, s-au generalizat relațiile de producție socialiste în întreaga economie.

Viața, practica revoluționară au demonstrat, atît în cadrul țării noastre, cît și pe plan mondial, rolul fundamental, hotărîtor al proprietății socialiste a întregului popor și cooperatiste, în făurirea noii orînduiri sociale. Dezvoltarea și întărirea ei continuă constituie o necesitate vitală, orice diminuare a marii

Partidul Comunist Român, cadrele sale de bază, în rîndul cărora s-a afirmat puternic personalitatea eroică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au organizat și condus cu strălucire poporul român la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, care a marcat un moment epocal în istoria României, a lichidat pentru totdeauna dominația imperialistă, a deschis calea spre adevărata independență, creînd condițiile ca poporul să poată să-și făurească viitorul așa cum îl dorește, fără nici un amestec din afară. Mărețul act istoric de la 23 August 1944 a creat condiții pentru înfăptuirea unor uriașe transformări revoluționare, a lichidării exploatării și asupririi, a instaurării puterii clasei muncitoare, a întregului popor.

Victoria revoluției de eliberare socială și națională, trecerea la construirea societății noi, socialiste în România, constituie expresia cerințelor legice ale dezvoltării sociale, rezultatul procesului istoric obiectiv al succesiunii modurilor de producție, determinat de dialectica progresului social, de necesitatea concordanței dintre dezvoltarea forțelor de producție și caracterul relațiilor de producție, reprezintă o încununare a îndelungatei lupte revoluționare desfășurate de clasa muncitoare, sub conducerea partidului comunist, este opera istorică a întregului nostru popor.

proprietăți socialiste, întoarcerea la forme de proprietate capitalistă, inclusiv la mica proprietate, este de natură să pună în pericol nu numai construirea socialismului, ci și însăși dezvoltarea economico-socială a popoarelor, bunăstarea și independența lor.

Transformările economico-sociale revoluționare înfăptuite în perioada 1948—1965 au asigurat înlăturarea exploatării omului de către om, dezvoltarea pe baze socialiste a industriei, agriculturii, a tuturor sectoarelor de activitate. În această etapă a construcției socialiste s-a desfășurat o muncă intensă, au fost învinse multe greutăți inerente unei opere de o asemenea amploare. Trebuie spus, totodată, că au fost comise o serie de greșeli și încălcări ale legalității socialiste, s-au manifestat puternice concepții străine, de subapreciere a forței și capacității poporului român, a clasei muncitoare, de denaturare a istoriei, limbii și culturii române, care au dăunat dezvoltării socialiste a patriei.

Partidul a reușit să învingă aceste greutăți, să înlăture fenomenele negative, să mobilizeze clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, întregul popor într-un uriaș efort constructiv care a asigurat înaintarea fermă a României pe calea dezvoltării economico-sociale, consolidarea orînduirii noi, socialiste și trecerea la o etapă superioară a procesului revoluționar în țara noastră.

V. Congresul al IX-lea — eveniment de importanță istorică, moment de cotitură care a marcat începutul unei noi epoci revoluționare în activitatea partidului, în opera de făurire a socialismului în patria noastră

În desfășurarea procesului revoluționar în țara noastră, un moment de cotitură radicală, de adevărată răscruce istorică, l-a constituit Congresul al IX-lea, cînd, în fruntea Partidului Comunist Român a fost ales marele fiu al neamului, eroul comunist al națiunii române moderne, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Congresul al IX-lea a făcut o profundă și exigentă analiză a primei etape a construcției socialiste și a stabilit principii și orientări de importanță fundamentală pentru transformarea revoluționară a societății românești.

Meritul nepieritor al Congresului al IX-lea, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, a

fost ruperea hotărîtă cu teoriile și practicile anacronice, cu conceptul greșit al „modelului unic” în construirea socialismului, cu ploconirea în fața unor idei străine și a unor forme de organizare a societății în contradicție cu realitățile noastre naționale, înlăturarea gîndirii dogmatice, conservatoare în toate domeniile, care împiedica desfășurarea forței revoluționare a partidului, a capacității creatoare a poporului.

Congresul al IX-lea a intrat în istorie prin proclamarea fermă a dreptului inalienabil al partidului nostru de a-și elabora de-sine-stătător linia politică, strategia și tactica revoluționară, aplicînd în mod creator adevărurile universale-valabile, principiile socialismului științific la condițiile concrete din România, la specificul nostru național, la realitățile și cerințele fiecărei etape istorice.

Congresul al IX-lea a pus în centrul întregii politici de construire a socialismului făurirea unei puternice baze tehnico-materiale, ca factor primordial al progresului multilateral al societății. Totodată, a fost subliniată necesitatea obiectivă a perfecționării continue a relațiilor de producție și sociale în concordanță cu dezvoltarea forțelor de producție.

Partidul a pornit de la principiul socialismului științific, potrivit căruia dezvoltarea democrației socialiste și crearea condițiilor pentru participarea largă și nemijlocită a maselor de oameni ai muncii la conducerea vieții economico-sociale reprezintă o necesitate legică a edificării noii orînduiri sociale. Această teză de importanță fundamentală și-a găsit expresia în principiul for-

mulat și tradus cu consecvență în viața de partidul nostru: „făurirea socialismului cu poporul și pentru popor”.

O importanță deosebită a avut repunerea în drepturile ei legitime a glorioasei istorii naționale, a milenarelor noastre tradiții progresiste, revoluționare, restabilirea adevărului istoric privitor la originile, formarea și dezvoltarea poporului român pe aceste meleaguri.

În spiritul orientărilor Congresului al IX-lea a fost adoptată noua Constituție care statuează largul democratism al orînduirii noastre sociale. O importanță deosebită a avut criticarea greșelilor, abuzurilor și ilegalităților comise în perioadele anterioare, măsurile luate pentru ca acestea să nu se mai repete niciodată în societatea noastră, pentru întărirea și respectarea legalității socialiste.

Congresul al IX-lea a reprezentat un moment esențial în întărirea politico-organizatorică și dinamizarea partidului nostru, în creșterea rolului său conducător în societate, în intensificarea legăturilor cu oamenii muncii, cu întregul popor, în afirmarea sa ca exponent al intereselor vitale ale națiunii.

Orientările stabilite de Congresul IX-lea — în elaborarea cărora rolul hotărîtor l-a avut tovarășul Nicolae Ceaușescu — au promovat un spirit nou în întreaga operă de construcție socialistă, au deschis cîmp larg afirmării energiei creatoare ale poporului, au redat națiunii noastre sentimentul demnității și încrederii în forțele proprii, au cimentat unitatea sa de nezdruccinat în jurul partidului comunist.

VI. Profunde transformări revoluționare înfăptuite în societatea românească în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea în domeniul economic, social, al științei, învățămîntului și culturii

Pe baza liniei generale stabilite de Congresul al IX-lea, întărită și dezvoltată de toate congresele și conferințele naționale ulterioare, a tezelor de inestimabilă valoare teoretică și practică ale tovarășului Nicolae Ceaușescu privitoare la legea obiectivă a reproducției socialiste lărgite, partidul a pus în fața poporului obiectivul realizării unei înalte rate a acumulării, ca o condiție vitală a lichidării într-un timp cît mai scurt a rămîinerii în urmă a țării și făuririi unei economii socialiste moderne. În cadrul unor largi dezbateri publice, întreaga noastră națiune a optat pentru alocarea anuală a circa o treime din venitul național în scopul creșterii și modernizării forțelor de producție, al industrializării, dezvoltării agriculturii și celorlalte ramuri ale economiei naționale.

Grăitor pentru uriașul efort constructiv desfășurat de națiunea noastră este faptul că circa 90 la sută din mijloacele fixe de care dispune azi societatea au fost create în perioada de după Congresul al IX-lea.

În efortul de dezvoltare și modernizare a bazei tehnico-materiale a societății, partidul a asigurat repartizarea armonioasă a forțelor de producție în toate zonele și județele țării, creînd condiții de muncă pentru toți cetățenii, deplina egalitate în drepturi a oamenilor muncii, fără nici o deosebire, posibilități ca toți locuitorii țării să se bucure de cuceririle civilizației socialiste.

Dezvoltarea și modernizarea continuă a forțelor de producție au putut avea loc și ca urmare a lichidării concepției greșite, manifestate în perioada dinaintea Congresului al IX-lea, potrivit căreia nu trebuia dezvoltată cercetarea științifică proprie. Pe baza orientărilor Congresului al IX-lea a fost organizată o largă rețea de institute și unități de cercetare, știința devenind cu adevărat o forță de producție și, totodată, un factor de prim ordin al progresului general al societății. Dispunem de o puternică forță științifi-

că, avem importante realizări în cercetarea științifică și tehnică, precum programe de largă perspectivă în toate domeniile. Întregul partid și popor apreciază în mod deosebit rolul și contribuția hotărîtoare ale tovarășei Elena Ceaușescu la progresul și înflorirea științei, culturii și învățămîntului românesc, la aplicarea cuceririlor revoluției tehnico-științifice moderne, în întreaga operă de edificare socialistă a patriei noastre.

Corepunzător prevederilor proiectului Programului-Directivă, România va deveni în perioada următoare — pînă la sfîrșitul mileniului al doilea și în primele decenii ale mileniului al treilea — o puternică forță a progresului tehnico-științific, cu un înalt nivel de dezvoltare în toate domeniile. De aceasta depind însuși mersul înainte al societății socialiste, crearea condițiilor pentru trecerea României la comunism.

Pornind de la legitatele concordanței între forțele de producție și relațiile de producție, partidul a luat un șir de măsuri de cea mai mare importanță pentru întărirea și perfecționarea proprietății socialiste, pentru manifestarea, în condiții superioare, a calității oamenilor muncii de proprietari colectivi ai mijloacelor de producție. S-a avut permanent în vedere că întărirea și creșterea proprietății socialiste, de stat și cooperatiste, reprezintă condiția esențială a dezvoltării revoluționare a societății, ca- lea evitării apariției oricăror forme de exploatare a omului de către om.

Pe baza orientărilor Congresului al IX-lea au fost adoptate măsuri de perfecționare a sistemului de cointerese materiale a oamenilor muncii, de așezare fermă a retribuției pe principiul socialist al cantității și calității muncii. Partidul a acționat pentru lichidarea deosebirilor nejustificate între nivelul veniturilor, pentru așezarea fermă a întregii vieți sociale pe principiile eticii și echității socialiste.

În decursul perioadei care a trecut de la Congresul al IX-lea a fost perfecțio-

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

nat sistemul politic, s-a asigurat democratizarea organelor de stat centrale și locale, s-a modificat legea electorală, introducându-se mai multe candidaturi pentru un loc de deputat, s-au creat noi organisme democratice, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la conducerea societății. Frontul Democrației și Unității Socialiste — care înmănușează toate organizațiile de masă și obștești, uniunile și asociațiile științifice, profesionale, ale oamenilor de creație, precum și O.D.U.S., în rindul căreia activează peste patru milioane de cetățeni care nu sînt membri ai partidului — cuprinde practic întreaga națiune, exprimă largul democratism al orînduirii noastre.

Rezultatele strălucite obținute în perioada care a trecut de la Congresul al IX-lea constituie cea mai convingătoare mărturie a justeții politicii generale a partidului nostru, a realismului obiectivelor sale fundamentale, a uriașei forțe transformatoare a socialismului. Totodată, ele exprimă abnegația cu care întregul popor acționează pentru transpunerea în viață a Programului partidului, ce corespunde pe deplin intereselor și năzuințelor sale vitale.

Epoca celor 24 de ani care au trecut de la Congresul al IX-lea — numită cu îndreptățită mindrie de întregul popor „Epoca Nicolae Ceaușescu” — este cea mai bogată în realizări din întreaga istorie a poporului român.

VII. Stadiul actual al dezvoltării societății socialiste românești. Marile succese obținute pe drumul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate în România

În cele peste patru decenii de construcție socialistă, România s-a transformat dintr-o țară slab dezvoltată, predominant agrară, într-o țară industrial-agrară, cu un înalt nivel de civilizație.

În acest an, producția industrială va fi de circa 135 de ori mai mare decît în 1945, o creștere de 120 ori fiind realizată după Congresul al IX-lea. Avem astăzi o industrie modernă, care poate realiza produse de mare complexitate, de înaltă calitate și nivel tehnic. Producția agricolă a crescut de circa 10 ori față de 1945, din care de peste 6 ori după 1965. Auțiția națională a ajuns la 5 178 miliarde lei, iar fondurile fixe productive la circa 2 700 miliarde lei. Venitul național va fi, în acest an, de 40 de ori mai mare decît în 1945 — din care o creștere de 33 ori s-a realizat după Congresul al IX-lea.

Fondul de retribuție a crescut, în perioada de după Congresul al IX-lea, de aproape 6 ori, retribuția medie de peste 3 ori, iar retribuția minimă s-a majorat de peste 3,3 ori, realizîndu-se un raport de 1 la 4,7 între veniturile mici și cele mari. Un rol important în ridicarea nivelului de trai l-au avut cheltuielile

social-culturale finanțate de la bugetul statului, care au crescut continuu, urmînd să ajungă în anul 1990 la 14 900 lei pe o familie, față de 3 530 lei în 1965.

S-a generalizat învățămîntul de 10 ani, iar pînă la sfîrșitul actualului cincinal va fi, practic, generalizat învățămîntul de 12 ani. S-au dezvoltat puternic rețeaua sanitară, activitatea de ocrotire a sănătății, s-au construit spitale, dispensare și alte așezăminte medicale.

În cursul lunii martie a acestui an, țara noastră a înregistrat un succes istoric — rambursarea în întregime a datoriei externe. Pentru prima dată în îndelungata sa istorie, România nu mai plătește tribut nimănui, devenind cu adevărat independentă economic și politic.

De la înălțimile la care s-a ajuns, întregul popor privește tot ceea ce s-a realizat cu îndreptățită mindrie și cu hotărîrea fermă de a acționa pentru perfecționarea continuă a întregii activități, pentru îndeplinirea cu succes a obiectivelor strategice cuprinse în Programul partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

VIII. Realizările obținute de poporul român în cincinalul 1986–1990 în îndeplinirea obiectivului strategic stabilit de Congresul al XIII-lea al partidului, de trecere a României la un nou stadiu de dezvoltare — cel de țară socialistă mediu dezvoltată

În actualul cincinal (1986–1990) s-au obținut noi și importante succese în toate domeniile activității economico-sociale. Au continuat dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, perfecționarea relațiilor sociale, a democrației muncitorești-revoluționare, s-au realizat noi progrese pe calea ridicării nivelului de trai, material și spiritual, al întregului popor. Realizările de pînă acum și prevederile pentru ultimul an al cincinalului asigură realizarea, în linii generale, a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului privind îndeplinirea obiectivului strategic de trecere a României la stadiul de țară socialistă mediu dezvoltată.

Producția-marfă industrială crește, pe ansamblul cincinalului, cu circa 40 la sută. În agricultură s-au obținut producții medii anuale de peste 30 milioane tone cereale — cele mai mari din istoria țării. În investiții se realizează un volum de lucrări de circa 1 300 miliarde lei, dîndu-se în funcțiune noi și importante capacități industriale și agrozootehnice. În toate județele s-a îndeplinit un vast program de construcții de locuințe și așezăminte social-culturale.

Importante realizări s-au obținut în domeniul indicatorilor de eficiență economică: productivitatea muncii în industria republicană crește, pe ansamblul cincinalului, cu peste 35 la sută. S-a asigurat sporirea rentabilității produse-

lor și a eficienței fondurilor fixe.

Aceste succese au făcut posibilă creșterea, față de anul 1985, cu peste 10 la sută a retribuției reale a oamenilor muncii. Pensile au sporit în medie cu 8 la sută, iar pensiile mici cu peste 40 la sută. Un succes deosebit îl constituie, de asemenea, stabilitatea prețurilor și tarifelor, al căror indice s-a situat sub cel planificat. A fost extinsă baza materială a științei, învățămîntului și culturii, s-a îmbunătățit asistența medicală.

În această perioadă s-a intensificat participarea României la diviziunea internațională a muncii, s-au dezvoltat colaborarea și cooperarea cu țările membre ale C.A.E.R., cu celelalte țări socialiste, cu toate statele lumii.

În activitatea economico-socială s-au manifestat și lipsuri, greutăți, nu totul a mers ușor. Dar ceea ce s-a realizat demonstrează forța și vitalitatea economiei noastre socialiste, justețea liniei politice generale a partidului de făurire a noului orînduirii, hotărîrea întregului popor de a o transpune în viață. Este deosebit de semnificativ că toate realizările au fost obținute în condițiile unor grave instabilități economice mondiale, care au afectat practic toate țările, îndeosebi pe cele în curs de dezvoltare.

Succesele dobîndite în actualul cincinal creează baza trainică pentru ridicarea patriei pe noi și noi trepte de progres și civilizație.

IX. Trecerea României la făurirea etapei superioare a societății socialiste. Obiectivele principale ale dezvoltării economico-sociale în viitorul cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000 și în primul deceniu al mileniului al treilea. Îndeplinirea programelor de dezvoltare intensivă, de perfecționare a organizării și modernizare a industriei și a celorlalte ramuri, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii

România se va înscrie în deceniul următor în rîndul țărilor dezvoltate din punct de vedere economic, pe planul relațiilor de producție și al soluționării problemelor sociale țara noastră fiind deja înaintea țărilor capitaliste dezvoltate.

Conform prevederilor înscrise în proiectul Programului-Directivă, al celui de-al XIV-lea Congres, partidul nostru va acționa, în viitorul cincinal, în perioada pînă în anul 2000 și primul deceniu al mileniului trei, pentru continuarea dezvoltării armonioase a forțelor de producție, perfecționarea relațiilor de producție, a tuturor raporturilor sociale, realizarea unei noi calități a muncii și vieții, întărirea democrației muncitorești-revoluționare, participarea tuturor cetățenilor la conducerea societății, manifestarea deplină a personalității umane.

În cel de-al 9-lea plan cincinal, în centrul preocupărilor se va afla dezvoltarea intensivă a economiei naționale, îndeplinirea programelor de modernizare a producției, realizarea unei noi calități a muncii în toate domeniile — ca cerință esențială pentru trecerea la cea de-a doua fază a edificării societății socialiste multilateral dezvoltate.

Producția-marfă industrială urmează să crească, în ansamblu, cu circa 30–35 la sută. Se va dezvolta puternic baza proprie de materii prime și materiale, de resurse energetice. Va fi continuat procesul de dezvoltare a industriei prelucrătoare, acordîndu-se prioritate sectoarelor de vîrf. Va crește mai rapid productivitatea muncii, se vor reduce consumurile, se vor diminua costurile, se vor ridica rentabilitatea fiecărui produs, precum și venitul național pe unitatea de fonduri fixe.

Producția globală agricolă va sporii cu 20–25 la sută, pe baza folosirii raționale a fondului funciar și creșterii potențialului productiv al pămîntului. Se vor generaliza producțiile mari, realizîndu-se, pînă în anii 2000–2005, o producție agricolă stabilă de cel puțin 40–45 milioane tone cereale anuale. Agricultură va asigura satisfacerea cerințelor economiei naționale și aprovizionarea populației la nivelul cerințelor științifice de consum.

Politica în domeniul investițiilor — care se vor ridica în cincinalul viitor la 1 600–1 700 miliarde lei — va permite modernizarea mijloacelor de muncă, dotarea unităților cu cele mai perfecționate utilaje, aplicarea largă a tehnologiilor avansate. Din volumul investițiilor, circa 250 de miliarde lei vor fi alocați în agricultură, îndeosebi pentru finalizarea programului național de îmbunătățiri funciare, iar circa 250 miliarde lei pentru îndeplinirea programului de dezvoltare și modernizare a localităților patriei.

La baza activității în toate ramurile economiei vor sta cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. Aceasta presupune o concentrare și mai puternică a cercetării în domeniile fundamentale ale progresului, România devenind în deceniul următor o puternică forță a științei, învățămîntului și culturii. Pe baza programelor elaborate sub conducerea tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, cercetarea va fi orientată în direcția modernizării industriei, sporirii producțiilor agricole și zootehnice, dezvoltării tuturor domeniilor

vieții economice și sociale. În cincinalul viitor se va asigura pregătirea profesională a circa 2 milioane de persoane.

Mentînerea unei rate a acumulării de 28–30 la sută pe ansamblul perioadei 1991–2000 va asigura resursele necesare atît dezvoltării intensive a economiei, cît și ridicării nivelului de trai al poporului.

Va avea loc o îmbunătățire continuă a condițiilor de muncă și viață pentru toți cetățenii, urmînd ca populația activă să ajungă, în 1995, la 12 milioane, iar numărul personalului muncitor la 8 130 000 — 8 240 000, respectiv circa 68 la sută din populația activă. Retribuția medie reală va spori în 1995, comparativ cu 1990, cu 5–8 la sută, iar veniturile totale ale țărănimii cooperatiste, de asemenea, cu 5–8 la sută. Se va asigura, pînă în anul 2000, un raport de circa 1 la 4,5 între retribuțiile mici și cele mari. La stabilirea nivelului minim trebuie să avem în vedere ca fiecare om al muncii să-și poată asigura o viață demnă, civilizată, corespunzător cerințelor științifice determinate. De aceste cerințe trebuie să se țină seama, în mod corespunzător, la stabilirea pensiilor mici. Va fi menținută, în continuare, stabilitatea prețurilor.

Învățămîntul va fi legat mai strîns de cerințele economiei naționale, se va dezvolta sistemul de asistență sanitară, va fi perfecționată activitatea culturală, se vor face pași importanți pe calea apropiierii condițiilor de muncă și viață ale locuitorilor de la sate de cele de la orașe.

În cel de-al 9-lea cincinal, prin construirea a 700 000 apartamente din fondurile statului în mediul urban, va fi rezolvată problema locuințelor. Se prevede, totodată, realizarea de către locuitorii comunelor a unui număr important de case în cadrul programului de dezvoltare și sistematizare a localităților.

România va dezvolta relațiile economice și tehnico-științifice internaționale, va participa tot mai activ la diviziunea internațională a muncii. Încă din acest cincinal se va trece la o cooperare mai intensă în realizarea unor obiective industriale-agrare cu alte țări, pe baza principiului avantajului reciproc.

Proiectînd astfel viitorul României, partidul nostru subliniază că fizionomia societății socialiste multilateral dezvoltate se deosebește profund, prin conținutul ei, de societatea capitalistă dezvoltată de astăzi. Orînduirea capitalistă nu a rezolvat și nu poate rezolva problemele fundamentale ale omului, ale popoarelor. Nivelul atins de capitalismul contemporan, apreciat doar după criteriul venitului mediu pe locuitor, ascunde mari discrepanțe între condițiile de viață ale săracilor, care devin tot mai mulți și tot mai săraci, și cele ale grupului restrîns de bogați, care devin tot mai bogați. În realitate, venitul național al țărilor capitaliste dezvoltate aparține în cea mai mare parte unui mic număr de membri ai societății, în timp ce marea majoritate nu dispune nici de strictul necesar. Țările capitaliste și-au dezvoltat forțele de producție atît ca urmare a exploatării maselor muncitoare proprii, cît și prin asuprirea și jefuirea altor popoare, prin politica colonialistă și neocolonialistă.

Propunîndu-și țeluri cu totul diferite, punînd în centrul preocupărilor omul,

(Continuare în pagina 6)

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

(Urmare din pag. 5)

cerințele sale la viață materială și spirituală, socialismul va înfățișa lumii materializarea unei viziuni noi, superioare, despre civilizație, despre relațiile dintre oameni și destinul omului în societate.

Partidul nostru pornește de la principiul că nivelul de viață și civilizație al unui popor nu poate fi apreciat numai după indicatori materiali cantitativi — desigur, importanți — ci după totalitatea condițiilor de viață, muncă, învățământ și cultură asigurate maselor largi populare. Nivelul consumului de bunuri constituie o latură însemnată, dar numai o latură a unei vieți cu adevărat libere și demne.

Conceptul de țară socialistă multilateral dezvoltată înglobează, în afara progresului și modernizării producției materiale, sfere de cea mai mare importanță pentru existența oamenilor muncii, cum sînt: perfecționarea relațiilor de producție și sociale, realizarea unei înalte calități a muncii, soluționarea cerințelor generale fundamentale ale maselor, înfăptuirea drepturilor și libertăților cetățenești, participarea democratică a cetățenilor la conducerea țării, crearea unui om nou înaintat, a unui nou mod de gândire și comportament al membrilor societății.

Introducerea tehnicii moderne, a cercirilor științei, care în capitalism duce la azvîrlirea în stradă a milioane de muncitori, la creșterea șomajului, în socialism ridică munca pe o treaptă cali-

tativ superioară. În spiritul principiilor socialismului științific, partidul nostru proclamă munca socială ca un drept fundamental al omului, ca factor hotărîtor al afirmării și dezvoltării personalității umane.

În ce privește aprecierea perspectivei dezvoltării consumului, se impune luarea în considerare a limitelor resurselor naturale. În faza superioară a socialismului vor fi asigurate satisfacerea științific determinată a cerințelor, un consum rațional pentru toți membrii societății. Socialismul își propune să asigure toate condițiile care să dea omului sentimentul deplin al demnității și libertății.

Făurirea societății socialiste multilateral dezvoltate se va realiza pe temelia de nezdruccinat a principiilor de egalitate și echitate între oameni, în spiritul eticii socialiste. Cerințele cetățeanului se vor satisface nu numai pe baza veniturilor individuale, ci și pe calea sporirii rolului cheltuielilor sociale, crescînd ponderea problemelor de civilizație și cultură rezolvate de societate. În această sferă intră perfecționarea învățămîntului gratuit pentru toți fiii patriei, soluționarea problemei locuințelor și a ocrotirii sănătății, stimularea creșterii demografice, sprijinirea familiilor cu mai mulți copii, lichidarea deosebirilor între munca fizică și cea intelectuală, ridicarea gradului de civilizație al tuturor localităților patriei, intensificarea vieții cultural-artistice, lărgirea orizontului de înțelegere și cunoaștere al maselor, ridicarea conștiinței întregului popor.

X. Perfecționarea sistemului de conducere, planificare și organizare a întregii activități de dezvoltare economico-socială a patriei

În ultimele două decenii și jumătate partidul nostru a acționat continuu pentru perfecționarea întregii activități de conducere și planificare, corespunzător cerințelor fiecărei etape istorice. S-a pornit de la principiul că formele de conducere și planificare nu sînt date o dată pentru totdeauna, ci trebuie perfecționate continuu, în raport cu dezvoltarea forțelor de producție.

Întreaga viață economico-socială din țara noastră este organizată pe principile autoconducerii și autogestiunii muncitorești. Cu 20 de ani în urmă au fost create consiliile oamenilor muncii, au fost instituționalizate adunările generale. S-au constituit, de asemenea, consilii județene și naționale și s-a trecut la organizarea periodică a congreselor oamenilor muncii din industrie, din agricultură, din domeniul științei și învățămîntului, precum și al educației și culturii, care adoptă decizii în problemele fundamentale ale activității economico-sociale.

Viața a demonstrat justetea acestui original sistem de autoconducere democratică. În același timp, practica a evidențiat faptul că dezvoltarea țării poate avea loc numai în condițiile conducerii unitare a economiei naționale. Elaborarea planurilor de către unități, adoptarea lor de către consiliile oamenilor muncii și adunările generale au la bază obiectivele planului național unic de dezvoltare. Conducerea unitară a activității economice și sociale pe baza planului național unic asigură îmbinarea intereselor fiecărui colectiv cu interesele generale ale societății. Renunțarea la conducerea dezvoltării economico-sociale pe baza planului unic nu poate duce decît la dezorganizarea activității, la apariția unor contradicții cu re-

percusiuni grave asupra societății socialiste. Legile obiective nu pot acționa de la sine, ele trebuie aplicate în mod conștient, corespunzător condițiilor sociale și economice din fiecare țară. Cu cît se va amplifica și diversifica viața economico-socială, cu atît mai mult se va impune asigurarea conducerii societății într-o concepție unitară.

În activitatea de conducere și planificare trebuie imbinat armonios rolul organelor centrale, în primul rînd al ministerelor, cu răspunderea și atribuțiile centralelor și întreprinderilor. Partidul nostru a criticat confundarea autoconducerii și autofinanțării cu posibilitatea de a se cheltui și consuma fără să se dea socoteală statului și poporului. Autoconducerea democratică și autogestiunea trebuie să ducă la întărirea ordinii și disciplinei în producție, în activitatea economico-financiară, la gospodărirea cu maximum de eficiență a mijloacelor încredințate fiecărui colectiv.

Sînt necesare ridicarea la un nivel tot mai înalt a autofinanțării, reducerea la strictul necesar a circulației bănești, precum și lichidarea creditelor suplimentare pentru acoperirea pierderilor unor întreprinderi.

Buna desfășurare a activității economico-sociale impune întărirea și mai puternică a răspunderii organelor de conducere — a Consiliului de Miniștri, a consiliilor de conducere ale ministerelor și ale celorlalte organisme centrale, a consiliilor oamenilor muncii din centrale și întreprinderi. Este necesară, de asemenea, întărirea controlului asupra realizării planurilor și programelor și, în acest cadru, exercitarea controlului oamenilor muncii din toate sectoarele.

XI. Înăptuirea neabătută a programului de dezvoltare economico-socială, de organizare a teritoriului și de modernizare a tuturor localităților patriei

Cincinalul 1991—1995 va marca o importantă etapă în dezvoltarea economico-socială a județelor, ale căror progra-

me constituie părți integrante ale planului național unic. Va fi continuată politica de repartizare echilibrată a for-

țelor de producție pe întreg teritoriul țării. Se va realiza un volum de activitate economică pe locuitor de cel puțin 100 000 lei.

Un obiectiv de seamă îl constituie înăptuirea neabătută a programului de dezvoltare și modernizare a tuturor localităților patriei și de organizare a teritoriului. Adoptată în anul 1968, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu, Legea privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Socialiste România a determinat una dintre cele mai importante acțiuni novatoare în societatea noastră. În prezent, peste 53 la sută din populație locuiește în municipii și orașe, iar circa 47 la sută în comune.

În cincinalul 1991—1995, în municipii

și orașe se va asigura dezvoltarea și utilizarea deplină a capacităților de producție, inclusiv a celor din industria mică și celelalte ramuri. Se vor realiza o densitate optimă a construcțiilor, organizarea cît mai rațională a lucrărilor edilitare, a transporturilor, funcționarea în bune condiții a rețelilor de învățămînt, sănătate și cultură.

În comune se vor dezvolta mai puternic agricultura și unele activități industriale, îndeosebi mica industrie. Se vor perfecționa învățămîntul, asistența sanitară, rețeaua comercială, vor fi dezvoltate activitățile culturale-sportive, asigurîndu-se condiții de viață cît mai apropiate de cele din orașe — una din cerințele fundamentale ale progresului socialist.

XII. Creșterea rolului statului, al organismelor democrației muncitorești-revoluționare, înăptuirea consecventă a principiului edificării socialismului cu poporul și pentru popor

În procesul conducerii democratice a societății, îndeosebi după Congresul al IX-lea al partidului, statul nostru a parcurs un drum lung de perfecționare neînteruptă a funcțiilor sale. În definirea conținutului și caracterului puterii de stat, partidul nostru a renunțat, cu mulți ani în urmă, la noțiunea de dictatură a proletariatului, apreciînd că aceasta nu corespunde conținutului real, de clasă, al statului socialist, nu exprimă esența lui democratică. Vechiul concept a fost înlocuit cu cel de stat al democrației muncitorești-revoluționare, care oglindește în mod just conținutul de clasă al puterii în societatea noastră. Corespunzător acestei concepții, s-a creat un sistem politic unic în felul său, care asigură participarea democratică a maselor la exercitarea puterii în stat, la conducerea societății, înăptuirea principiului fundamental al făuririi socialismului cu poporul și pentru popor.

Partidul nostru apreciază că statul socialist își păstrează și își va păstra încă multă vreme rolul în societatea socialistă. Ideile și opiniile privind diminuarea rolului statului în construcția socialismului sînt profund greșite, de natură să supună societatea acțiunii distructive a factorilor stihinici, să determine apariția unor grave perturbări în dezvoltarea economico-socială, cu consecințe nefaste asupra construcției socialismului.

În perspectiva creșterii complexității vieții economico-sociale, statul socialist va îmbrăca forme superioare de organizare, dobîndind noi funcții, însușiri și atribuții. Se va perfecționa activitatea de planificare, conducere și organizare a diferitelor sectoare și compartimente ale societății. În cadrul adîncirii colaborării dintre organele statului și organismele democrației muncitorești-revoluționare, va avea loc procesul de transformare a statului într-un organism democratic cu totul nou.

În orice stadiu al existenței umane, pe orice treaptă a organizării sociale, societatea va dispune de organisme de conducere unitară a vieții publice. Cu atît mai greu se poate presupune că în comunism, cînd se vor dezvolta la maximum atît forțele de producție, cît și formele de activitate democratică a maselor, relațiile sociale se vor putea desfășura anarhic.

Și în teorie, și în practică, în lumea contemporană se confruntă două orientări diametral opuse — aceea a statului socialist, în care puterea aparține poporului, și a statului capitalist, prin care monopolurile, minoritatea exploatare domină poporul. Nu se poate concepe ca statul socialist să împrumute forme tipice orînduirii capitaliste, depășite din punct de vedere istoric și condamnate dispariției, ci trebuie să se perfecționeze continuu, în spiritul noilor legități ale dezvoltării sociale.

Partidul nostru consideră că teza revenirii în socialism la sistemul pluripartit este greșită și profund dăună-

toare, ea deschizînd calea reîntoarcerii la formele anacronice ale sistemului politic capitalist. Viața demonstrează că în condițiile noi, create după dispariția claselor exploatare, existența unui partid unic al clasei muncitoare și întărirea unității poporului în jurul partidului reprezintă o necesitate istorică obiectivă. Sistemul larg al democrației socialiste asigură pe deplin posibilitatea și cadrul exprimării libere a opiniilor oamenilor muncii, participarea efectivă a tuturor categoriilor sociale la elaborarea politicii interne și externe a țării, la conducerea societății.

Transpunîndu-se în viață principiul fundamental al partidului nostru de făurire a socialismului cu poporul și pentru popor, va căpăta o amploare tot mai mare dialogul cu oamenii muncii, participarea maselor la conducerea vieții economico-sociale, se va intensifica activitatea tuturor organizațiilor și organismelor democratice înmănușate în cadrul Frontului Democrației și Unității Socialiste, care exprimă în mod dialectic unitatea în diversitate a întregii noastre societăți socialiste.

Partidul nostru va acționa pentru perfecționarea continuă a organelor destat centrale, asigurînd o justă reprezentare în cadrul lor a tuturor categoriilor de oameni ai muncii, și în primul rînd a clasei muncitoare, clasa conducătoare a societății.

Un rol tot mai important vor avea organele locale ale puterii de stat, care trebuie să-și întărească permanent legăturile cu masele, să asigure participarea activă a acestora la întreaga activitate economico-socială. Consiliile populare vor trebui să-și sporească răspunderea în ridicarea economico-socială a orașelor și comunelor în spiritul autoconducerii și autogestiunii, să acționeze pentru dezvoltarea industriei, industriei mici, agriculturii, serviciilor, educației și culturii, astfel ca toate localitățile să devină centre puternice, demne de societatea socialistă și comunistă.

Se va perfecționa legislația democrației noastre muncitorești-revoluționare, toate compartimentele societății vor funcționa exclusiv pe baza legilor, în spiritul ordinii, disciplinei și democrației.

Pornind de la cerințele apărării integrității și independenței patriei, partidul va acorda atenția corespunzătoare întăririi capacității de apărare a patriei. Armata va avea în continuare un rol de cea mai mare importanță în apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, a independenței și suveranității naționale, a societății noastre socialiste. În spiritul concepției partidului nostru, potrivit căreia apărarea patriei constituie cauza întregii națiuni, se vor întări colaborarea și cooperarea forțelor armate, cu gărzile patriotice, detașamentele de pregătire militară a tineretului, cu celelalte formațiuni de apărare.

În același timp, trebuie să se reducă la strictul necesar nivelul înarmărilor și

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

cheltuielilor militare. În ce privește apartenența la Tratatul de la Varșovia, România va acționa pentru dezvoltarea și perfecționarea colaborării cu armatele țărilor din acest Tratat, pronunțându-se în același timp pentru desființarea concommitență a celor două blocuri militare. Dar, în orice condiții, colaborarea cu armatele țărilor socialiste va constitui un factor important al apărării independenței naționale.

De asemenea, organele de securitate și miliție vor asigura, în strînsă legătură cu masele populare, apărarea intereselor poporului nostru, a cuceririlor revoluționare, a securității statului și ordinii de drept, a avuției naționale, a legalității so-

cialiste. Se va acționa pentru perfecționarea activității organelor de justiție și procuratură, chemate să vegheze la respectarea strictă a legilor țării. În aceasta direcție, un rol sporit vor avea adunările generale ale oamenilor muncii, consiliile și comisile de judecată, în competența cărora trebuie să intre, în afară de cazurile grave, judecarea tuturor abaterilor de la normele de muncă și conviețuire socială. Acționînd împreună cu organele de stat, ele pot și trebuie să devină o forță puternică a justiției democratice a întregului popor. Poporul însuși trebuie să administreze pedeapsa împotriva tuturor celor care pun în pericol socialismul, independența și suveranitatea țării.

XIII. Organizațiile de masă și obștești — factor de importanță deosebită în sistemul democrației muncitorești-revoluționare

În construcția socialismului un rol de seamă revine organizațiilor de masă și obștești — parte componentă a democrației noastre muncitorești-revoluționare, care asigură participarea tuturor categoriilor de oameni ai muncii la viața social-politică.

Sindicatelor, în calitate de reprezentante ale oamenilor muncii — proprietari colectivi ai mijloacelor de producție, producători și beneficiari —, au îndatorirea de a acționa pentru gospodărirea cu înaltă exigență și competență a avuției sociale, pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a activității tuturor întreprinderilor și instituțiilor. Sarcinile de seamă revin sindicatelor în perfecționarea pregătirii profesionale a clasei muncitoare, a oamenilor muncii, în soluționarea, în spiritul politicii partidului, a problemelor de viață ale acestora, în educația lor socialistă, revoluționară.

Uniunea Tineretului Communist, organizațiile studențești, de pionieri și șoimi ai patriei au datoria să acționeze cu mai multă hotărîre în direcția pregătirii tineretului pentru muncă și viață a tinerilor, a înarmării acestora cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii, ale cu-

noașteri umane, cu concepția revoluționară despre lume și viață a partidului nostru. Formarea tineretului într-un spirit revoluționar, combativ, dezvoltarea conștiinței sale patriotice, a devotamentului nemărginit față de cauza socialismului și comunismului, a hotărîrii de a face totul pentru înflorirea patriei constituie o sarcină de onoare a tuturor organizațiilor de tineret și copii.

Organizația femeilor trebuie să-și aducă o contribuție sporită la afirmarea plenară a maselor de femei în întreaga viață a societății, la creșterea rolului lor în îndeplinirea politicii partidului, în educația tineretului generației, în buna gospodărire a proprietății socialiste, în ridicarea nivelului de civilizație al națiunii noastre. Va trebui să se acorde mai multă atenție promovării în munci de conducere a unui număr mai mare de femei.

Îndatoriri de seamă revin, de asemenea, organizațiilor cooperatiste, tuturor organizațiilor de masă și obștești care trebuie să-și facă simțită prezența tot mai activ în participarea democratică a oamenilor muncii la îndeplinirea obiectivelor politicii partidului, la construirea socialismului.

XIV. Dezvoltarea națiunii socialiste, îndeplinirea deplinei egalități în drepturi a tuturor cetățenilor României

Societatea noastră socialistă asigură afirmarea deplină a noilor caracteristici, superioare, ale națiunii. Partidul va acționa și în viitor pentru întărirea națiunii socialiste, pentru accentuarea caracteristicilor ei determinate de natura orînduirii sociale bazate pe proprietatea socialistă, pe unitatea de interese economice și politice a tuturor categoriilor de oameni ai muncii. Națiunea socialistă se va manifesta cu putere ca factor de unire și dinamizare a poporului în construcția socialismului, de ridicare a conștiinței patriotice revoluționare a maselor, de apărare a libertății, independenței și suveranității naționale a României socialiste.

România este un stat național unitar. Împrejurările dezvoltării istorice au făcut ca pe teritoriul locuit de poporul român să se așeze din vechi timpuri și populații de alte naționalități. Continuînd politica promovată întotdeauna de partidul nostru împotriva discriminărilor naționale de orice fel, socialismul a rezolvat în mod principal și definitiv problema egalității în drepturi a oamenilor muncii fără nici o deosebire.

Fie că sînt români sau de altă origine națională, toți oamenii muncii sînt cetățeni ai Republicii Socialiste România și se bucură în mod egal de drepturile și libertățile prevăzute în Constituția țării, își exercită rolul și atribuțiile ce decurg din calitatea lor de proprietari ai mijloacelor de producție, ai întregii avuții sociale. Cetățenii români de alte naționalități au posibilitatea să folosească limba proprie, dispun de școli, instituții de cultură și artă, tipărituri de toate felurile și, în același timp, sînt reprezen-

tați, în mod proporțional cu ponderea lor numerică în societate, în toate organele de conducere, atît centrale cît și locale, în organismele democrației muncitorești-revoluționare. Oamenii muncii, fără deosebire de naționalitate, muncesc umăr la umăr și acționează pe toate planurile într-o deplină unitate pentru progresul economico-social general, pentru făurirea socialismului și comunismului pe pămîntul României.

Întărirea continuă a unității întregului popor este o condiție esențială a mersului nostru înainte și, de aceea, este necesară combaterea fermă a naționalismului și șovinismului, a oricăror încercări de propagare a vechilor concepții și mentalități promovate de clasele exploataatoare pentru dezbinarea oamenilor muncii.

Partidul nostru respinge cu hotărîre teza potrivit căreia un stat poate să-și aroge răspunderea pentru soarta cetățenilor care trăiesc în altă țară, pe considerente naționale. O asemenea teză, profund greșită, servește în realitate unor scopuri și politici revizioniste, constituie încercări de amestec inadmisibil în treburile interne ale altei țări, de împiedicare a dezvoltării ei economico-sociale. Răspunderea pentru soluționarea problemelor cetățenilor de alte naționalități revine în întregime statului pe teritoriul căruia trăiesc și muncesc aceștia, și nimeni din afară nu se poate erija în arbitru sau mentor, invocînd așa-zisa grijă față de problemele de viață ale acestora. Atît prezentul cît și viitorul cetățenilor de altă origine națională sînt indisolubil legate de prezentul și viitorul întregului popor.

XV. Schimbările profunde în structura socială a țării; omogenizarea societății noastre socialiste

Dezvoltarea forțelor de producție și perfecționarea relațiilor de producție și sociale au determinat și determină profunde transformări revoluționare în structura socială a țării noastre.

Clasa muncitoare, clasa cea mai numeroasă și înaintată a societății, își exercită cu cinste rolul conducător în societate, reprezintă garanția principală a îndeplinirii socialismului și comunismului. Partidul nostru va asigura ca întreaga clasă muncitoare să-și lărgască necontenit orizontul de cunoștințe, nivelul pregătirii profesionale, tehnice și culturale, să se ridice la nivelul unei clase muncitoare intelectuale, să se afirme, în continuare, cu și mai multă putere, ca o clasă revoluționară, înaintată din toate punctele de vedere.

Țărănimea — aliată principală a clasei muncitoare — a devenit o clasă socială nouă, tot mai omogenă, care, deși ca pondere numerică a scăzut și va continua să scadă, are în continuare un rol deosebit de important în viața social-politică a țării, în procesul producției materiale, în conducerea generală a statului, a societății. Țărănimea își va ridica

în viitor nivelul de pregătire profesională și cultural-științific, beneficiînd, ca întregul popor, de generalizarea învățămîntului de 12 ani.

Ca urmare a puternicei dezvoltări a științei, învățămîntului și culturii, o pondere deosebită a căpătat în societatea noastră intelectualitatea. Nemaexistînd clase exploataatoare, practic întreaga intelectualitate provine din rîndul muncitorilor și țăranilor, al oamenilor muncii. Intelectualitatea reprezintă o puternică forță socială și ea va avea un rol tot mai important atît în producția materială și spirituală, cît și în întreaga viață politică și socială.

În procesul trecerii la faza superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate, va avea loc o apropiere între toate clasele și categoriile sociale, accentuarea procesului de omogenizare a societății, de făurire a poporului unic muncitor. Aceasta necesită preocuparea constantă a partidului și statului pentru asigurarea concordanței continue dintre forțele de producție și relațiile de producție și sociale, perfecționarea organizării și conducerii, pe baze științifice, a întregii societăți.

XVI. Creșterea tot mai puternică a rolului conducător al partidului — centrul vital al întregii națiuni

Întreaga experiență a luptei pentru răsturnarea vechii orînduirii, a cuceririi puterii și edificării noii orînduirii în România a demonstrat și demonstrează că existența și afirmarea rolului conducător al partidului politic al clasei muncitoare, înarmat cu o concepție clară, bazată pe teoria socialismului științific, cu un program științific și care exprimă interesele, aspirațiile și voința poporului, constituie o necesitate imperioasă a desfășurării procesului revoluționar, o legătură obiectivă a construcției socialismului și comunismului.

Afirmarea rolului conducător al Partidului Communist Român în societatea românească, recunoașterea acestui rol de către întregul popor și consacrarea sa în însăși Constituția țării sînt rezultatul unui proces istoric obiectiv. Partidul nostru și-a dovedit în toate împrejurările calitățile revoluționare, forța organizatorică, transformatoare, justețea politicii sale de clasă.

În frunte cu secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, partidul nostru și-a demonstrat pe deplin capacitatea de a conduce poporul român, în condițiile deosebit de complexe ale vieții internaționale contemporane, pe drumul progresului, al socialismului, al libertății și independenței naționale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul, organele sale de conducere au desfășurat o intensă activitate organizatorică și politică. Au fost adoptate o serie de măsuri pentru perfecționarea organizării partidului, lărgirea democrației interne de partid și întărirea disciplinei, s-a îmbunătățit sistemul de promovare a cadrelor, de alegere a organelor de partid centrale și locale. S-au întărit rolul și răspunderea organizațiilor de partid, ale tuturor comunistilor în elaborarea politicii interne și externe a Partidului Communist Român. Astăzi, Partidul Communist Român cuprinde în rîndurile sale peste 3 milioane 800 de mii de membri, din care peste 55 la sută sînt muncitori, ceea ce relevă caracterul său de partid al clasei muncitoare.

Îndeplinirea marilor obiective de viitor impune creșterea, în continuare, a rolului conducător al partidului. În calitate de centru vital al națiunii, partidul acționează nu deasupra societății, ci dinăuntrul ei, își îndeplinește rolul conducător prin organizațiile sale, prin masa

comunistilor. Îndeplinirea cu succes a misiunii sale istorice cere partidului să-și asume răspunderea directă pentru îndeplinirea tuturor planurilor și programelor dezvoltării economico-sociale.

Viața demonstrează caracterul profund eronat și dăunător al tezei potrivit căreia, în condițiile actuale ale dezvoltării construcției socialiste, nu mai este necesar ca partidul communist să-și exercite rolul conducător în societate. Teoriile despre așa-zisa diminuare a rolului conducător al partidului sînt de natură să lipsească societatea de forța politică cea mai conștientă, cea mai înaintată, înarmată cu concepția științifică despre lume și viață, capabilă să unească și să organizeze toate forțele națiunii. Dacă partidul communist nu își mai asumă răspunderea pentru realizarea programului său revoluționar, în societate se creează un vid politic care, neîndoișor, este umplut de alte forțe.

Partidul communist nu poate să împartă, cu atît mai puțin să renunțe, la rolul său de forță politică conducătoare a societății, fără riscul periclitării grave a înseși cauzei socialismului, a intereselor vitale ale poporului. Tezele, potrivit cărora partidul trebuie să cedeze o parte din atribuțiile și răspunderile sale sau să se lase înlocuit de alte forțe politice nu au nimic comun cu teoria revoluționară a clasei muncitoare, cu principiile socialismului științific, sînt, în fond, teze capitularde, lichidatoriste, pe care partidul nostru le respinge în modul cel mai hotărît.

Intensificînd atacurile împotriva partidelor comuniste, cercurile reacționare din țările capitaliste acționează în actualele împrejurări — ca și în trecut — sub lozincă creării mai multor partide, pentru lichidarea partidelor comuniste. Viața demonstrează că nu poate exista altă forță care să îndeplinească rolul vital al partidului communist.

De asemenea, partidul nostru apreciază ca extrem de dăunătoare concepțiile potrivit cărora partidul trebuie să renunțe la caracterul revoluționar și să devină un partid al reformelor. A renunța la calea revoluționară în epoca celor mai mari și profunde transformări sociale și revoluții în cunoașterea umană, înseamnă a ignora înseși legitățile obiective ale dezvoltării societății. În toate împrejurările, partidul clasei muncii-

(Continuare în pagina 8)

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

(Urmare din pagina 7)

toare trebuie să-și păstreze spiritul revoluționar, să se manifeste ca un partid al înnoirilor revoluționare, al promovării noului, a tot ceea ce este progresist, înaintat în gindirea și practica socială.

Conceptul privind dispariția, în perspectivă istorică, a partidului comunist, enunțat de clasicii socialismului științific, are în vedere procesul legic al trecerii la societatea fără clase, al ridicării conștiinței ideologice și politice a întregii națiuni la nivelul partidului însuși. Continuarea procesului revoluționar face ca existența partidului unic al clasei muncitoare, întărirea rolului său politic conducător, dezvoltarea largă a legăturii organice cu poporul, cu celelalte organisme ale democrației muncitorești-revoluționare să constituie o necesitate obiectivă în construcția socialismului. Fără îndoială, în viitor va evolua și se va transforma și activitatea partidului comunist, dar se poate afirma, fără nici o teamă de a greși, că cerința promovării în societate a concepției revoluționare despre lume și viață nu va dispărea niciodată.

Creșterea răspunderii organelor și organizațiilor de partid nu vine în contradicție cu dezvoltarea democrației socialiste, organele de partid nu trebuie să înlocuiască organele de stat sau organismele democratice. Dimpotrivă, cadrele de partid, comuniștii trebuie să acționeze pentru ridicarea la un nivel și mai înalt a activității organismelor statului, ale democrației muncitorești-revoluționare, răspunzând de activitatea lor atât în fața partidului, cât și în fața organelor democratice din care fac parte. În felul acesta se asigură implementarea dialectică a rolului conducător al partidului cu creșterea răspunderii și rolului organelor de stat, ale organismelor democratice.

XVII. Intensificarea activității ideologice, politico-educative de formare a omului nou, de dezvoltare a gradului de cultură și cunoaștere, de ridicare a nivelului conștiinței socialiste, revoluționare a întregului popor – obiectiv de importanță deosebită în procesul făuririi societății socialiste multilateral dezvoltate

Partidul nostru a desfășurat o amplă și laborioasă activitate de dezvoltare și aplicare creatoare a adevărilor generale valabile, a principiilor socialismului științific la condițiile concrete ale procesului revoluționar din țara noastră, dezvoltând patrimoniul ideologic al clasei muncitoare, aducând o contribuție de preț la îmbogățirea teoriei și practicii mondiale a luptei de clasă, a construirii socialismului.

În dezvoltarea continuă a gândirii și activității ideologice, o importanță esențială are monumentală operă teoretică a secretarului general al partidului nostru, tovarășul Nicolae Ceaușescu, aportul său uriaș la dezvoltarea socialismului științific, a materialismului dialectic și istoric în concordanță cu schimbările din societatea noastră și din întreaga lume, și care reprezintă marxismul creator în România în condițiile actuale.

În perioada care a trecut de la Congresul al XIII-lea, partidul nostru a obținut realizări importante în ridicarea nivelului general de cunoaștere al cadrelor de partid și de stat, al comuniștilor, al tuturor oamenilor muncii.

Festivalul național „Cîntarea României” s-a transformat într-o vastă și puternică mișcare de creație tehnico-științifică și cultural-artistică de masă, punând în evidență cu pregnanță rolul poporului de făuritor al întregii culturi naționale. Rezultate pozitive s-au înregistrat în creația literar-artistică, în dezvoltarea valorilor spirituale ale socialismului, în toate sectoarele muncii politico-educative.

În epoca noastră s-au produs mari schimbări cu caracter economic, social și politic și, totodată, a avut loc o uriașă dezvoltare a științei și tehnicii, lărgirea

Trecerea la etapa superioară a societății socialiste multilateral dezvoltate cere perfecționarea și dinamizarea continuă a activității organelor și organizațiilor de partid, aplicarea fermă a principiilor și prevederilor statutului, ale democrației și disciplinei de partid, ridicarea continuă a nivelului muncii organizatorice, a controlului de partid, a răspunderii revoluționare a comuniștilor pentru întreaga activitate economică, socială și politică.

Trebuie să păstrăm permanent caracterul muncitoresc al partidului, atât în ce privește ponderea muncitorilor în partid, cât și promovarea în conducerea organizațiilor și organelor de partid a activiștilor din rîndul muncitorilor.

Sînt necesare aplicarea fermă a politicii de cadre a partidului, a principiilor promovării pe bază de concurs și prin rotație, ridicarea nivelului de cunoștințe al activului, al cadrelor de jos pînă sus, atât în domeniul pregătirii tehnice, profesionale, cât și în problemele de conducere, aprofundarea legităților și proceselor dezvoltării economico-sociale.

Un rol de prim ordin în accelerarea mersului nostru înainte au promovarea în întreaga activitate a partidului, în ansamblul societății, a criticii și autocriticii revoluționare, a atitudinii intransigente față de fenomenele negative, tragerea la răspundere a celor vinovați, adoptarea măsurilor ce se impun pentru lichidarea lipsurilor și îmbunătățirea continuă a activității economico-sociale.

Sarcinile tot mai complexe ale construcției socialiste cer să se asigure în continuare întărirea politică și organizatorică a partidului, a unității sale politice, ideologice și organizatorice, a rolului său politic conducător în toate domeniile de activitate.

orizontului cunoașterii umane. În aceste condiții, la ordinea zilei stau analiza științifică a problemelor noi, îmbogățirea creatoare a concepției revoluționare despre lume și viață cu noile concluzii desprinse din practica socială, cu noile cuceriri ale științei, ale gândirii umane.

Partidul nostru apreciază că, deși s-au obținut o serie de rezultate pozitive, în activitatea politico-ideologică se manifestă o anumită rămânere în urmă față de dezvoltarea generală a forțelor de producție, față de dezvoltarea societății în general.

Mai mult ca oricînd, propaganda trebuie să sublinieze cu toată tăria că victoria socialismului constituie o necesitate obiectivă, că, mai devreme sau mai târziu, — așa cum s-a întîmplat cu toate orînduirile sociale anterioare — orînduirea capitalistă, imperialistă trebuie să facă loc noii orînduiri — socialiste și comuniste.

În cadrul dezbaterilor larg democratice care vor avea loc în perioada pînă la Congresul al XIV-lea și, în general, în întreaga activitate politico-educativă este necesar să fie subliniată cu toată forța necesitatea întăririi și dezvoltării continue a proprietății socialiste, a apărării acesteia ca una din cerințele vitale pentru dezvoltarea viitoare a patriei noastre, care va asigura progresul continuu al forțelor de producție, al științei, culturii, al nivelului de trai, material și spiritual al poporului, pentru ridicarea patriei noastre pe noi culmi de progres și civilizație, de întărire a independenței și suveranității României.

Activitatea ideologică are datoria să combată subaprecierea sau negarea importanței teoriei revoluționare în con-

strucția socialismului, minimalizarea rolului conștiinței socialiste în desfășurarea procesului revoluționar. Așa-zisa dezideologizare a raporturilor dintre socialism și capitalism pe plan mondial înseamnă, în ultimă instanță, capitularea socialismului în fața capitalismului, renunțarea la lupta de clasă pentru lichidarea exploatarei și asupririi și realizarea societății dreptății și egalității sociale. După cum arată viața, clasele exploatare nu renunță la ideologia lor și nici măcar nu afirmă că ar fi dispuse să-și schimbe concepțiile. De altfel, este un adevăr axiomatic că nici nu poate exista o lume fără idei; această o demonstrează întreaga istorie a umanității. Desigur, important e ce idei se înfruntă, ce idei înving și influențează dezvoltarea socială. Evident, dacă partidele comuniste ar renunța la ideile lor, la ideologia revoluționară, n-ar face decât să deschidă calea ideologiei exploatare, făcînd pe plac forțelor reacționare interesate să perpetueze vechea orînduire, inechitatea și asuprirea socială.

Activitatea ideologică trebuie să pună în evidență contradicțiile ireductibile și tarele grave care macină orînduirea capitalistă, faptul că, deși dispune încă de resurse și forțe importante, ea se dovedește incapabilă să soluționeze problemele esențiale de ordin economic, social și moral ale oamenilor, ale popoarelor.

Subliniind că singura cale pentru soluționarea problemelor complexe ale lumii contemporane o constituie trecerea omenirii spre socialism, activitatea ideologică trebuie să pună în evidență faptul că socialismul se realizează în fiecare țară conform condițiilor concrete, ținîndu-se seama de principiile și legitățile general-valabile, neadmițîndu-se că revoluția să fie impusă din afară, dar nici ca ea să fie oprită pe calea contrarevoluției.

Desigur, așa cum partidul nostru a subliniat în repetate rînduri, și în socialism există și vor continua să se manifeste contradicții în dezvoltarea economico-socială. Aceasta impune o atenție neslăbită pentru sesizarea, înțelegerea justă și soluționarea la timp a contradicțiilor, astfel ca să se evite degenerarea lor în antagonisme, apariția unor cionniri și convulsii sociale.

Totodată, trebuie înțeles că nu se poate, în nici un fel, concepe dezvoltarea socialistă vorbind de renunțarea, într-un fel sau altul, sau de diminuarea luptei de clasă. Lupta de clasă a constituit, dintotdeauna, baza progresului omenirii, a dezvoltării sociale. Lupta între asupritori și asupriți, între vechi și nou a fost întotdeauna fundamentul dezvoltării societății omeniești. Cît se va menține sistemul capitalist, cît timp vor exista imperialism și politica sa reacționară, și în socialism se vor menține condiții de manifestare a luptei de clasă. Amestecul în treburile interne ale altor state, intervențiile din afară pentru împiedicarea sau oprirea procesului revoluționar vor constitui un pericol permanent și real. Ne-am lăsa pradă unei iluzii de neiertat dacă ne-am închipui că vechea orînduire, capitalistă, se va resemna cu pierderea pozițiilor sale, va rămîne nepăsătoare în fața procesului istoric al înlocuirii ei cu noua orînduire socialistă. De altfel, o serie de expozenți politici ai țărilor capitaliste nici nu ascund și nu se sfiesc să recunoască deschis că scopul lor este destabilizarea țărilor socialiste.

În aceste condiții, o importanță deosebită capătă atât aplicarea fermă a principiilor socialismului științific, cât și întărirea luptei ideologice și politice, a activității împotriva oricăror încercări, atât din afară cît și dinăuntru, care ar periclita interesele socialismului, cuceririle sale revoluționare. Trebuie să fim conștienți că se mai pot găsi oameni, prizonieri ai vechilor concepții, interesați să ducă o existență ușoară, fără muncă, în stare să cadă sub influența cercurilor reacționare, imperialiste. De aceea, lupta împotriva oricăror acțiuni antisocialiste, a uneltirilor contrarevoluționare de orice fel rămîne o sarcină permanent actuală a partidului și statului, a întregului popor.

Adîncirea și perfecționarea democrației socialiste nu înseamnă renunțarea la

lupta împotriva concepțiilor reacționare, nu trebuie să ducă la concesi și plocnire în fața forțelor imperialismului. Oricine manifestă asemenea atitudini, indiferent sub ce motive sau justificări, este pînă la urmă un dușman al construcției socialismului, al independenței și suveranității țării, al intereselor vitale ale poporului. Asigurarea unei largi democrații socialiste nu numai că nu exclude, dar presupune în mod necesar o atitudine hotărîtă față de orice acțiuni care dăunează construcției socialismului. Trebuie să crească combativitatea revoluționară față de curentele de gîndire reacționare, față de propaganda mistificatoare, denigratoare promovată de capitalism, să se întărească vigilența împotriva tentativelor forțelor imperialiste de a abate socialismul de la calea dezvoltării revoluționare.

Să se ia atitudine fermă față de tot ce este străin concepției noastre despre lume și viață, eticii și echității socialiste. Să fie combătute lipsa de răspundere în gospodărirea avuției socialiste, manifestările de indisciplină, delăsare și neglijență în muncă, care dăunează grav intereselor generale ale societății. Să se ia atitudine hotărîtă față de concepțiile retrograde, cum sînt misticismul, obscurantismul, naționalismul, șovinismul și alte manifestări care înjosesc și degradează ființa umană.

Să se intensifice activitatea de educare a întregului popor în spiritul minunatelor sale tradiții patriotice, revoluționare, să se dezvolte în rîndul maselor largi populare spiritul solidarității internaționale, al frăției și unității cu toți oamenii muncii în lupta comună pentru progres economic și social, pentru pace în lume.

Partidul pune un accent deosebit pe creșterea rolului științei și culturii în societate. Lărgirea orizontului de cunoștințe cultural-științifice — condiție importantă a libertății și demnității omului —, trebuie să se aple permanent în centrul activității partidului nostru.

O însemnătate deosebită au cunoașterea valorilor reprezentative ale culturii naționale, purtătoare ale idealurilor de progres și libertate ale poporului român, apărarea și dezvoltarea continuă a patrimoniului nostru cultural. Totodată, este necesară însușirea a tot ce e mai bun și progresist în cultura universală, concomitent cu lichidarea manifestărilor de cosmopolitism și plocnire în fața producțiilor reacționare, decadente ale capitalismului.

În această uriașă activitate politico-educativă, culturală, să acționăm mai intens pentru a da un conținut tot mai larg Festivalului național „Cîntarea României”, să dezvoltăm puternic și să folosim toate mijloacele de care dispunem — cluburile, căminele culturale, casele de cultură, teatrele — făcînd din ele puternice centre de formare a unei înalte conștiințe socialiste, revoluționare, patriotice a maselor.

Trebuie să se asigure perfecționarea și dezvoltarea în continuare a activității uniunilor de creație, sporirea responsabilității sociale a tuturor creatorilor — scriitori, muzicieni, pictori, oameni de teatru. Pentru toți creatorii, adevărata sursă de inspirație trebuie să o reprezinte poporul român, realizările societății noastre socialiste. Avem nevoie de noi romane, de noi poezii, de noi filme și piese de teatru, lucrări muzicale sau de artă plastică, care să contribuie — prin înaltul lor mesaj de idei și valoare artistică — la promovarea și afirmarea principiilor nobile ale umanismului socialist, la combaterea a tot ceea ce contravine gîndirii înaintate, a epocii noastre, la creșterea generală a nivelului de cultură și civilizație al poporului.

Este necesar, de asemenea, ca presa, radioul și televiziunea să-și perfecționeze și să-și îmbunătățească activitatea; să-și asume un rol mai activ și mai important în buna cunoaștere și înțelegere a problemelor actuale ale dezvoltării sociale, în dezbaterile largă a acestora, să-și sporească combativitatea față de manifestările care contravin principiilor societății noastre, concepției revoluționare despre lume și viață, mărindu-și contribuția la unirea eforturilor întregii noastre națiuni în înfăptuirea neabătută

TEZELE PENTRU CONGRESUL AL XIV-LEA AL PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

a programelor de dezvoltare economico-socială, în construcția socialismului și comunismului în România.

Întreaga activitate de propagandă și politico-educativă trebuie să aducă o contribuție mai mare la mobilizarea oamenilor muncii în vasta operă de înfăptuire a politicii interne și externe a partidului și statului nostru, devenind o puternică forță materială de transformare a societății, de asigurare a victoriei socialismului și comunismului în patria noastră.

XVIII. Caracteristicile fundamentale ale situației mondiale. Politica externă a României socialiste de pace și colaborare, de participare activă la soluționarea constructivă a marilor probleme ale lumii contemporane

Întreaga evoluție a vieții politice internaționale confirmă pe deplin justetea realismului orientărilor politicii externe românești, concluziile și aprecierile tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la tendințele noi ce se manifestă pe plan mondial, la căile și mijloacele de soluționare a complexelor probleme ale lumii de azi.

În viața internațională au continuat să se manifeste cele două tendințe principale, reprezentate de forțele progresului și păcii, pe de o parte, și de forțele imperiale, reacționare, pe de altă parte. Capitalul financiar-bancar, marile monopoli și societăți transnaționale au devenit forma principală a politicii imperialiste, neocoloniale, de dominație și asuprire, de încălcare a independenței și suveranității popoarelor.

Realitatea demonstrează că s-a realizat și se menține un echilibru relativ în raportul de forțe, ceea ce a făcut să se depășească o serie de momente grele și să se asigure, timp de aproape 45 de ani, pacea în lume.

Se adâncește criza mondială, se accentuează instabilitatea economică și politică.

Situația internațională este puternic agravată de faptul că, în ciuda declarațiilor de bune intenții, cursa înarmărilor continuă. Pașii realizați în ultimii ani — indeosebi ca urmare a acordului dintre Uniunea Sovietică și Statele Unite ale Americii privind înlăturarea rachetelor cu rază medie de acțiune — nu au dus la o schimbare radicală a cursului vieții internaționale.

Lupta pentru dezarmare și pace constituie problema fundamentală a prezentului și viitorului umanității. Cât timp se vor menține armele nucleare se va menține și pericolul unui război nuclear, care va duce la distrugerea întregii omeniri. România consideră că eliminarea completă a armelor atomice, lichidarea armelor chimice și reducerea radicală a armelor convenționale este singura cale pentru supraviețuirea omenirii, condiția existenței vieții pe planeta noastră! Este necesar să fie definitiv abandonată concepția asigurării păcii prin „descurajarea nucleară”, care înseamnă, în fapt, o politică de forță și dominație.

În domeniul dezarmării, o răspundere deosebită revine țărilor din Europa, țărilor Tratatului de la Varșovia și N.A.T.O. În același timp, având în vedere că pactele militare au devenit anacronice, nu mai oferă nici un fel de garanții de securitate, trebuie făcut totul pentru desființarea lor concomitentă.

România militează activ pentru o Europă unită, a colaborării și păcii, bazată pe respectarea riguroasă a diversității orinduirilor sociale, a libertății și independenței fiecărui popor. Țara noastră nu este și nu va fi niciodată pentru o Europă în care să fie încălcată independența popoarelor și națiunilor, indiferent sub ce formă!

România va acționa, în continuare, cu toată consecvența, pentru dezvoltarea colaborării în Balcani, pentru transformarea acestei regiuni într-o zonă a păcii și bunei vecinătăți, fără arme nucleare și chimice, fără baze militare străine. Țara noastră sprijină, totodată, realizarea de asemenea zone în centrul

În centrul activității organelor și organizațiilor de partid, a tuturor instituțiilor ideologice și cultural-educative trebuie să stea permanent modelarea fizionomiei omului nou, înaintat, animat de un profund spirit patriotic, devotat trup și suflet cauzei nobile a socialismului și comunismului, făuririi celei mai drepte și mai umane societăți la care au visat spiritele avansate, revoluționare de pretutindeni, idealurilor progresului, socialismului și păcii în întreaga lume.

și nordul Europei, precum și pe alte continente.

România va milita și în viitor pentru eliminarea forței și amenințării cu forță din viața internațională, pentru soluționarea problemelor numai și numai pe calea tratativelor, prin mijloace politice pașnice.

Țara noastră se pronunță și sprijină activ lupta popoarelor pentru lichidarea oricăror forme de colonialism și neocolonialism, pentru afirmarea liberă, de sine stătătoare, a fiecărei națiuni.

Ținând seama de manifestările politice de extremă dreaptă care au loc în unele țări capitaliste, este necesar să se dea o ripostă hotărâtă tuturor curentelor reacționare, neofascismului, propagandei naționalist-șovine și de revizuire a granițelor.

România militează activ pentru instaurarea noii ordini economice internaționale și lichidarea marilor decalaje existente între țările bogate și cele sărace. Este necesară reglementarea problemei datoriilor externe, care împovărează țările în curs de dezvoltare. Se impune o nouă politică financiară, care să excludă jefuirea și dominarea țărilor sărace de către monopolurile imperialiste și marile bănci internaționale.

Este necesară participarea activă, în condiții de deplină egalitate, la viața internațională, a tuturor statelor și, indeosebi, a țărilor mici și mijlocii, care constituie marea majoritate a lumii.

Ca și până acum partidul și statul nostru vor acorda o atenție deosebită colaborării cu țările socialiste, întăririi unității și conlucrării lor. În actualele împrejurări țările socialiste sînt chemate să-și asume o responsabilitate sporită în viața internațională. În primul rînd, lor le revine menirea de a demonstra prin fapte că numai socialismul oferă garanția lichidării exploatării și asupririi, a soluționării într-un mod nou a problemelor dezvoltării omenirii.

Procesul de înlăturare a unor lipsuri și greșeli, de perfecționare a construcției socialiste este necesar să se realizeze de pe poziții consecvent revoluționare, pe baza principiilor socialismului științific, pornindu-se de la faptul că formele de organizare socială nu sînt veșnice, că ceea ce la un moment dat apare ca bun, după o perioadă poate deveni o frînă în dezvoltarea societății. Nu pot fi făcuți răspunzători cei din trecut pentru faptul că cei de astăzi nu țin seama de această legitate, nu acționează în concordanță cu noile realități, în spiritul principiilor revoluționare ale socialismului științific. Perfecționarea socialismului nu înseamnă întoarcerea la forme vechi, perimate, la capitalism, ci înaintarea spre forme noi, superioare de proprietate, muncă și conviețuire socialistă, de etică și echitate. Numai pe această bază vor fi puse pe deplin în valoare marile posibilități ale socialismului, resursele sale de progres și bunăstare.

Este important ca țările socialiste să analizeze, împreună, problemele actuale ale construcției socialiste și să stabilească cum să conlucreze mai bine pentru depășirea unor greutăți și asigurarea dezvoltării fiecărui popor pe calea socialismului.

România va milita ferm pentru dez-

voltarea colaborării cu toate țările socialiste, pe baza egalității și respectului reciproc, a neamestecului și întrajutorării tovarășești, a principiilor socialismului științific.

Țara noastră va acorda și în viitor o atenție deosebită dezvoltării și perfecționării colaborării în cadrul C.A.E.R. — pe baza statutelor acestuia —, creșterii rolului său în soluționarea problemelor complexe ale dezvoltării socialiste a fiecărei țări. În actualele împrejurări nu se poate pune în nici un fel problema desființării acestei organizații sau a creării — după modelul occidental — a unei „piețe unice socialiste”. C.A.E.R.-ul trebuie și poate să contribuie mai activ

XIX. Mișcarea comunistă și muncitorească internațională. Dezvoltarea relațiilor Partidului Comunist Român cu toate partidele comuniste și muncitorești, cu forțele revoluționare, democratice și progresiste din întreaga lume

În spiritul bogatelor tradiții internaționaliste ale mișcării muncitorești și revoluționare din țara noastră, Partidul Comunist Român a acționat consecvent pentru dezvoltarea relațiilor cu partidele comuniste și muncitorești, cu partidele socialiste și social-democrate, cu forțele revoluționare și progresiste de pretutindeni. Partidul nostru s-a pronunțat cu toată hotărîrea pentru renunțarea la vechile practici în relațiile dintre partidele comuniste și muncitorești, pentru dezvoltarea colaborării și solidarității pe principii noi, de deplină egalitate, de respect al independenței și autonomiei fiecărui partid.

Partidul Comunist Român va acționa, în continuare, pentru întărirea colaborării partidelor comuniste și muncitorești. Situația mondială gravă și complexă, schimbările care au loc în raportul de forțe pe plan mondial impun ca o necesitate obiectivă întărirea și mai mult a colaborării și solidarității internaționale. Nici un partid comunist nu se poate izola! Este mai necesară ca oricînd întărirea colaborării și solidarității partidelor comuniste, pe baza principiilor socialismului științific, a concepției revoluționare despre lume și viață, a materialismului dialectic și istoric.

Este necesar să se acționeze cu toată hotărîrea pentru depășirea fenomenelor de stagnare și regres care se înregistrează în activitatea unor partide comuniste și muncitorești din țările capitaliste, pentru revitalizarea lor în lupta consacrată transformării democratice a societății, promovării dezarmării și păcii. În momentul de față apar tot felul de concepții eronate, abateri atît de dreapta cît și de stînga, la fel de periculoase, inclusiv manifestări de neîncredere în forțele revoluționare, în posibilitatea dezvoltării societății pe calea socialismului.

Problemele din diferite țări, inclusiv din țările socialiste sînt probleme interne ale fiecărui partid și partidul nostru este împotriva oricărui amestec în treburile

la progresul economico-social independent al tuturor țărilor membre, la realizarea unei dezvoltări relativ egale a acestora, la creșterea forței economice a socialismului în ansamblu.

România va extinde relațiile sale cu țările în curs de dezvoltare și nealiniat, precum și cu țările capitaliste dezvoltate, în spiritul și pe baza principiilor coexistenței pașnice, ale egalității și respectului independenței și suveranității naționale.

Țara noastră își va aduce și în viitor contribuția activă la soluționarea problemelor internaționale, la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planeta noastră.

interne. Dar, în același timp, Partidul Comunist Român se pronunță pentru o largă discuție în comun a problemelor actuale, pentru a stabili cum să se acționeze mai bine de către fiecare partid pentru a contribui la soluționarea problemelor complexe — politice, economice, sociale — la realizarea dezarmării și apărarea păcii, la asigurarea unei lumi a dreptății sociale și naționale, la victoria noii orinduirii sociale — a socialismului.

În acest spirit, partidul nostru subliniază necesitatea unor întîlniri și consfătuiri ale partidelor comuniste și muncitorești, care să analizeze și să dea răspuns problemelor noi pe care le ridică dezvoltarea societății, prezentul și viitorul socialismului, să imprime un spirit de luptă și combativitate pentru soluționarea problemelor lumii contemporane.

Partidul nostru se pronunță pentru dezvoltarea și întărirea colaborării cu partidele socialiste și social-democrate, militează pentru dezvoltarea unei largi colaborări cu mișcările de eliberare națională, cu partidele de guvernămînt din țările în curs de dezvoltare, cu toate partidele care se pronunță pentru pace, pentru înțelegere și colaborare.

Deși problemele mondiale actuale sînt deosebit de grave și complexe, Partidul Comunist Român își exprimă convingerea că forțele socialismului, ale democrației și progresului, acționînd unite și cu cea mai mare fermitate, pot imprima schimbări pozitive cursului evenimentelor în direcția soluționării constructive a marilor probleme ce confruntă lumea contemporană.

Partidul Comunist Român consideră că mersul omenirii spre socialism reprezintă un proces legic obiectiv al dezvoltării contemporane. Numai socialismul oferă perspectiva unei lumi fără exploatați și exploatați, fără asupriți și asupritori, a dezvoltării libere și independente a tuturor popoarelor, a asigurării bunăstării și fericirii fiecărei națiuni!

Socialismul reprezintă viitorul omenirii!

Comitetul Central consideră că dezbaterile Tezelor Congresului al XIV-lea va determina un nou și puternic avînt în întreaga viață politică, economică și socială a patriei, va contribui la stringerea tot mai puternică a rîndurilor întregului nostru popor în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, ctitorul de geniu al României moderne, sub a cărei înțeleaptă și clarvăzătoare conducere țara noastră înaintează ferm pe calea construirii celei mai drepte și mai umane dintre societăți — societatea socialistă și comunistă.

Comitetul Central își exprimă convingerea că această dezbatere va determina o analiză aprofundată a activității fiecărei organizații de partid, a fiecărei unități economice și sociale, a organizațiilor democrației muncitorești-revoluționare, va contribui la dinamizarea energiilor oamenilor muncii în îndeplinirea sarcinilor de producție — în industrie, agricultură, știință și cultură — la înlăturarea lipsurilor și neajunsurilor, la crearea unui spirit general de luptă pentru îmbunătățirea activității în toate domeniile.

Dezbatînd într-un înalt spirit de responsabilitate comunistă Tezele Congresului al XIV-lea, să asigurăm întărirea unității și forței partidului, afirmarea cu putere a spiritului său cuceritor, novator, a rolului său de centru vital al întregii națiuni, de conducător al poporului român pe calea progresului și prosperității, a libertății și independenței patriei!

Să facem astfel incît, prin munca unită a întregului popor, sub conducerea partidului, urmînd neabătut strălucitele îndemnuri și orientări ale secretarului general al partidului, președintelui Republicii, tovarășul NICOLAE CEAUȘESCU, națiunea noastră să străbată într-un timp cit mai scurt drumul glorios spre visul de aur — comunismul!

Filosofie și stil

LUMINI PERENE (Editura Eminescu) este o antologie de autor, în care Edgar Papu stringe o parte din studiile sale despre scriitorii clasici români. Cel dintâi este **Poezia lui Eminescu**, reproduc integral după ediția din 1979 și completat cu câteva texte. Urmează selecții din cărțile intitulate **Din luminile veacului** (1967) și **Din clasicii noștri** (1977). În final este reproducă din nou integral cartea **Motive literare românești** (1983), la care se adaugă un studiu despre Blaga și altul despre generația Labiș. Ca valoare în sine, **Poezia lui Eminescu** ocupă neîndoielnic locul de frunte, deși un mult mai mare ecou a avut **Din clasicii noștri**, care a declanșat polemica încă nestinsă în jurul protocronismului. Ceva mai vechi și cam convenționale sînt articolele despre Iorga, Sadoveanu, Rebreanu și Vianu publicate în volumul din 1967. Cartea din 1983, în sfîrșit, conține câteva contribuții de prim ordin, întărind impresia de originalitate a metodelor critice pe care o folosește Edgar Papu.

Această metodă, întemeiată pe descoperirea de motive literare (vom vedea mai încolo ce se înțelege prin ele), este deja declarată în **Scurtul prolog** care însoțește prima ediție din 1971 a **Poeziei lui Eminescu** și constă în pluralitatea căilor de abordare („Vom folosi adică pentru aceeași problemă, critica literară, folclorul, literatura comparată și istoria culturii”, p. 9). Fără pretenția de tratare monografică, exhaustivă și într-o compoziție liberă, eseistică, Edgar Papu caută să lumineze în opera marelui poet câteva aspecte inedite. Unul dintre ele este acela că Eminescu ar concepe afectiv și simpatetic lumea, mod aproplat de **ordo amoris** al lui Max Scheller, de unde erotomorfismul ce constă în bogăția elementelor cosmice determinate feminin prin limbaj (noaptea, luna, steaua, pădurea, apa, valea etc.). Prețioase sînt distincțiile de hîlozoismul unei anumite poezii renascentiste ori opoziția față de tipul matricial-matern de la Goethe. O admirabilă analiză a **metamorfozei** și a **coborîrii** în **Luceafărul** marchează în plus originalitatea eminesciană. Alt motiv este acela al **trăirii departelui**, cu origine veche, în Miorița, în tracism, dar reactualizat de romantici, mari iubitori de mituri din categoria departelui. Complementar este motivul **apropierii** (examinat de Papu în erotică) și provenit din altă sferă decît aceea dinainte, și anume din spiritul

Edgar Papu, **Lumini perene**, Editura Eminescu, 1989.

Promoția '60

Eclesiastului, cum au arătat deja Călinescu, Al. Elian, Vianu, Piru și alții, prin care poetul se smulge din „cerurile nalte ale depărtării” și caută soluții sapiențiale opuse („Dacă, potrivit acestei înțelepciuni, totul este deșertăciune și vinare de vînt, atunci cel puțin să ne înfruptăm din bucuriile trecătoare”, p. 51). Bune paralele stabilește criticul între timpul feminin dominant în erotica eminesciană și acela romantic (de la Novalls) sau post-romantic (de la Baudelaire, simbolisti etc.).

Alături de aceste motive principale, Edgar Papu ia în discuție cîteva altele secundare, cum ar fi **dulcele** (revalorificat de Eminescu, după ce Alecsandri și pașoptiștii îl uzaseră), **dorul** (ca năzuință plină), **organicul**, **domesticul** (plus urbanul) și altele. Multe observații sînt valoroase prin întinderea informației și finețe. La altele a obiectat deja Ș. Cioculescu într-un studiu reluat în **Eminesciana** sau Ioana Em. Petrescu în **Modele cosmologice și viziune poetică**. Edgar Papu a înregistrat obiecțiile acesteia din urmă, dar a perseverat în punctul său de vedere greșit privitor la o presupusă deosebire de sens dintre **gîndire** și **gînd** la Eminescu. Cu bătaie mai lungă era dezacordul lui Cioculescu. Acesta atrăgea atenția asupra caracterului specios al unor afirmații precum aceea că „în literatura noastră, Eminescu este cel mai mare pictor animalier” sau precum aceea că titanismul, condiția omului superior, „îl înalță pe Eminescu deasupra tuturor romanticilor lumii”. Trebuie să observ și eu că există cel puțin două rațiuni serioase de a nu putea primi o parte din analizele eminesciene ale lui Papu. Prima este caracterul oarecum imprecis, vag, al formulărilor, nu de tot metaforice, nici cu adevărat științifice. Criticul încearcă de exemplu să facă operatorii concepte ca: „întuiție a organicului închis”, „concentrare extensivă” (sau intensivă). În locul unor definiții clare, el dă ocol prin speculații așa de subtile încît devin insesizabile. Am citit de mai multe ori pagina introductivă la **grotescul eminescian** (p. 110—111) fără să fiu sigur că am înțeles gîndul criticului. A doua rațiune este legată de obiceiul criticului de a întreprinde comparații valorice. Ușor de făcut, acestea sînt practic neverificabile. Le întîlnim pretutindeni (nu doar în studiul despre Eminescu). Sursa lor mentală, ca să zic așa, este dorința de a stabili priori-

tăți. Puținele texte reluate acum din volumul **Din clasicii noștri** suferă de același defect. Alecsandri ar fi „pe plan universal primul care ilustrează pastelul ca gen literar în lumea modernă” (p. 246). Am tot respectul pentru erudiția lui Edgar Papu, dar rămîn sceptic în fața unor atari afirmații. Tot Alecsandri ar fi „unul din primii sau chiar primul poet impresionist” (ibid). Lasă că nu știm prea bine ce înseamnă poet impresionist, dar de ce să ne lănsăm în ipoteze așa de hazardate și în fond de zadarnice? Pe cit de sugestive sînt în general raporturile stabilite de Papu între pastelurile extrem-orientale ale lui Alecsandri și moda **chinoiserie**-ilor din Europa secolului trecut, pe alit de pripită este prezentarea tehnicii poetice din **Dimineața** ca una discontinuă, asemănătoare celei din stampele orientale: oricine recitește poezia lui Alecsandri vede că nu este în ea decît un tipic clasicism sintetic, poetul percepiind realul sub unghi iconografic-utilitar (și enumerînd conștiincios elementele). Încă și mai inacceptabile sînt alte comparații de acest tip, cînd imaginii sau idei banale pe întreaga arle medievală bizantină sînt silite de criticul care vorbește de Neagoe Basarab să dezină anticipări ale celui **hombre secret** baroc pe care-l va propune un veac mai târziu Grăcian sau cînd termenul **insolațiune** de la Eminescu este socotit precursorul **fotosintezei** lui Timiriachev. Și ce dacă un fizician și un matematician au susținut că în **Luceafărul** s-ar găsi formulări ce par să meargă în direcția fenomenului cunoscut azi sub numele de big-bang în geneza universului? E cu neputință să luăm în serios astfel de po-triveli, care, pe deasupra, nu sporesc cu nimic gloria poetului național. Papu se întreabă patetic: „De ce Eminescu al nostru, egalul mai tînăr al acestor genii supreme, să suscite neîncredere, să fie privit doar ca un «amator» sau ca un «diletant» în știință?” (p. 163). Răspunsul e așa de simplu, că mă mir de întrebare.

AM promis să revin la chestiunea determinării **motivului literar**. O găsim în **Introducerea** cărții din 1983. Reclamînd o definire riguroasă, Edgar Papu ne oferă totuși numai niște caracteristici ale conceptului său. Nu știm exact ce este (în ce plan trebuie situat, cum se raportează la temă sau la perspectivă), dar știm că, pentru a merita să fie cercetate, motivele trebuie să prezinte continuitate, să se ivească în

opere majore și să fie **stenoterme**. Acest ultim termen provine dintr-o carte a geografului român Simion Mehedinți și desemnează organismele care rezistă biologic numai în anumite locuri de pe glob (cele **euriterme**, în schimb, se pot extinde peste tot). E limpede de ce e atras Edgar Papu de motivele așa-zicînd **stenoterme**: fiindcă însăși specificitatea lor le face interesante, în vreme ce generalitatea celor **euriterme** (îubirea, moartea etc.) exclude orice analiză pertinentă. Frumoasa disociere teoretică este urmată de cîteva studii menite a o ilustra. Care sînt, deci, motivele descoperite de critic în operele literare românești și care-i rețin atenția? Iată-le: absurdul, avaturl, metamorfoza, enigma, fata morgana, dorul și muntele sacru. Cu excepția ultimelor două, celelalte nu sînt însă **stenoterme**, dacă ne gîndim că au putut apărea în opere aparținînd unor literaturi extrem de diferite, situate de-a lungul și de-a latul planetei. Există oare o singură mitologie care să nu posedă ideea de metamorfoză? Cînd am comentat **Motive literare românești** am semnalat și curiozitatea ca motivul absurdului să fie raportat la literatura franceză, mai exact la Jarry, spre a se trage concluzia că există inițiative literare românești cu mult anterioare (p. 263). E raportul se stabilea cu alte literatură, de pildă cu aceea engleză, unde specia **limerick**-ului este tradițională, concluzia respectivă trebuia nuanțată.

Este absolut incontestabil faptul că, recitită în noua culegere, critica lui Edgar Papu își păstrează multe din punctele ei de atracție și continuă a suscita discuții fertile. Autorul **Luminilor perene** nu mai are nevoie să fie apreciat acum ca un om învățat și inteligent, și în plus, ca un remarcabil stilist. E un lucru bine cunoscut. Originalitatea lui cea mai de seamă constă în capacitatea de a aplica textelor literare sugestii de filosofie a culturii, într-un vast cadru comparatist. As numi metoda criticului stilistică filosofică: descoperirea reflexului verbal, exoresiv, al unor feluri de gîndire. Subtilitatea conexiunilor și a disocierilor este pertutindeni evidentă, împinsă uneori pînă la nuanță și înfinitesimal. Obiecțiile pe care le-am făcut trebuie înțelese ca un omagiu adus criticii lui Edgar Papu, care poate avea multe păcate, dar nu-l are cu siguranță pe acela de a-și lăsa cititorul nepăsător, inert intelectual.

Nicolae Manolescu

Elanul dramaturgiei

1. CA și în cazul celorlalte promoții ale generației postbelice, dramaturgia șaizeciști s-au făcut cunoscuți, în marea lor majoritate, după epuizarea intervalului de afirmare al promoției, așadar după 1965 2. Si iarăși ca în cazul celorlalte, dar și conform întregii tradiții a dramaturgiei naționale, cei mai mulți provin din alte genuri literare, din poezie și proză în primul rînd. 3. Semn particular: numărul mare, incomparabil mai mare decît al celor din promoțiile 50, 70 și 80: complementar, cei mai buni dramaturgi contemporani aparțin acestei promoții: proporția e copleșitoare, într-o eventuală listă de, să zicem, doar cincisprezece nume, opt ar fi șaizeciști (Paul Anghel, Ion Băteșu, Paul Everac, Teodor Mazilu, D.R. Popescu, Tudor Popescu, D. Solomon, Marin Sorescu), trei cincizeciști, trei șaptezeciști și un optzecișt. Fiecare din aceste trei constatări e ușor de probat dar nu tocmai simplu de explicat, mai bine zis de pătruns, căci explicații, la prima vedere convingătoare, se pot da (s-au și dat) cu relativă ușurință, mai ales în rîvînta primelor două.

Afirmarea intrucitivă tirzie (1) a dramaturgilor șaizeciști, intrînd într-un fel de regulă a întregului peisaj postbelic, e pusă îndeobște pe seama unei prelinse calități... cantitative, de maturitate și experiență, ce ar condiționa, în genere, nu atît ivirea vocației de dramaturg cît scrierea propriu-zisă a unui text de teatru. Nu întrutotul lipsită de justete, o astfel de explicație e revocată, totuși, de tradiția dramaturgiei românești printr-un număr mare de exemple contradicționale, în-

tre ele fiind și acela al lui Caragiale. E posibil, ba chiar probabil, că pricina de altă natură vor fi stat (și continuă să stea) la originea amîntitei întîzieri. Una e de sociologie a receptării: frustrat în anii cincizeci de lecturi valoroase de poezie (în special) și de proză, nu însă și de spectacole bune de teatru, cititorul anilor șaizeci era atras înainte de toate de genurile care-i promiteau o înnoire radicală a gustului și o recuperare rapidă a exigențelor unei receptări estetice; nu de altceva erau atrași scriitorii însiși; apoi, lectura textelor de teatru, întoldeauna sub cota de interes a lecturii de poezie sau proză, era adeseori înlocuită de lectura spectacolelor teatrale, care spectacole nu satisfăceau, prin esența lor de act colectiv, orgoliul auctorial abia descătușat la acea oră a literaturii contemporane. Alta e de estetică a creației: după o literatură simplificatoare și indiferentă la nuanțe, precum aceea hrănită de dogmatism, scriitorii tineri șaizeciști aveau de făcut dovada unei înțelegeri complexe și nuanțate a vieții și a literaturii, înțelegere ce-și face tot mai mult loc în chiar definiția talentului literar; or, într-o atare privință, dramaturgia nu oferea atîtea posibilități probatoare precum poezia sau proza, nici în materie de semantică nici în materie de scriitură; abia după trecerea acestei probe vitale se puteau, eventual, exersa în arta dialogului [...]

Faptul că dramaturgii șaizeciști provin din alte genuri (2) ar putea fi pus, la rîndu-i, tot pe seama considerentelor de mai sus, dacă n-ar fi la mijloc o lungă tradiție

manifestată în cele mai diferite contexte socio-istorice. Altul trebuie să fie deci motivul pentru care teatrul a avut un statut de violon d'Ingres al poezilor și prozatorilor români. Poate pentru că scriitorul român a fost mereu ispitit, chiar înainte de modelul eminescian, de totalitate, de acoperirea integrală a literarului, ispită bazată, totuși, pe sentimentul (de nu cumva pe ideea) unei superiorități a poeziei și prozei în raport cu dramaturgia; se pot da foarte, foarte multe exemple de poezi sau prozatori care au scris, după ce s-au afirmat într-unul din cele două genuri (sau în ambele) și teatru dar înfinî mai puțini sînt dramaturgii care au scris, după ce s-au afirmat prin piese, poezie sau proză. Ar mai putea fi vorba, într-o ecuație încă mai apăsător psihologică, de o anume fascinație a succesului imediat pe care, cînd și cum, teatrul îl poate oferi, vizual și auditiv, orgoliului scriitoricesc, ceea ce poezia și proza oferă, poate nu cu mai multă zgîrcenie dar sigur nu peste noapte și nu în chip direct. În fine, poate pentru că scrisul dramaturgic e socotit ca un caz patetic al scrisului prozastic sau al celui poetic iar o bună însușire a acestora din urmă ar facilita actualizarea celui dintîi; o doză de adevăr este în asta, cel puțin de la romantici încete, și nu o dată teatrul literar și-a adăugat, chiar justificîndu-le teoretic, atributele de „poetic” sau „epic” [...]

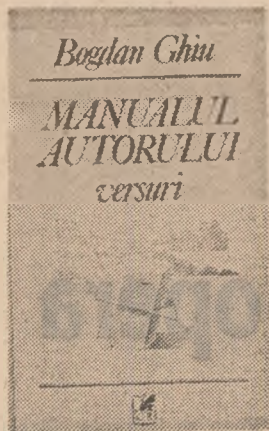
Semnul particular al promoției 60 în ce privește frecvența genurilor literare (3),

anume numărul mare de dramaturgi, mai mare decît al celorlalte promoții luate la un loc, nu știu cum s-ar putea explica altfel decît prin — pe de o parte — sporiirea interesului public pentru teatru (ca spectacol) de-a lungul anilor șaptezeci iar — pe de alta — prin superioritatea pragmatică, lucrativă, a teatrului, în același interval, asupra celorlalte genuri literare. Creșterea numărului de teatre, carevasă-zică a cererii, deja amintita promisiune a succesului precum și consecința așazicînd bugetară a transunerii pe scenă a textului dramaturgic au contribuit, probabil în doze diferite dar neîndoielnic, la proliferarea autorilor de teatru în promoția 60, dar pentru a afla care din aceste argumente e cel care prevalează e suficientă o privire comparativă între această promoție și promoțiile care-i urmează, al căror număr mic de dramaturgi, în condițiile în care interesul public par să nu fi suferit schimbări însemnate la numărul teatrelor e același, ba chiar mai mare (Suceava), pune cu destulă exactitate punctul pe i și mai lasă loc pentru alte categorii de motivații. Cert este că prezenta masivă a dramaturgilor în promoția 60, indiferent cum s-ar explica, are o semnificație deopotrivă literară și supraliterară, estetică și sociologică, revelatoare pentru evoluția unui gen, a întregii literaturi și a receptării ei în intervalul de afirmare al promoției 70 care coincide cu intervalul de afirmare deplină al dramaturgilor din promoția 60.

Laurențiu Ulici

„Scrietorul” și Poetul

Critica

VERSURI? Ce pot fi versurile? / Încă o construcție, un alt ghetou / al cuvintelor? / (Vreau să spun că tratez cuvintele / ca pe niște adevărați semenii). Am citat în întregime poemul intitulat *Prietenie* din cartea de debut a lui Bogdan Ghiu*, semnată, în 1984, împreună cu alți patru tineri din al doilea val al generației '80, al volumului-manifest: *Cincl*. I-am remarcat atunci accentuata conștiință textualizantă în interiorul poemului și stilul concentrat al versurilor, numindu-l, nu știu cit de exact, un alexandrin în drum spre un lirism al esențelor. Azi îmi dau seama că termenul de alexandrinism, aplicat unui autor care nu pune nici un pret pe retorică, poate crea confuzii. Există, totuși, un sens al formei și, deci, o retorică acolo unde există o preocupare așa de insistentă de a destrucțiunea poemului tradițional și de a îndepărta toate mijloacele retoricii din poem. Este cazul lui Bogdan Ghiu și al altor tineri poeți postmoderniști care, negând pe față Retorica, nu fac, în fapt, decât s-o reinventeze.

Autorul acestui curios *Manual (al) Autorului* publică 59 de texte dintre care 46 sunt propriu-zis poeme. El pot fi apropiate, prin înfățișarea lor formală, de *Respirările* lui Nichita Stănescu, iar două combină versurile cu explicația versurilor într-un fel de poem-tabletă. Așezarea propozițiilor în pagină nu trebuie, evident, să inducă în eroare cititorul asupra naturii lirice a acestor texte (discursuri) poeme. Bogdan Ghiu își gîndește și își scrie versurile dintr-o perspectivă auto-referențială, fiind, din acest punct de vedere, mai apropiat de Ion Bogdan Lefter și de colegii săi, prozatorii textualizanți Gh. Crăciun sau Gh. Iova. Cu diferențele, bineînțeles, impuse de natura genurilor literare și de talentul indivi-

*) Bogdan Ghiu: *Manualul Autorului. Versuri*, Editura Cartea Românească, 1989.

dual al unui poet obsedat de fantasma scriiturii și hotărît să traducă în poem numai această fantasmă. Diferențele dintre genurile literare sînt, în viziunea post-modernă, mai mici, cele legate de natura talentului și de opțiunile sale teoretice sînt mai mari. Bogdan Ghiu face din cele din urmă tema esențială a textelor sale poetice, enigmatice în derulanta lor simplitate. O temă a scriiturii și, se înțelege, o temă a existenței care gîndește scriitura.

Manualul Autorului tinde să le unească în niște poeme demonstrative, pline de paranteze și încheiate, de regulă, printr-o interogație. În toate *Poetul* este dublat de un *Scriptor* sau, cu un termen folosit mai demult de Slavici, de un *Scrietor*. „Scrietorul” este supraviețuitor, gîndit de Poet. Poetul se lasă scris (transcris) de un scrietor ezitant, lenes, fericit atunci cînd folosește limbajul tăcerii. Dacă ar fi după el, cel mai frumos poem este acela care n-a fost încă scris și cea mai frumoasă priveliste este aceea a foilor albe. Dar poetul Bogdan Ghiu reușește, totuși, să-l silească pe scrietorul său să pună mina pe condei și să scrie. Despre ce? Tocmai despre decizia lui de a scrie și despre imensa dificultate de a trece de la vorbe la fapte. Abia scrietorul așterne pe hirtie cuvîntul vers și poetul se și întrebă, cum s-a observat în textul citat la începutul articolului de față: „Ce pot fi versurile?”. Și s-a văzut, iarăși, cit de lămuritoare sînt răspunsurile poetului. Vin, apoi, tabletele, falsele comentarii, textele care vor să explice ce reprezintă actul de a scrie și ce simte poetul/scrietorul cînd trece cuvintele pe hirtie. Un exemplu: „simți înainte și simți ceva și după. În timp ce scrii nu simți nimic. Apăsarea de pe fața lumii, cea care ne modelează trăsăturile, devine apăsare, cu mina, pe hirtie. Trebuie să știi să conștii, să duci mai departe, să extinzi domeniul marilor inertii. Apăs aceste cuvinte pe hirtie. Pe mine cine, ce mă apasă?”.

Să sintetizăm: lumea este un text, textul poate fi o lume, lumea este împachetată în hirtie, hirtia este un subțire, „mic ospiciu” și în acest subțire ospiciu al hirtiei poetul a azvîrlit, pe cînd era mic, imaginea lumii, etc. Dacă am traduce în termeni barthieni aceste sugestii, am zice că în viziunea lui Bogdan Ghiu lumea este o ființă de hirtie în care totul este deja scris și totul urmează să fie scris. Nefericirea începe, arată Bogdan Ghiu, cînd aceste texte (hirtii) din text încep să se concureze între ele, să se revolte, să atingă, în detrimentul altora, un anumit grad de lizibilitate: „Obiectul începe să crească. Una într-alta, hirtiiile nu mai știu ce conțin, ce acoperă. Se acoperă unele pe altele, se șterg una de alta, se suprapun, se sfîșie între ele, căutînd să-și afle centrul, încercînd fiecare să ajungă, într-un fel, prima, în ordinea aderenței ori în cea a lizibilității. Una ascunde direct obiectul, cunoaște și poate chiar e centrul, cealaltă poartă și dă nu-

mele întregului ambalaj, întregului lucru astfel compus. Și, cu cit se îndepărtează de rostul lor inițial, acela de mediator de gradul intii, cu atît devin mai rebele... I-a un moment dat va fi neapărat nevoia să așezăm o foale de hirtie alături, în gol, să privim împrejur, aiurea, și să pîșim cuminți și atenți într-un nou ciclu”.

SĂ luăm de bună hotărîrea poetului de a pîși în viitor într-un nou ciclu poetic, dar pînă atunci să vedem, mai de aproape, relațiile lui prezente cu acest cosmos împachetat în hirtie. Relațiile sînt, trebuie să spun, amicale, lucrurile din afară vin cu blîndețe spre poet, poetul caută cu tandrețe lucrurile și, pentru a le proteja, le acoperă cu foi de hirtie. Operație, cîtesc într-un text (*Regulamentul organic*), cu dublu efect: „Cu hirtia acopăr lumea ca să o protejiez și, în același timp, să n-o văd (s.n.). Pe hirtie scriu și totodată prin hirtie pipăi, orbește, încercînd să ghicesc ce acoperă ea. Hirtia îmi ascunde lumea, fie că în lume este ceva de acoperit, fie că nu [...]. Lumea arată, în hirtie, ca un dar, dar și ca un monument ce nu trebuie decît, oficial, inaugurat, dezvelit, și ca un mort întîmplător, necunoscut, pe stradă. La un moment dat, hirtia va fi înlăturată, ea își va fi jucat jocul [...]. Încet, încet, hirtia va deveni ea însăși un obiect printre celelalte, peste care, la rîndu-i, se va așterne o altă foale de hirtie, nouă («ca o tăcere»)”. Sensul acestui parabolă este limpede: poetul vede lumea printr-o carte, cartea ascunde un sir infinit de alte cărți, realul este, în fapt, o nesfîrșită bibliotecă... O idee comună în literatura și metaliteratura de la sfîrșitul secolului nostru. Bogdan Ghiu o rela în mai toate textele sale și o traduce în mici și delicate desene desfășurate pe întinse spații albe. Ele comunică o mirare, o respirație, o neliniște a spiritului.

Bogdan Ghiu se desparte, într-un punct esențial, de mulți dintre poeții generației '80. Nu-l un poet al realului și nu face din *biografism* un program liric. A nu vedea lumea decît printr-o foale de hirtie arată, reținem din fragmentul roborus mai înainte, voința de a proteja lumea, dar și dorința de a nu primi direct, în față și pe față („să n-o văd”) diversitatea lumii. Pînă să ajungă în micul desen, lucrările străbat un întins spațiu alb și își pierd din vitalitatea, aspirarea lor. Chiar acele versuri care par a înregistra întîmplări din viața imediată (*noembrie, în București, ora 0:53, Cu fețișta mea, etc.*), de altfel cele mai puțin reușite estetic, sînt, în fapt, întîmplări din irealitatea existenței poetului: un fals reportaj despre stările de contemplație, o cronologie a luminilor și umbrilor care se apropie și se îndepărtează de obiectele materiale. *Autorul Manualului...* introduce puține obiecte în poem (hirtia, mina, masa...) nu are, repet, o sensibili-

tate specială față de diversitatea realului și nu face din propria biografie o sursă de poezie. Afară doar de biografia actului de a scrie. Aici da, Bogdan Ghiu este insistent, rela desenul din poemul precedent, introduce o nouă umbră și o altă nuanță de culoare. Aleg, din multele variante, aceste *Sfaturi* (mai mult sau mai puțin) practice, nici de tot serioase, didactice, dar nici ironice. Bogdan Ghiu nu-l un poet ironic și parodia nu-l instrumentul lui predilect de exprimare. Există, dimpotrivă, în textele lui o gravitate, un sens înalt al contemplației pe care inerenta, ușoara ironie din unele fraze nu le tulbură prea mult: „Cînd scrieți, nu apăsați / prea tare. / S-ar putea ca obiectul / de care vă sprîjiniți / (pe care, altfel spus, vă bazați) / să nu reziste. / Presiunea persuasivă se îndreaptă / în primul rînd (naivă!) către obiecte și / abia în cele din urmă — ca o / ultimă speranță de salvare, în cazul / că obiectele nu se lasă convinse — / către cititor, în dorința disperată de a-l / determina să accepte iluzia (ceea ce, de cele mai multe ori, / aduce a mită...)”.

În poemule astfel construite, revine des tema cuvîntului și, ca o consecință logică, tema *căderii* în cuvînt. Bogdan Ghiu nu detestă cuvîntul, nu-l suspectează de înșelăciune, cuvîntul este, pentru el un obiect și căderea în cuvînt nu-i un act tragic. Asta în pian teoretic. Poetul folosește, în fapt, puține cuvinte și aproape niciodată cuvinte aspre, trecute prin sticlă pisată, cum cerea Arghezi. Este, dimpotrivă, o exagerată grijă în *Manualul Autorului* de a picta culorile aerului și de a fixa tăcerile, inexprimabilul, fugitivul, imaginile din întinericul retinei. Cele mai frumoase, mai convingătoare poeme vin din această zonă a sensibilității. O scrioare despre ceva greu de determinat: „Să nu faci gestul luminii / de la margine, înapoi, / ci doar în jos, / dedesubt. / Să nu faci gestul luminii / cînd obiectul serii / se instalează în lume / și te ascunzi după el” sau acest strigăt erotic stins ca o cădere de petală: „Am o propoziție, am un trup. / Acolo jos am o umbră pe care / cînd scriu o ating. / Mă auzi, dragostea mea?”.

Unele din aceste texte imi par plate, fără imaginație (*Poetul-copil, Cerc, Despărțire*). „Scrietorul” o ia, ulci, cu mult înaintea Poetului. El scoate toate culorile, parfumurile și sunetele din poem pentru a dovedi că lirismul poate străbate și prin aceste propoziții goale, sărace. Nu mă convinge. Dar sînt atîtea altele în care Poetul își stăpînește *Scriptorul* și conștiința textualizantă se identifică în cele din urmă cu o conștiință a existenței și, atunci, poezia devine pregnantă și originală. Un debut remarcabil. Un ultim venit dintr-o serie de admirabili poeți care, încet, încet, schimbă fața poeziei românești. Dacă n-au făcut-o deja...

Eugen Simion

Prepeleac

Pielea de porc (1)

■ În acest basm, contrar obiceiului, baba are mai multă minte decît moșul. Plus voință, plus hotărîre, și, datorită robusteții ei sufletești, un instinct matern încă viu, în ciuda virstei. Moșului, Cel de sus nu i-a lăsat decît hazul și umorul...

Dă de godacul slăbănog împotmolit în mocirlă. Îl aduce acasă. Nu mai sunt singuri pe lume. Au și ei acum un fecior. E-un porc. Dar e băiatul lor!

— Iacă, măi băbușcă, ce odor îți-am adus eu! Numai să-ți trăiască! Un băiat ochios, sprincenat și frumușel, de nu se mai poate! Îți seamănă (ie, ruptă bucățică!) Moșul n-are pic de intuiție. Își ride de babă, dar baba ia în serios lucrurile:

— Moșnege, moșnege, — îl atrage ea atenția, nu ride... Parcă ar fi ghicit că-n purcel se-ascunde un mister. Și, „sprintenă ca o copilă”, pune apa la fierț să-l spele, face și leșie, scaldă godacul plin de noroi, „il trage frumușel cu untură din opait pe la toate încheeturile, îl strînge de nas și-l sumută, ca să nu se deoache odorul.” Apoi îl ia și-l piaptănă, „și cu tărîțe, cu cojite, purcelul începe a se înfiripa și a crește văzînd cu ochii de-ți era mai mare dragul să te ulti la el.” Să nu-l fi vorbit de rău, să nu fi zis rit, șoric, ori codiță, era copilășul el „hazliu, gras și învălit ca un

pepenc.”! Toate ca toate, însă nu putea, sărăcuțul de el, să zică tată și mamă.

Pînă într-o zi... Pleacă moșul la țîrg. Are el de făcut niște cumpărături. Baba, cică, să nu uite să-l ia și mititelului niște roșcove. Moșul zice bine, dar în gînd zice „minca-l-ar brîncă să-l mînințe!” afecțiunea babei depășise orice limită, purcelul ăsta începuse să-l calce pe nervi... Se-ntoarce el de la țîrg, și ea, curioasă, ce mai văzuse el p-acolo, și moșul-i spune că e vai și amar, că-măpăratul a zis că cine-l face un pod de aur pavat cu pietre scumpe și cu copaci pe margini și cu tot felul de păsărele cîntătoare, acelula îl dă jumătate de împărăție și fata, da' cine se încumetă și nu izbuteste, plătește cu viața, și ăi din țîrg ziceau că pînă atunci plățiseră o groază de feciorași de crai, sărmanii de ei!... Ei, poftim, vesti de la țîrg! Bolea și împăratul de atîta supărare. — Of, moșnege, of! conchide baba, — boala împărăților e ca sănătatea noastră!... Noroc că al lor nu vorbește, n-are minte și nici o pretenție. Da' să ai un fecior, care să se încumete să facă podul, și să izbîndească...

Purcelul pufnea din cînd în cînd, tot cu ritul pe sus, la el. Și-odată nu-

mai ce zice: Tată și mamă! Eu îl fac! (Podul adică)...

TONUL e real. Strict real. Ca-n viața de zi cu zi, exceptînd întîmplările. Care, povestite astfel, încorporate firese în lumea din jur, cunoscută, devin și mai credibile, în basm, sau teribile la marii autori bintuiți. — Kafka. *Metamorfozele, Procesul, Castelul*... Diferența stă în cheia la care este pusă povestea. Umor popular și blîndețe a viziunii colo; spaimă, angoasă, protecție metafizică dînoace. E însăși deosebirea dintre o căpiță de fin înmiresmată și-un bloc cenușiu de beton-armat.

Și moșul se prezintă cu feciorașul său la concurs. — Hai cu tata, băiete, s-aducem noră mine-ta! Purcelul face tumbe, sare, zburdă, „mai dă un ropot pe sub lăiți, apoi se ia după moșneag, și cit colea, mergea în urma lui, grohînd și mușluind pe jos, cum e treaba porcului...” (*Allegro vivace*!). Cînd aud la ce venise cu porcul după el, străjerii încep să ridă în hohote. Dar moșul-i pune îndată la punct, treaba-i serioasă. Împăratul îl dă afară, ce obrăznic! — Hai, ia-ți porcul de-acel! În sfîrșit, s-ncerce și el, dar știe ce-l așteaptă! Știe, cum să nu, se fîleşte moșul, si-l pune în

vedere împăratului că-n caz contrar să facă bine să nu uite și să-i trimită acasă copilă. Pleacă escortați de ostași, în hazul general al lumii. Căci multă vorbă, mult ris și mare nedumerire se mai făcuse la palat și în toate părțile despre o astfel de batjocură nemaipomenită.

Și cînd îl vede baba sosind sub pază strașnică... — Vai de mine, moșnege! Da' ce foc mi-ai adus la casă?! Mie ostași imi trebuiesc?...

Moșul are ieșirea lui conjugală: — Încă mai ai gură să întrebi? Acestea-s faptele tale. M-am luat după capul tău cel sec... să-ți aduc, sanchi, copil de suflet... Și acum iacă în ce chichion am intrat! Că n-am adus eu ostași, ci el m-au adus pe mine.

Replică de zile mari. Și e, ori fusesse o zi mare. Fiindcă, purcelul, noaptea, după ce părinții săi de inimă adorm, ciondăindu-se, „s-a suit binșor pe lăiță, a spart o fereastră de birdăhan, și suflînd o dată din nări, s-au făcut ca două suluri de foc, de la bordeiul moșneagului... pînă la palatul împăratului...”.

Podul, cu toate anexele, a fost construit. Condiția, îndeplinită. Să le dea fata! Căci moșul și baba, ei înșiși locuind acum într-un palat și îmbrăcați în straie scumpe, se schimbaseră.

Îmbrățișă se cutremură la auzul veștii... „și temîndu-se împăratul să nu i se întîmple ceva de rău” își expediază imediat fata, incredîndînd-o citigătorului. „Căci și împăratul, cîl era de împărat, le dăduse acum toate pe una, și nici măcar aceea nu era bună: frica!”.

Și fata, ascultătoare, n-are încotro și acceptă să fie mireasa porcului și se apucă de gospodărie... (continuare).

Constantin Țoiu

Valori etice și valori literare în opera lui

TRĂSĂTURA dominantă, caracteristică în cel mai înalt grad pentru personalitatea lui Bălcescu, așa cum apare ea în măturile tuturor celor care l-au cunoscut, este patriotismul: „inimă aprinsă de rivna neamului“ îl numește Alecu Russo, C.A. Rosetti vede în el o „jertfă a patriotismului“ iar Alecsandri, amintindu-și înflăcările sale cuvinte despre viitorul neamului pe care le spunea privind hora flăcăilor la Minjina, la conacul prietenului C. Negri, scrie că „el nu putea gusta o veselie, nu putea simți o fericire fără de a face părtașă la dinsele pe mult iubita și neuitata lui Patrie“. În patriotismul său ardent își află izvorul atît activitatea politică revoluționară, cit și cea de istoric al țării sale, uimitor de rodnică pentru condițiile grele în care a desfășurat-o și pentru timpul atît de scurt avut la dispoziție, căci numai opt ani separă apariția primei sale lucrări istorice, **Puterea armată și arta militară de la întemeierea Principatului Valahiei pînă acum** (în **Propășirea**, 1844) de sfîrșitul pretimpuriu, în noiembrie 1852, la Palermo, departe de țară și de cei dragi, lăsînd neterminată capodopera vieții sale și a istoriografiei românești din secolul trecut, studiul **Românii supt Mihai Voievod Viteazul**.

Bălcescu, ofițer suspect superiorilor pentru că stringea soldații în jurul său ca să-i învețe să scrie și ca să le vorbească despre trecutul glorios al patriei lor, a intrat foarte tîrziu în mișcarea revoluționară. El a luat parte la mișcarea din 1840, prima de acest fel care își căuta sprijinul în rîndurile tineretului și ale păturilor sociale active; țelul acesteia era, după propria lui expresie, să satisfacă „întru tot dorințele și trebuințele poporului“, urmărind promulgarea unei constituții și a unei noi legiuri agrare. Faptul că mișcarea urma să se sprijine pe ridicarea maselor înarmate, mai ales din Oltenia, unde fuseseră semnalate mai multe încercări de a ridica din nou steagul lui Tudor, arată că ea nu era fără legătură cu revoluția de la 1821, putînd fi văzută astăzi ca o etapă intermediară și necesară în pregătirea revoluției de la 1848, cum o spune Bălcescu însuși foarte clar: „Revoluția din iunie n-a fost inventată sau fabricată... Ea nu-i decît dezvoltarea aceluia proces neîncetat și providențial început în societatea noastră, ca în orice altă societate, de la începutul ei. Ea decurge mai ales direct din revoluția de la 1821“. În revoluția de la 1848, ca membru în guvernul provizoriu, Bălcescu aduce și susține aceleași principii apărute cu opt ani înainte, fiind unul dintre cei mai hotărîți adepți ai reformei agrare și ai necesității de a înarma poporul pentru a opune rezistență trupeilor străine de ocupație.

Activitatea istoricului sprijină pe aceea a omului politic și revoluționarului, îi oferă argumente și mai ales acea largă

perspectivă a lucrurilor care îl face să vadă mai bine și mai departe decît îi îngăduie solicitarea imediată. Studiul asupra puterii armate îi formează principiile asupra „apărării naționale“ și a importanței „gloatei“ („puterea statului nu stă în armata activă, ci în rezervele naționale“), pe care va încerca să le aplice în apărarea revoluției de la 1848, cele despre relațiile cu turcii îi oferă baza documentară pentru revendicările politice externe (**Drepturile românilor către înalta Poartă**), cele economice și de istorie a relațiilor agrare îi clarifică necesitatea reformei și a improprietății țăranilor, care numai astfel se vor putea bucura de dreptul universal la muncă etc. Aceste studii îi întăresc mai cu seamă credința că numai revoluția va putea duce la libertatea țării și a poporului, că „românul nu va dobîndi îmbunătățirile de care are nevoie... pînă atunci cînd el își va sfărîma singur lanțurile ce îl țin legat“.

Generațiile care l-au urmat au văzut în figura lui Bălcescu cel mai luminos simbol al epocii de reînnoire națională, un îndemn și un sprijin în lupta lor pentru drepturile legitime, iar din poemul închinat lui Mihai Viteazul au făcut, cum spunea Eminescu, „evanghelia neamului“. G. Crețeanu avea dreptate să prevadă că, odată cu trecerea timpului, precum marmura de Paros, scrierile lui „mai frumoase vor părea“, și că „într-o zi muma română, vrînd bravura strămoșească / La copiii ei s-arate, îi va pune să citească / Paginile-ți aurite, ș-a lor inimi vor bătea l“.

SORĂ bună a celorlalte muze, Clio a îngăduit întotdeauna închinătorilor ei să cocheteze cu artele și mai ales cu literatura: Kogălniceanu ne-a lăsat începutul unuia dintre primele noastre romane, Hasdeu e un inspirat autor de versuri și teatru, Părvan a scris critică și delectabile epigrame, iar Iorga a ilustrat înregul spectru al vieții literare, pe care a și dominat-o într-un anumit moment al dezvoltării sale. Bălcescu este singurul nostru istoric pe care literatura și-l revendică pînă astăzi — ba chiar astăzi mai mult ca oricînd — deși el n-a scris niciodată literatură în sensul curent al termenului. În mod oarecum paradoxal, revindicarea operei sale de către istoria literară nu se bazează în primul rînd pe calitățile literare ale textelor, ci pe cele de natură intelectuală sau etică. Acum mai bine de un secol, Eminescu consideră opera sa reprezentativă în cel mai înalt grad pentru virtuțile naționale și spunea că fragmente ale ei n-ar trebui să lipsească din nici o carte de citire, alături de poezia populară, de versurile lui Alecsandri și de biografiile lui Ștefan cel Mare și Matei Basarab, întrucît toate pun în valoare „elemente caracteristice și proprii numai poporului nostru... și-l fac

să fie ceea ce este: deștept, inimos, curat“ (**Opere**, XII, 333). Pentru Călinescu, **Românii supt Mihai Voievod Viteazul** este „o carte înalt educativă, dar o operă literară învechită chiar la data tirziei cînd apăruse“ și, în pofida unor pagini menționabile în stil romantic de inspirație biblică, credea că „gîndirea lui Bălcescu, deși fără originalitate, e poate la-tura cea mai viabilă a operei sale“. Fapt este că valoarea literară a scrierilor lui Bălcescu n-a fost discutată niciodată în ansamblu, și cu atît mai puțin în perspectiva devenirii prozei literare românești.

Privite fără prejudecăți, cu ochii unui cititor modern, textele lui Bălcescu și îndeosebi opera sa capitală, **Românii supt Mihai Voievod Viteazul**, rămasă neterminată la moartea sa, în noiembrie 1852, prezintă toate caracteristicile importante ale prozei romantice. Scrieri istorice, prin însăși destinația lor, urmărind din unghiuri diferite (instituțiile, armata și tehnica de luptă, economia, evoluția legislației agricole ș.a.) un domeniu care atrage tot mai mult interesul public și oferă subiecte generoase tuturor genurilor literare, aceste texte intră sub incidența mai generală a prozei istorice, teritoriu privilegiat al literaturii romantice de pretutindeni, avînd în același timp o bogată tradiție națională. Cunoscînd de foarte tîrziu, ca elev, istoriografia veche românească (vezi cunoscuta scrisoare a lui Ion Ghica, fostul său coleg la Sf. Sava), Bălcescu nu este numai unul din primii autori care o introduce în circuitul istoriei moderne, ci și unul din primii prozatori care îi suportă influențele și-i valorifică trăsăturile caracteristice. S-a observat și pînă acum că scrierile sale, în special **Românii supt Mihai Voievod Viteazul**, utilizează un lexic arhaic și procedeul stilistice familiare cronicarilor. Liste ample cu asemenea exemple se pot stabili cu ușurință și s-au și stabilit: Alexandru-vodă vrea „să-l piarză“ pe Mihai, acesta „îl sparge“ pe dușman, adică îl împrășteie, apoi „se invirtejește“ către Turcucaia, el „se ispitește“, adică încearcă, să răstoarne un tratat, turcii „năpustiră“ cetatea, adică o părăsără, ei „sleiră țara de vite“ și multe altele între care se distîng expresiile grupate în jurul instrumentului simbolic al războaielor: nația română „își aruncă sabia în cumpăna războiului“, „întră sabie de turci și tătari în țară“, Mihai „le dă o sabie“, adică o lovitură, „românii scriseră cu sabia...“, trecură pe dușman „supt ascușul sabiei“ etc. Multe asemenea expresii vin direct din textul cronicilor pe care autorul le folosește în tot locul: Mihai „hotărăste a deștepta țara, a o scula și a ridica sabie răzbuunătoare în contra barbarilor tirani“ vine de la Radu Popescu („au hotărît să rădice sabie asupra turcilor“), ca și expresia „a se bucura cu inima“, „avînd oarecare imputăciune cu capii trupelor“, care pare un neologism recent, vine din Letopiseșul Cantacuzinesc, „să facă oști“ e din Miron Costin și altele ca a lua limbă, a da dosul, a semăna drumul (cu arme aruncate), a sparge obrazul (rangul) ș.c.l.

Nu s-a observat însă că utilizarea acestor arhaisme, întimplătoare în primele scrieri, consecință firească și oarecum involuntară a frecventării vechilor cronici, devine în **Românii supt Mihai Voievod Viteazul** rezultatul unei atitudini conștiente, al unei concepții artistice, maturizate treptat și reflectate în modificările operate în paginile scrise în diferite etape ale redactării. Această concluzie se impune la simpla comparare a textului definitiv din capitolul II, **Călugărenii**, păstrat în ms. 79 de la Biblioteca Academiei și publicat în recenta ediție academică, cu cel anterior, cuprins în **Campania românilor în contra turcilor de la anul 1595**, studiu publicat în 1847 în „Magazin istoric pentru Dacia“. Aflînd că turcii lui Sinan-pașa trec Dunărea, Mihai Viteazul iese din București cu opt mii de oșteni și campează la Măgureni: „poziția-i era critică — sune autorul în textul din 1847 — căci, spre a opri intrarea turcilor în țeară, trebuia a străjui toate hotarele, atît despre Dunăre, cit și despre Moldova. Într-adevăr,

pe cînd Sinan se îndrepta către Giurgiu ca să treacă pe acolo Dunărea, alte cete turcești imbla să treacă printr-alte locuri, iar mai cu seamă la Nicopoli unde se afla un corp însemnat de turci“. În textul definitiv, pasajul este remaniat prin introducerea unor expresii arhaice, sau neaoșe, subliniate de noi: „Lucrul era cu greu, fiind peste puțină a opri intrarea turcilor în țară din anevoința d-a străjui toate hotarele ei cele deschise atît spre Dunăre, cit și despre Moldova. Într-adevăr, pe cînd Sinan umbla să treacă Dunărea pe la Rusciuc, alte cete turcești se ispiteau a o trece printr-alte vaduri, iar mai cu seamă pe la Nicopol, unde se afla un trup însemnat de turci...“ Mai departe, în paragraful privind pregătirile luptei de la Călugăreni, „să poată astfel lupta... cu puteri egale“ devine „să poată lupta... cu puteri deopotrivă“, „el își așază acolo tabăra“ devine „el tăhări acolo cu oștile sale“, „a-l izbi în“ este modificat în „a-i izbi în frunte“, „Mihai gîndește că împregiurarea cere neapărat o faptă eroică spre... a rădica moralul oștirei sale“ devine „Mihai cuge-tă întru inima sa că împregiurarea cere neapărat o faptă eroică spre... a îmbărbăta pe ai săi“, sau „Astfel a fost acea memorabilă bătălie de la Călugăreni, cea mai vestită din analele noastre...“ devine „Astfel fu acea vrednică de o nestearsă aducere aminte zi de bătaie de la Călugăreni, în care românii scriseră cu sabia și cu singe pagina cea mai strălucită din analele lor“, și așa mai departe: oști grele în loc de armată număr-oasă, domnul în loc de prințul etc.

Procedeul nu se aplică numai propriilor texte, pe care le revelează stilistic, ci și surselor pe care le utilizează și din care împrumută uneori scheletul epic al întîmplării, păstrînd, odată cu substanța, o parte din formulări; deși ușor de recunoscut, aceste pasaje sînt fundamentale transformate prin trăirea imaginativă a momentului, prin utilizarea cuvîntului celui mai propriu pentru a evoca atmosfera de odinioară, tensiunea unei ciocniri, poziția autorului față de eveniment. Bazîndu-se în anumite părți ale scrierii sale pe amplul capitol dedicat lui Mihai Viteazul de Aaron Florian, fostul profesor de la Sf. Sava, în volumul **II Idee repede de istoria prințatului Țării Românești**, Bălcescu transfigurează textul cenușiu de acolo și-l înalță prin acordarea lui în cheia stilistică proprie unui subiect nobil prin definiție cum este lupta poporului pentru libertate, prin preluarea artistică a datelor obiective pentru

Vrei să fii om?

Nu-i greu să spui: „Ah, stelele plai“

Și vulturul, pe stîncă-nsingurată,
Cu sorbituri de-albastru se desfată,
La freamătul pădurilor opac.

Nu-i greu să spui: „Răspund de ce fa“

Și melcul în găoacea-i spiralată
Își poartă universul tern, sărac,
În care nu greșește niciodată.

Vrei să fii om? Învață să privești
Adîncuri și înalțuri pămîntești
Mereu vibrînd la tot ce ți se-arată

Învață ca aripile-ți deschise
În spații largi de fapte și de vise
Să urce în azurul fără pată.

Ion Hobanc

Nicolae Bălcescu

a obține o imagine — literar vorbind — mai adevărată și mai pregnantă decât ne-o transmit izvoarele documentare. Unul din pasajele cele mai caracteristice pentru concepția romantică a lui Bălcescu despre chipul eroului în istorie ca și în literatură este cel referitor la arestarea lui Mihai pe cind era doar ban al Craiovei și la încercarea „crudului” Alexandru-vodă de a-l ucide ca trădător. În textul lui Aaron Florian, care stă fără îndoială la originea descrierii lui Bălcescu, explicația spaimii călăului și a fugii lui este firească, plauzibilă în plan realist, în ciuda caracterului său extraordinar : el nu știa cine este osînditul căruia trebuia să-i taie capul și, în fața marelui bărbat pe care îl știa iubit de tot poporul, se îngrozește de consecințele pe care o asemenea faptă le-ar putea avea : „Viind gîdea ca să săvîrșască osînda, cu toată inima sa cea crudă și ochii săi cei sîrîșoși, cînd își aruncă privirea asupra osînditului, se îngrozî de trupul lui cel mareț și de căutătura lui cea sălbatică și, după ce băgă de seamă că acesta este Mihai căruia el trebuia să-l taie capul, îl apucă un tremur grozav, simți că-i slăbesc puterile și, neputînd a se împotrivi unui simțiment de groază ce îl stăpînea, trîntî satirul și, fugînd între mulțimea ce era adunată împrejur, strîga în gura mare că el nu îndrăznește a tăia capul lui Mihai” (sublinierile noastre în text). Aceleași fapte, relatate uneori cu aceleași cuvinte, sînt altfel accentuate de Bălcescu, care le privește din altă perspectivă, obținînd un efect dramatic superior. Nu mai avem a face cu doi actori ai unei înfruntări tragice, ci cu un erou care își strîvește adversarul prin simpla prezență dominatoare, prin personalitatea lui definită în termeni de legendă, iar motivația fugii călăului este transferată în zona basmului eroic, teama omenească de consecința uciderii unui om utit de însemnat devine o neputință magică de a îndeplini un act împotriva firii, ca în miturile antice sau în folclor, căci gîdea încearcă să împlinească osînda, dar brațul său este oprit de o voință mai puternică, supranaturală parcă, autorul introducînd pentru prima oară în text semnul unei predestinări care se va repezi asupra unei investiții superioare, apăsîndu-l pe erou în vederea țelului suprem căruia îi este sortit : unirea și libertatea țării sale. Modificînd timpul relatării de la trecut la prezent, ca și în alte puncte sentțiale ale istoriei sale (tehnica „bareliefului” de care vorbea Vianu), Bălcescu realizează o sporire a tensiunii

Asemeni

Se închină lui Mihai Eminescu

pierit păstorii, oile-s pierdute,
căci pierde turma și păstorii mor,
cîntăreni nu le poate fi de ajutor
cîntăreni poate luna albă de virtute.

mea povestește vrute și nevrute
cîntăreni nevinovații adormiți ușor,
e unul ride înfiorător,
cîntăreni creștește apa tremurînd în cînte.

ne-ngrijorează decît o nimica
înstăre totuși să stîrnească frica ;
mai o pedeapsă ne-ar părea mai

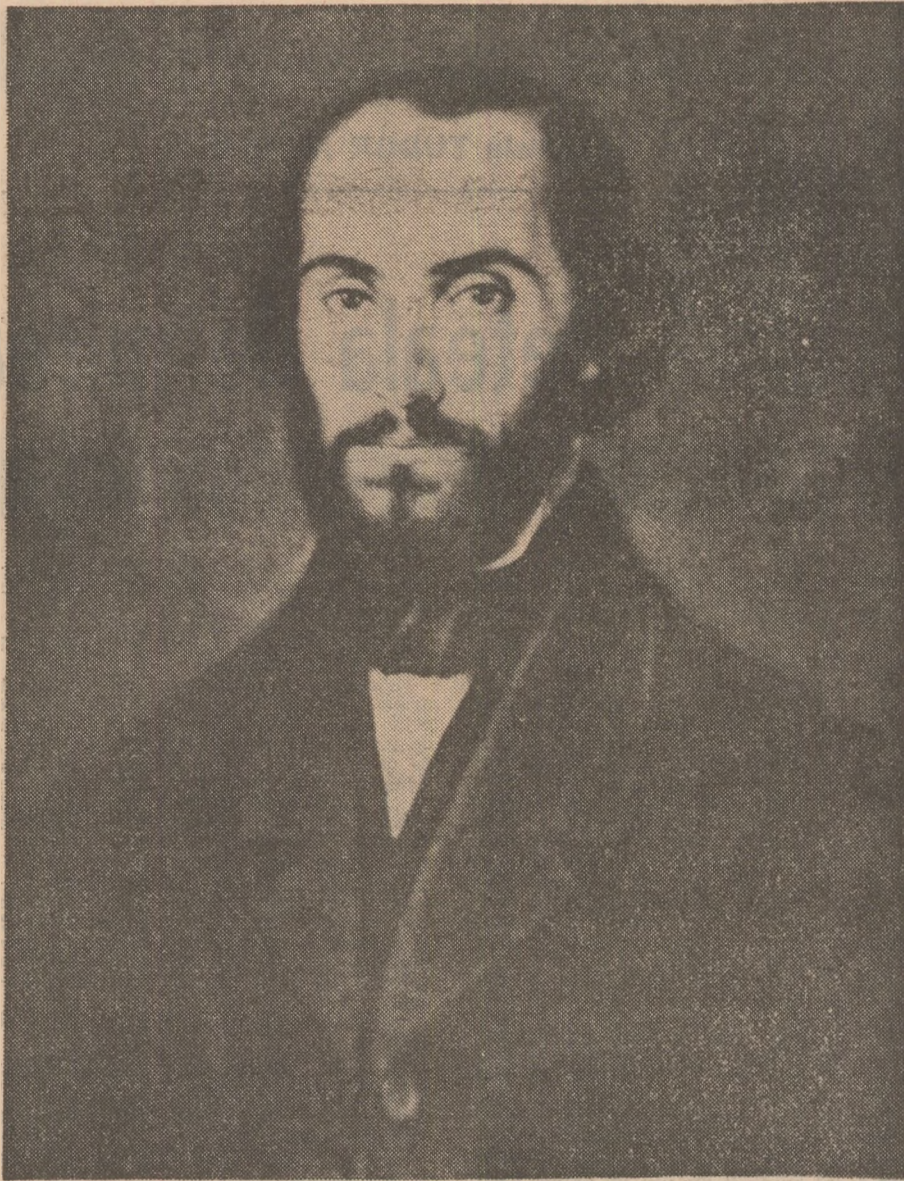
mare :
purtăm aceleași tragice costume,
dacă ne cheamă — toți același
nume,
să fim asemeni toți cu fiecare.

Gheorghe Pituț

dramatice prin iluzia participării cititorului la un eveniment capital și suprimă distanța pe care orice istorie o presupune între analist și subiectul său : „...cînd ațîțește ochii, asupra jertfei sale, cînd vede acel trup mareț, aceea căutătură sălbatică și îngrozitoare, un tremur groznic îl apucă, ridică satirul, voiește a izbi, dar mina îi cade, puterile îi slăbesc, groaza îl stăpînește și, trîntînd la pămînt satirul, fuge printre mulțimea adunată împrejur strigînd în gura mare că el nu îndrăznește a ucide pe acest om”. Într-un mod asemănător este prelucrat și pasajul în care Florian Aaron informează despre uciderea creditorilor turci, semnalul de începere a revoltei antiotomane. Zice Aaron : „Focul, tunurile, învîlmășala, dar mai cu seamă sabia lui Mihai, a boierilor și a soldaților săi au făcut omor mare : 2 000 de turci se omorîră ; Mihai pierdu puțintei dintr-ai săi. Stolnicul Stroie Buzescu se răni la mina stîngă”. Bălcescu folosește aceste date pentru a imagina un tablou plin de culoare, în care amploarea și dramatismul înceștării sînt implicate în scene de luptă dinamice, prin tuse de culoare și sugestii acustice (vilvoarea focului, strigăte de răzbunare) ; ele nu depășesc marginile realității comunicate de izvor, ci o detaliază și o vizualizează în spiritul ei : „Izbirea aceasta neașteptată, vilvoarea focului ce îi incingea, bubuitul și pustiirile tunurilor și strigățile de răzbunare ale poporului amețiră și înspăimîntară pe turcii care, deși armați pre obiceiul lor, neputînd a-și face cale de ieșire, fură siliți a primi moartea fără a o putea da. La două mii de turci se omorîră ; din români puțini căzură. Stolnicul Stroie Buzescu se răni la mina stîngă”.

ISTORIC modern, dominîndu-și critic sursele de o varietate și de o bogăție nemaiîntîlnite pînă la el, Bălcescu este totodată un filosof al istoriei și un moralist, care vede în studiul trecutului cel mai puternic îndemn și cel mai sigur îndreptar pentru acțiunile prezentului. Dar dacă filosofia sa, ca să nu mai vorbim de concepția istoriografică, au fost îndeaproape și în repetale cazuri studiate (de G. Zane în primul rînd), suportul literar al operei sale a fost rareori și numai parțial discutat, iar surprinzătoarea intuiție de acum un secol a lui Aron Densusianu — care afirma în 1894 : „calitățile de a deveni cel mai bun prozator în această epocă le posedă Bălcescu” — a rămas fără urmă. În ansamblul procedeelor sale artistice, ceea ce s-a numit cu un termen general „arhalizarea cronicărească” a limbii, rămîne doar un procedeu necesar reconstituirii atmosferei, a culorii de epocă. Tudor Vianu a pus în evidență altul, și anume caracterul retoric („retorica nobilă”) al operei, utilizarea unui stil patetic, în care procedeele de persuasiune intelectuală, precum întrebarea retorică și declamația, drapează în chip adecvat evocarea unei etape de maximă importanță și totodată de nepieritoare glorie din istoria țării.

S-a stăruit mai puțin asupra artei descriptive a lui Bălcescu care apare în rarele sale tablouri de ansamblu, peisaje conturate în linii precise, esențiale, și însuflețite prin cîteva detalii de o concretețe și un realism plastic surprinzătoare, ca într-o proiecție cartografică medievală, vadul Călugărenilor de pildă („...o cîmpie șeasă și deschisă afară numai dintr-un loc, două poștii departe de această capitală, unde el se află strîns și închis între niște dealuri păduroase. Între aceste dealuri este o vale largă numai de un pătrar de milă, acoperit de crîng, pe care giria Neajlovului ce o înecă...”), sau celebra descriere a Ardealului unde, pe profilul arhitectural desenat al țării („un briu de munți oculesc, precum zidul o cetate”), se detașează grupuri simbolice în care geologicul, vegetalul și animalul se înfrățesc într-un cadru edenic, sugerînd secolul de aur : „păduri stufoase în care ursul se plimbă în voie”, „cîmpii arse și vîruițe unde bivolul dormitează”, „munți uriași a căror virfuri mingieie norii”, lanuri în care „te afunzi”, riuri „a căror unde port

1819—1852

aur” ș.c.l. Descripția lui capătă uneori tonuri elegiace și este atunci învăluită într-un lirism conținut, izvorînd din aceeași atitudine meditativă din care se naște și poezia romantică a epocii, traversînd aceleași teme fundamentale : ruinele trecutului ca memento al gloriei strămoșești, frumusețea calmă a naturii care acoperă zbuciumul de odinioară al luptelor pentru libertate, comparația implicită cu prezentul.

Urmărind înaintarea lui Sinan în țară, după retragerea lui Mihai Viteazul în munți și ajungînd la Tirgoviște, autorul întrerupe expunerea pentru un întreg capitol care nu este decît o replică în proză poetică a cunoșcutelor meditații ale lui Cîrlova, Heliade și Alexandrescu : „Ale lui măriți zidiri vremea le-a ruinat și le-a asemănat cu pămîntul. Un singur turn, rămășiță din vestita Curte domnească, se înalță trist și singuratic pe dasupra acelor grămezi de ruine, întocmai ca acele mari cruci de piatră înfipte în virful pleșuvelor moviilor, mormîntul vitejilor căzuți în bătaie. Acest turn, ce mușchiul numai cu verdeata sa împodobește, e scump românilor ca un monument care le vorbește de timpii lor de glorie și de mărire...”. Poetul ruinelor și al Tirgoviștii prin excelență, Cîrlova, este și el asimilat acestor vestigii glorioase și scurta dar arzătoare sa existență devine o mărturie în plus în galea gloriilor trecute, un simbol al năzuințelor necurmăte de reînviere a virtuților de odinioară, iar poezia lui un monument aere perennius, mai durabil decît înseși vestigiile materiale pe care le-a cîntat : „Ca o cometă trecătoare tu străluciși un minut peste România uimită și încîntată de lucirea ta. O moarte crudă te răpi fără vreme, dar apucași a ne lăsa o lacrimă fierbinte pentru gloria trecută și o scînteie dătătoare de viață pentru viitor. Cîntarea ta sublimă asupra ruinelor Tirgoviștei puse pecetea veșniciei asupra-le și ni ve la păstra chiar cînd pustiirile anilor le va șterge cu totul duple pămînt”. Iar pentru a sugera ascendența cîștigat de Mihai Viteazul asupra inamicilor înspăimîntați de vitejia lui legendară, groaza pe care doar numele lui îl trezea printre dinșii, Bălcescu citează o strofă din *Oda la oștirea română* a lui Gr. Alexandrescu, vrînd parcă să sublinieze el însuși prelungirea viziunii sale în poezie.

Aceste descripții, largi deschideri de perspectivă asupra peisajului în care sînt plasate evenimentele, se cumpănesc armonice cu scene de amănunt, incursiuni rapide și fragmentare în existența unora dintre numeroasele personaje puse în mișcare de continua frămîntare a oștilor. Ele dau culoare și particularizează trăsăturile prea generale ale ansamblului istoric, făcînd viu și credibile profilurile eroilor cunoscuți sau anonimi, prin intuiția unei psihologii surprinse într-un gest, într-un schimb de replici, într-o simplă vorbă chiar : Ferhat-pașa, care urmărește de departe cum trupa trimisă să-l aresteze îi jefuiește bagajele, își spune doar în barbă : „mie capul, vouă avuțiile !”. Mihai întîrzie cu înțelepciune pretențiile creditorilor turci zicîndu-le :

„De mă-ți omori, aveți a perde toată datoria... Mergi în cutare loc și luați de acolo toată avuția ce veți găsi și plătiți-vă cu ea !”, renegat de Sigismund, Iojica „rămăsese înmărmurit văzînd și auzînd o asemenea nerușinoasă trădare”, spargerea geamurilor la chioșcul său de zgomotul tunurilor e privită de Murad ca un semn rău, care se și adeverește (sînt relatate mai multe asemenea „semne” care explică nu faptele ulterioare, ci starea de spirit a armatelor) etc. Uneori, aceste instantanee caracteristice sînt dezvoltate la proporțiile unei mici întîmplări, ale unei „anecdote” istorice : românul care îl previne pe Ali Gian să plece din București pînă după-amiază („întorcînd însă capul și văzînd că Ali stă în cumpănă de ce trebuia să facă, îi zise : Ia seama la ce ți-am zis !”), prinderea neînfricatei Maria Putoianca, cerbii lui Mihai Viteazul, uciderea lui Răzvan-vodă. Nu e de mirare că asemenea pasaje au fost preluate și dezvoltate ulterior în texte independente (Bolintineanu, Coșbuc ș.a.), căci ele au în sine autonomia faptului relevant.

Eminescu are fără îndoială dreptate cînd scrie despre *Românii supt Mihai Voievod Viteazul* : „O neobicinuită căldură sufletească, răspîndită asupra scrierii întregi, topește nenumăratele nuanțe într-un singur întreg și, asemenea scriitorilor din vechime, el îi vede pe eroii săi aievea și-l aude vorbind după cum le dictează caracterul și-i ajută mintea, încît toată descrierea persoanelor și întîmplărilor e dramatică, fără ca autorul să-și fi îngăduit a întrebuița undeva izvodiri proprii, ca poeții”. Din materia documentară, din cronici, hrisoave și izvoare populare — cum e pasajul despre Radu Calomfirescu — Bălcescu compune un tablou dramatic, alert și organic articulat, al uneia dintre cele mai zbuciumate și mai glorioase epoci din istoria țării. El este, lăsînd la o parte adevărul său documentar, o vastă reconstituire romanească, punînd în mișcare sute de personaje și legînd zeci de episoade diferite, prima de acest fel din literatura noastră, care n-a rămas fără urmări asupra prozei din deceniile următoare. Din acest punct de vedere, ideea mai generală că „traducerile de romane de după 1830 au stimulat scrierea de romane originale de o factură asemănătoare și, cu timpul, au dus la crearea unui gen ce nu existase la noi. A-l căuta surse autohtone ar fi inutil” (N. Manolescu, *Arca lui Noe*, I, 70) cred că trebuie nuanțată. Urmat nu numai în prelucrări precum cele ale lui Bolintineanu și Ispirescu, ci și de povestitori sau romancieri minori ca I. Dumitrescu-Movileanu, Pelimon, N.D. Popescu, Tit Chitul ș.a., în scrierile cărora nu poate fi întîmplătoare predilecția pentru epoca lui Mihai Viteazul, modelul său va rodi peste încă o generație, aceea care începe cu Sadoveanu ; el ne apare astăzi ca o piatră de hotar născută la începutul romanului istoric românesc, așa cum opera și personalitatea lui luminează dezvoltarea istoriei noastre moderne și a gîndirii revoluționare.

Mircea Anghelescu

Eugenia TUDOR ANTON

Beteala de mireasă a bunicii

SINTEM la Berbeci — satul cocoțat la subsuoara muntelui, unde lucrează mătușa Teodora ca meteorolog principal.

Nici nu puteam găsi un ascunzîș mai bun. Am poposit aicea ieri, spre seară. Încă nu apăsese soarele (se ghicea dincolo de peretele munților) într-o lumină ciudată, a sfîrșitului zilei. Zi de decembrie. Dar nu un decembrie bacovian! Nu! Un decembrie frumos și tinăr. Imperial! Somptuos! Totul părea cuprins într-o lumină ciudată, ușor gălbuie cu reflexe roz, ceva de aur stins, deși totul era alb — ALB — și frumos, și pur. Da... și pur! Așa părea. Și nu bătea nici un pic de vînt, ai fi zis că totul a încremenit sub zăpada moale, pufoasă cu miros curat — numai fulgii, numai el însemnau mișcare, într-un peisaj nemîșcat, înlemnit în frumusețe și ALB.

Fulgii de zăpadă și noi! Am mers pe jos vreun kilometru pe o potecă întorătoare, din ce în ce mai greu de aflat sub potopirea albă, curată, mătăsoasă. Drum greu, urcuș; anevoios la un moment dat, căci pe șosea zăpada era tasată. În sus urcă multe camioane și, afînată cum era, presată de roțile basculantelor și camioanelor, dispărea ca într-un joc de-a-a ascunsesea. Obosise și-mi curgeau lacrimi pe obraz, deși nu vroiam să recunosc nici moartea că sînt la capătul puterilor. Încercam să zîmbesc și cred că reușeam încă... Așa cum izbuteam cînd „discutam” cu tata. Asta cred că-l infuria cel mai mult; că nu plingeam. Că nu-mi dădeam drumul la bocet, așa cum l-ar fi plăcut... Sînt sigură că l-ar fi plăcut. Oho! Dar eu nu, în ultima vreme m-am ținut tare. Ca și ieri, sau nu, alaltăieri... Nici nu mai știu! Pare mult de atunci. Peisajul minunat și această revărsare de alb, de frumos, această mireasmă de zăpadă — da, așa putea spune parfum de zăpadă, drumul pînă aici, toate au făcut să las departe în urmă — vreau să zic departe în timp — cearta aceea oribilă cu tata, înfruntarea cu el, necazul, tot, tot... Mi se pare că s-a întîmplat demult, tare demult. Ciudată senzația asta de îndepărtare în timp al celui mai neplăcut lucru ce mi se putea întîmpla... Poate că schimbarea de decor, dar mai ales sentimentul unei duble biruințe — aceea asupra tatelor, dar și asupra mea însămi, vreau să spun faptul că-mi alungasem îndoilele care uneori se puteau născuți cu un simplu cuvînt, frică, îmi dădeau sentimentul că timpul acela cînd mă certasem cu tata, înfruntîndu-l, dispăruse undeva departe, departe. Părea un timp de mult trecut. Iarna asta albă, frumoasă, mă primenise, mă ajutase să trec pragul timpului, simplu și ușor, ca la sîniș. Cel puțin așa mi se părea. Era sentimentul ultim care mă copleșea — un prezent pe care mi-l dorisem atîta! Alături de mine îl simțeam pe Sebastian ușor tulburat și poate obosit? O fi el campion sportiv, dar nici eu nu eram „de mămăligă” (așa cum pretindea celebrul meu tată) și, cu toate astea, abia mai suflam. M-am trîntit în zăpadă cit eram de lungă, cu ochii înspre cerul care nu mai era decît o sită imensă, prin care se cerneau fulgi mari, prea mari — de forme ciudate, neregulate — rupți parcă dintr-o blană împărătească. În cer era, desigur, de serviciu un drăcușor nepriceput într-ale ninsorilor, fiindcă rupea hartane mari din blana Împăratului zăpezii! Rămăsesem în omătul alb cu ochii la cerul ușor vinețiu — da, el nu era alb, era vinețiu — și-mi era atît de bine! Aș fi vrut să nu mă mai ridic, să rămîn acolo pentru totdeauna, timpul să se oprească: „O temps, suspends ton vol!” — și să simt mereu — vezi, am zis „mereu”, asta înseamnă din nou o noțiune referitoare la timp — dar așa simțeam, așa vroiam să simt mereu pe frunte, pe pleoape, pe buze sărutarea aceea rece a fulgilor de zăpadă. Mă gîndeam că cei ce mor înzăpezii au o moarte frumoasă... Așa murise, poate, prietenul meu din copilărie, Andrei. Plecaseră într-o excursie și, spuneau ceilalți, se răzletise de grup. Nu l-am mai găsit decît după două zile de căutări, salvamontiștii. Atunci l-am văzut pentru prima oară pe tata plîngînd. Mă strîngea la pieptul lui și plîngea, bolborosind — „Ai văzut ce pășesc copiii neascultători? Ai văzut? Să ai grijă!” Și l-am simțit altfel, foarte apropiat, foarte speriat. Sînt șapte ani de atunci! Șapte ani? Parcă s-a întîmplat ieri. Da, așa mi se pare...

ERAM acolo, în zăpada afînată și rece... L-am simțit pe Sebastian îngrijorat, crispat. Neliniștea din vocea lui m-a făcut să zîmbesc, dar nu m-am ridicat. L-am privit printre

gene. Nici n-aș fi putut altfel: ninsorea mă orbea. Mă strigase. O dată, de două ori...

— Stai aici, lingă mine!

— Haide, Nia, ajunge! Scoală-te! Să mergem mai departe!

Se ridicase în picioare și mi s-a părut uriaș. Un uriaș frumos, cu toate că nu-i prea venea bine căciula aceea din blană de iepure, cu urechile lăsate-n jos, blege, de parcă era un Saint-Bernard. Dacă mă gîndesc bine, Sebastian are ceva de Saint-Bernard. E blind, e așa de blind uneori că mă exasperează — aproape bleg — și mare, și...

— Ajunge, ți-am zis.

Tianu își schimbase glasul. Tianu devenise poruncitor. Mereu crispat! Unde era blindetea lui la care mă gîndeam? M-a prins de miini, dar a rămas cu mânușile mele în miini. Mă jucam, în timp ce el începea să dea semne de nerăbdare.

— Urania! Scoală-te, dragă! Se lasă seara...

Avea în voce un tremur necunoscut. Nu-l mai seslzasem pînă atunci... Deci, proaspătului meu soț, îi era frică?!

Ce descoperire, doamne! Eram teribil de dezamăgită...

— Or fi lupi? I-am întrebat. Dar nu mi-a răspuns.

— Ne prinde noaptea pe drum! Haide! Pînă la stație cred că nu mai este mult. Dar mai avem de urcat.

Nu m-am clintit de-acolo, din zăpadă, deși tremurul din vocea lui mă cam trezise din euforia mea, așezîndu-mă pe un teren tare, vreau să zic — dur. Parcă fusesem proiectată neașteptat și neplăcut în casa tatălui meu, istoricul și arheologul, care mă amenințase că mă dezmoștenește, dacă nu-l ascult! Auzi, colo! Mă dezmoștenește? Nu-mi mai dădea adică bani pentru apartament și mobilă styl și... „Și ce dacă?” Vroiam să fiu liberă, să fac ce vreau eu!

— Cu prețul sărăciei? striga mama îngrozită. Știi tu ce-i sărăcie? Lipsurile de tot felul? Știi tu ce-nscamnă să n-ai un ban în buzunar? Asta nu! Fă ce-ți spune taică-tu!

N-am făcut ce spunea taică-meu. Nu! Și, iată, eu, îndrăzneată, care nu-mi imaginam că voi fi proiectată pe un teren atît de dur — zăpada, patul de zăpadă era moale ca puful — eram trîntită dur. Și cam de sus! Neașteptat de dur... Cum să-ți imaginezi că, doamne ferește, al dat peste un alt ins incuiat, principial incuiat în prejudecăți, și poate chiar la fel de încapățînat? „O să mai vedem, mă gîndeam, nu mă vedem mai tirziu cum evoluăm...”

Decamdată descoperirea că-i era frică atunci cînd mie îmi era bine, mă trezise de-a binelea. Mă trezise, dar nu numai atît... parcă începea să mă doară ceva... Nu știam bine ce... Nu mai aveam chef să continui jocul. M-am lăsat ridicată de pe salteaua albă și rece, l-am lăsat să mă scuture de zăpadă și să-și treacă brațul pe după mijlocul meu, dar m-am făcut că n-am băgat de seamă că mă săruta pe gene. Apoi pe obraji. Apoi pe gură. Nu l-am lăsat. Mi se părea, așa, dintr-o dată, că Tianu era un băiat de lemn. N-aveam, nu mai aveam nici un chef! Și poate că totuși (mi-a trecut prin mînte) poate că totuși frica lui era și de altă natură... Plecaseră așa cum plecasem... Mai bine zis fugisem! Fără voia tatii! Ba, împotriva dorinței lui.

— Facem noi ce trebuie? îmi zicea. Nu crezi că ar fi mai bine să-l îndupleci?, m-a tot întrebat de vreo cîteva ori și, atunci, nu mă gîndisem (atunci cînd mă întreba) că poate lui îi fusese și-i mai era frică de tata, de furia lui dezlîntită...

Eu eram acaparată, furată de bucuria mea, „carpe diem” îmi ziceam, ca toți cei din generația mea, și restul nu mă interesează. Nu vreau să mă intereseze! Ba, aș minți dacă n-aș mărturisii că simțeam o bucurie răutăcioasă, o bucurie ascunsă, la gîndul că celebrul arheolog, marele istoric o să facă o criză de furie, că o să turbe cînd o să descopere că am... fugit. Și că nu mă mai întorc! Că n-am luat decît un geamantan mic, cu cele strict trebuitoare pentru un scurt sejur, și două cărți... putea să-l facă să creadă în ceea ce s-ar chema întoarcerea fiicei... risipitoare, neascultătoare, obraznică... Îl lăsam să creadă! Cu atît mai dureroasă avea să-i fie constatarea că nu aveam să mă mai întorc niciodată. Că nu-mi păsa de „puterea” lui de care făcea atîta caz? Aveam să-i arăt că eu eram stăpînă pe mine, pe viața mea, că nu mai eram de mult „mucoasă” pe care se obișnuise să o dădăcească. În ciuda faptului că eu dădusem multe semne de nesupunere. Mai exact, de independen-

ță! Dar tata nu înțelesese nimic. Absolut nimic din înfruntările, din certurile noastre! Cum nu pricepuse nimic din încapățînarea mea de a-l suspecta pe Brîncoveanu de disimulare. Da, era un disimulat, și toată „dărnicia” lui față de turci sau față de unii boieri, ascundea, de fapt, planuri mari!

— Vroia să unească toate țările românești ca Mihai Vitcazul! Țipa tata de parcă eram surdă.

— Vroia să le unească, dar mai cu seamă să le stăpînească el pe toate! urlam și eu!

— Ei, cum altfel? Tu ce-ai fi vrut? Să le lase altora? I-a dat Moldova lui gineri-su și ăla ce-a făcut? A făcut pe dracu! striga, din nou, tata. N-a fost în stare de nimic! Nu știa să țină friul. Pe cită vreme Brîncoveanu...

Tăceam. Cînd îl vedeam că ridică tonul prea tare și că i se umflau venele de la gît, îl lăsam în pace. Și tăceam.

CU tata nu se putea discuta, el avea ideile lui, el avea simpatiile și antipatiile lui în istorie și pe baza acelor opinii. Și discuta cu mine. De fapt, nu discuta, ci vroia să-mi impună punctul lui de vedere. Eu eram „copilul”, el era părintele! „Învățatoul pe gîină!” făcea bunica așa, concludiv, retrăgîndu-se și ea, speriată în bucătărie. Tata nu înțelesese nimic, absolut nimic din înfruntările, din certurile noastre! Și, mai ales, nu mă cunoștea deloc! Nu prea știa ce-mi poate pielea! La drept vorbind, nici eu nu știam!... Deși îl bănuiam infatuat și inflexibil în tirania lui. Da, era un tiran, întii cu mama.

Da, se purtase cu mama și cu mine, mai ales după ce ne întorsese din străinătate, ca un adevărat feudal! Nu ne lăsa să ieșim nicăieri fără voia lui, fără să știe, fără să verifice! Eu aveam școală, mama avea ore, avea serviciul ei, avea și are obligații și atunci ajunseseră să aibă singură grijă de toate. O concediaseră pe tata Tina sau o chemau din ce în ce mai rar:

— Ce? zicea tata. Ce să facă? Le facem noi pe toate!

„Noi”: adică mama și cu mine. Că el stătea închis în biroul lui și citea sau studia ori scria... ori nu făcea nimic. El și ce dacă scria? Nu era în stare să cumpere o piine. Urla la mine:

— Cine? eu? Tu știi cine sînt eu?

Știam, sigur că știam. Era marele istoric. Neîntrecutul arheolog, autorul atîtor cărți de specialitate despre Evul Mediu românesc, conferențiar la Facultate, admirat de studentele lui, de studenții lui, de colegi, de... în fine de toată lumea. Dar mai era și un om cu familie și s-a întîmplat odată să uit să cumpăr piine și... „o tempora, o mores!”, pur și simplu m-a palmuit. Mi-a tras două palme de-am auzit cliinți în Giurgiu, fiindcă am încercat să glumesc: „Azi, în loc de piine, o să mîncăm cioburile alea descoperite de tine la săpăturile de la Arci-dava...” Avea palma grea domnul Profesor!

— Dar tu de ce n-ai luat? Îți cădea mina? i-am replicat prompt.

Am regretat după aceea. Nu-mi era că mă cirpise (deși la așa ceva nu mă așteptasem), dar să se comporte el ca un feudal! Ca un boier de modă veche, cu isle și care pune mina pe ciomag... Ba nu, se comportase ca un țaran! Asta e... Iar mama, mama nu mai zicea nici cîrc, după o scurtă, slabă împotrivire. Tot ce făcea el, i se părea magnific! Cădea în fund de admirație. Sau de frică. Cred că-l știe de frică!

Am surprins-o o dată pe mama spălînd rufe după miezul nopții.

— Ce faci aici? De ce șurui apa? Nu pot să dorm!

I-am spus toate astea cu tonul răstîit al omului trezit din somn. Am văzut-o pe mama cu ochii roșii... Spăla rufe și plîngea.

— Și tu începi acum? Și tu, Nia? Săraca, parcă era Cezar înjunghiat: „Și tu, Brutus, fiul meu?” Mi-am dat seama că-i ajungea jugul tatii care ne înhămasse pe amîndouă la căruța lui cum inhămasse bunicul vacile ca să care lum-cerna acasă de pe cîmp.

— Lasă, Cezar! Fiica ta nu te va înjunghia niciodată! Te rog să mă lertîi, i-am zis altădată, dar de ce îl înduri tu lui toate, toate? E mîrlan...

— Urania! striga mama, cu vocea ei cea mai înaltă. Nu ți-e rușine? E tatăl tău!

— Știu, Cezar, știu. Dar e un tiran. Un ins rău. Ce, crezi că am uitat ce ți-a făcut acum trei ani, cînd te-a trimis acasă de la petrecerea aceea, fiindcă îl venise lui chef să le arate ălora că poate face din tine orice? Că erai o cirpă în miinile

lui? Crezi c-am uitat?

Printre lacrimi și sughituri mama mi-a cirpit una după ureche. Apoi m-a îmbrățișat:

— E tatăl tău, pricepi? Și el te iubește mult, prostuțo! De ce să-l necăjești?

„Mă iubea mult?” I-auzi!

— Da, mai mult decît crezi tu, făcea mama și îmi mîngia urechea peste care mă lovise într-un impuls imposibil de stăpînit, umplîndu-mă de clăbuc. Da, era tatăl meu și poate că mă iubea mult, dar eu nu prea vedeam cum...

Si dacă plecasem de-acasă pentru totdeauna, plecasem și ca să lovesc în el, în mindria lui nemăsurată.

...Ai fi zis: o perdea de dantelă albă, mișcată de un vînt ce nu se simțea — așa mi se părea ninsoarea, iar drăcușorul nepriceput rupea bucăți mari din blana Împăratului...

Se pornise din senin un vînt care da huta fulgii de nea, veseli ca gîndurile mele de mai înainte. Dar veselia mea pierise nu știu unde, iar fulgii ăia mari mi se lipeau de nas, de pleoape, de buze, topindu-se rece. Nu-mi mai ardea de gluma lor — a fulgilor. Da, pînă în clipa cînd simțisem frica — dar oare frică să fi fost? — nu știu încă — a lui Sebastian, zăpada în care mă lăsasem să cad mi se părea bună, caldă, moale. Dar după aceea... După aceea, ce rece, dură această sărutare a zăpezii... Simțeam că mi se infundase nasul și mă gîndeam că nu-mi luasem picăturile de pus în nas... Ca să fiu sinceră, îmi înghețaseră picioarele de parcă nu le mai aveam... Simțeam brațul lui Sebastian trecut pe după mijlocul meu și rîsuflarea lui caldă în dreptul urechii mele stingi... Răsuflarea lui caldă de Saint-Bernard. Eram rea... M-am uitat pe furis la gîtul lui și nu l-am văzut butoiașul cu rom...

Aveam o sticlă de coniac, dar era în geamantanul pe care-l ducea în mina stingă. Era un coniac bun, franțuzesc, din rezervele tatălui meu cel atotputernic, cel ascultat și temut de toată lumea, si adulat... — Hi, hi, hi, îmi venea să rîd. Habar n-avea că-l furasem, că-i stăpîneam sticla aceea de coniac și cele două borcane mari de Ness, dar aveam și noi nevoie de ele. Măcar atîta zestre să fi avut și eu. Atunci? Ce fel de mireasă mai eram?

Deodată mă inundă o teribilă părere de rău că nu-l convinsesem pe tata să mă lase să-l iau pe Sebastian așa cum s-ar fi cuvenit, deși el nu-l vroia în ruptul capului! O teribilă părere de rău că nu mă îmbrăcasem mireasă, cu lămîiță și voal — aveam și niste beteală — două jurubițe groase rămase de la bunica... Pe alea le aveam, culmea, în fundul geamantanului. De ce le luasem, oare? O părere de rău că o durere surdă undeva în regiunea pieptului și a stomacului... Suportam mai anevoie decît aș fi crezut ideea de a-l avea împotriva mea pe tata... Pe tata care, ziceau toți, mă adora... Ca pe o păpușă, poate? Nu ca pe o ființă vie? Oricum, îmi venea tare greu, în ciuda faptului că mă grozăveam, că-mi ziceam că nu-mi pasă, că vedeam doar cuceririle...

— Ce ai? Nu te simți bine?

Tianu (așa-l ziceam fiindcă mă intoxicasem de sonoritățile limbii italiene de cînd stăteam acolo cîteva ani, și toate numele trebuiau „să cînte”), al lui acasă îi spuneau „Sebi”, ah, ce urît mi se părea acest „Sebi”! Iar eu am ales pe Tianu — Tianu era îngrijorat și mă privea pierdut. Mă auzise suspinînd. Noroc că-m-am stăpînit, mi-am revenit repede și nu i-am spus ce gînduri mă bîntuiau. De ce să-l fi spus? Ar fi înțeles el oare ceva?

— N-am nimic. Mergem mai departe. Mi-a trecut!

Revenisem treptat la starea mea înălțată. Sau îmi impuneam să revin. Ce m-apucase, așa, din senin? Doar cîntărisem bine lucrurile și îmi asumasem toate riscurile... multe... cînd hotărîisem să părăsesc Cetatea domnului Profesor, invincibila lui feudă în care toate păreau „comme il faut” dar unde cam de mult scrițiau atîtea din incheieturi. Mă cuprinsese din nou un fel de bucurie răutăcioasă la gîndul că poate își rumega mina ca un leu închis în cușcă... Poate nu-l păsa atît că plecasem, cit că nu-l ascultasem... Aveam timp să mă văd ce urma să mai fie... Și-acuma ce-mi venise așa, deodată? Renunțasem de mult să mă fiu mireasa cu pariură și cu voal, cu lămîiță, cu beteala bunicii, cu rochie albă... Purtam pe mine un sweter alb de mohair cu guler înalt, o căciuliță albă (cu moț roșu, e drept) și în jur... în jur era feerie albă. Cufundați într-o mare de alb. Brazil nu se mai vedea decît în contururi ce păreau împletite — o fostă pădure prin perdeaua de alb mișcătoare a ninsorilor. În sus, înspre platoul care se zărea, vegetația dispărea treptat. Jnepenii erau acoperiți de zăpadă. Drăcușorul cernei, nu se incurca! Iar din coșul cabanei Observatorului de pe platou leșea idilic fumul. Idilic, da, dar cînd mă gîndeam la soba mare de teracotă albastră (mai fusesem acolo de două ori cu mama, în excursii) simțeam că mă învăluie o căldură plăcută, o căldură aproape părintească. Căci acolo era mătușa Teodora, sora mamei și acolo urma să ne ascundem o vreme. Dar cum avea să primească, oare, știrea că făcusem acel pas decisiv fără voia tatii? Ei, asta nu mai știam. Aveam să aflui în cîteva minute, căci ajunsesem pe platou și Sebastian zîmbea fericit că nu ne prinsese întuncricul.

DORA — pe mătușa Teodora eu am botezat-o așa cînd aveam doi ani, fiindcă nu puteam să-i pronunț altfel numele — era plecată naiba știe pe unde. Într-un sat, din mun-te, era cu schiurile și urma să se întoar-

că abia a doua zi. În apropierea cabanei era un fel de sopron sau magazie de unde a ieșit furios un dulău negru, ciobănesc, cu un guler alb și două pete mici, rotunde, tot albe, deasupra ochilor. Știam că-l cheamă Lăbuș și l-am strigat, dar dulăul vroia să ne rupă și nimic mai mult! Îi dădea ajutor și o potaie de cățel lup, un prostănac cu labe mari, lătărețe și urechile mai mari decit obișnuite, pe care le ținea ridicate, lătrind de mama focului!

De obicei îmi e frică de ciini, dar ăștia doi, deși furioși, nu știu de ce, nu mă speriau. Tianu încerca să mă apere, trecusem în spatele lui, dar îl tot strigam pe Lăbuș care nu mă auzea. Noroc că din casă a ieșit destul de repede un bărbat indeseat, cu barbă, care ținea în mână un felinar. Era bărbatul mătușii Dora, unchiul Barbu, un ins cam morocănos de felul lui. Era tuns scurt, purta o coleretă care îl făcea să semene cu Hemingway. Nu-l văzusem decit o singură dată în casă la noi, la moartea bunicii Eulalia, cu ani în urmă; el mă cunoștea. Eu nu-l văzusem decit atunci, fiindă fusese nevoie de el, de ajutorul lui, altminteri nu prea părea că se-mpacă deloc cu tata. Nu se vorbea de ei, la noi în casă și, cind mama, care ține grozav la „familie“ încerca să aducă vorba de Dora și de soțul ei, tata lua un aer acru și pretexta multe, lui preocupări, imensa cantitate de muncă pe care el o depune — ce știm noi, astea, femeii ce sintem (mărginite, adică), ce înseamnă munca unui savant etc. etc... N-aș putea să precizez cind s-a schimbat cu 180 de grade părerea tatii despre mine că nu mai eram „mărginită“ ca biata mama. Se pare că atita vreme cit a ținut el lectoratul la Facultatea de la Torino și apoi la Roma — eram un „copil excepțional“, dar vorba mamei, cred că o mare influență asupra lui și o beneficiă, o binecuvîntată întorsătură asupra sortii mele o avusese poate și profesorul Cămărașu, care mă iubea. Venea la noi mai mult pentru mine, îmi aducea bomboane și jucării, citeodată cărți sau jocuri de „puzzle“, și, cind aducea jocuri, își pierdea vremea uitindu-se la mine să vadă cum mă descurc.

Se poate ca mama să aibă dreptate cind afirmă că atitudinea tatii față de mine s-a schimbat substanțial datorită și profesorului Cămărașu — se poate să nu aibă dreptate. Poate că el singur descoperise mai demult ce fată deșteaptă avea, dar vorbele de laudă le adresa mea ale profesorului Cămărașu să-i fi dat doar curajul total de a-și exterioriza simțăminte, fără teama de a nu deveni ridicol. Fiindcă e ciudat cum în tata mi se pare că se dă o luptă (mai bine zis se dădea) între teama de ridicul și o anume ciudată atitudine de retor roman căruia îi place să vorbească tare și cu niște cuvinte patetice care uneori pot să devină ușor ridicole... cu niște intonații ce te fac să te gîndești că recită o epopee, nu că ține un curs sau face o expunere, căzînd, ca să zic așa, fără să vrea în iambi suitori... Atunci, însă, se lăuda cu mine față de colegii și prietenii — puțini — ce ne veneau în casă. Cind avea musafiri, mă chema să mă arate ca pe o „meraviglia“, lăudîndu-mă că mi-am însușit italiana tot atît de bine ca și limba maternă, mă puneă să recit versuri din Michelangelo (care nu-mi plăceau) sau din Leopardi, spunea tuturor că-s aproape genială, că știu pe de rost istoria Italiei, a fiecărei provincii în parte, că mă pasionează istoria și arheologia fiindcă de cite ori veneam acasă de la școală sporovăiam într-una despre ruinele pe care le vizitam zilnic — în care mă jucam împreună cu Nedda. E-adevărât, făcusem cu un an în urmă o excursie la Herculanum și la Pompei, alta la Firenze și la Bologna, merseam și la Terracina — dar rămăsesem impresionată mai ales de Pompei și, după aceea, săptămîni în șir vorbeam întruna despre roșul pompeian, despre ochii de sîdeț sau despre pupilele de argint ale statuiilor din curtea interioară a celebrei vile a celor doi frați, de cățelul de piatră din fața casei, de pietrele forumului, de resturile templului, de oamenii surprinși în atitudini din cele mai felurite sub cenușa neîndurătoare și despre cite altele.

Cind ne mutasem la Roma, întirziam de-acasă ca să case gura, împreună cu Nedda, „la bella Nedda“, fiica proprietarului nostru, funcționar la o bancă, prin ruinele inundate de bălării și de pisici — mai ales negre — ale Colosseumului sau să privim ca proastele ore întregi la cușca lupoaică jigărite închisă într-o îngrăditură de sîrmă pentru delectarea turisților străini, împreună cu lupșorii ei — niște căței infometați cărora le aduceam biscuiți și pe care-i învățam să mănince și „gelato“. Pină în ziua cind mi s-a înfundat și, infuriat sau prea flămînd, un lup dintre cei mici m-a mușcat și am venit acasă plîngînd și ocărînd și legendara lupoaică și pe figuranta ei jigărită de lingă Capitoliu, simbol jalnic al unei glorie apuse. Mama a chemat îndată medicul — era un român, prieten cu tata, la care apelau des, fiindcă nu-l prea plăteau cum trebuie (deși o ducea și el greu ca și noi) iar tata, lasă că nici nu prea avea bani dar era și cam zgîrcit de cind îl știu, Medicul acela, nenea Dinu, cum îi spuncam eu, m-a dus la dispensar pentru antirabice, după ce-mi pansase mina — și toată întimplarea aceea, dramatică pentru mine, a avut darul să mă ridico și mai mult în ochii cunoscutului istoric și arheolog care era tatăl meu. În loc să mă bată, așa cum mă așteptam, m-a sărutat și m-a alintat, decretîndu-mă „genială“ (nici azi nu pricep de ce) și s-a lăudat cu isprăville mele încă doi ani după aceea, în timp ce nenea Dinu și alții ca el, chiar profesorul Cămărașu, zîmbeau și schimbau priviri complice.

CIND ne-am întors în țară definitiv, atitudinea față de fetița lui „genială“ începuse a se schimba. Și, deși nu-s sigură, cred că totul pornise de la felul în care am reacționat atunci cînd, pornind cu pasiune, cu ardoare într-o expediție arheologică pe undeva prin Argeș, de parcă ar fi fost un actor nerăbdător să mai joace încă un rol, eu n-am vrut să mai rămîn împreună cu tata, în tabăra lor. Aveam doar șaisprezece ani și părintele meu, împătimit de munca lui, nu pricepea că eu, fiica lui de șaisprezece ani, care primisem să-l însoțesc în tabără mai mult ca să nu-l supăr și, cum zicea mama, să-i susțin moralul, admirîndu-l (căci se pare că avea nevoie pe atunci de așa ceva, cum probabil are și acum) nu pricepea că după zece zile de secetă, de praf, de dormit în cort și de mîncat conserve și salam, mă plictisise de moarte să tot umblu cu peria de sîrmă pe bucățile de ulcele sparte pe care le dezgropau ei și să mă umplu de praf sau de noroi, cind aș fi putut să fac duș zilnic și să merg la cinema ori la strand ori, pur și simplu, să citesc o carte bună. Mai intervenise și scrisoarea Paulinei, prietena mea cea mai bună, rămasă în București. Mi-o adusesse poștărița din sat, fiindcă ne cunoștea ca pe niște cai breji. Paulina îmi scria că se distrase de minune într-o scurtă excursie la Sinaia unde fusese și Sebastian și încă alți băieți și alte fete. Mi se infipsea un cui înroșit în inimă cind am citit în scrisoarea Paulinei că Sebastian se distrase și că nu întrebese de mine. „Nici un cuvînt despre tine“ scria Paulina. Și asta mă hotărîse să plec. L-am rugat pe tata atunci să mă lase să plec. Descoperise un mormînt de femeie, era în culmea fericirii, dar pe mine mă apucase un fel de plictis agresiv și mă gîndeam numai la Sebastian. Făcusem o criză, o adevărată criză de isterie. Eram după niște examene grele și obosisem. Dar în loc să merg să mă aerisesc împreună cu colegii de vîrstă mea, o făceam pe savanta pe lingă tata și ai lui. Oboseala își spunea însă cuvîntul. Vederea celui schelet tinăr, a oaselor subțiri albite și dezagregate pe alocuri, a trențelor, a cerceilor și a bijuteriilor care zăceau nepulnicioase, inutile în jurul celui craniu asexuat, aproape cenușiu, cu găvanele goale, cu golul groznic în locul nasului, cu dinții aceia mari, îngălbeniți înfiți în maxilare ca niște boabe de fasole, brățile, aflate în jurul oaselor minii — mă impresionaseră grozav. Mai ales că venea după moartea lui Andrei, vărul și prietenul meu, la care țineam mai mult ca la un văr și mai mult ca la un prieten — toate la un loc, împreună cu simțămîntul care mă stăpînea încă de cind se întemeiasse tabăra că tata mă ținea acolo cumva prizonieră. așa cum era ținută la Roma, în cușca aceea de sîrmă împletită lupoaică jigărită. Nemulțumirile mele, gelozia aceea pe colegii care se duseseră în excursie la Sinaia, dar și oboseala, toate, se adunaseră și mă întăritaseră, fără rost, împotriva tatii. Că doar nu mă adusesse el acolo cu de-a sila; el credea că o să-mi facă bine să stau în aer liber și nu-și închipuia probabil că sint atît de obosită pe cit păream. Și, cind ne simțim rău sau ni se zgîndără undeva o rană, cit de mică, de care nici măcar nu știm, atunci cind ne așteptăm mai puțin, ni se năzare așa, că altcineva, neapărat altcineva poartă vina a toate — nu noi înșine sau, pur și simplu, întimplarea. Atunci mi se nălucise mie că tata, și numai tata era vinovat, că eu nu mă mai simțeam bine în tabără, că Sebastian plecase cu grupul la Sinaia și se distrase iar eu stăteam acolo și nu simțeam nici o bucurie. Ba, dimpotrivă, trebuie să asist cum se dezgropă mortii și relieve... Mi-am luat inima în dinți și i-am declarat, probabil cu ceva obraznicie, că nu-mi plăcea deloc, dar deloc arheologia, m-am apucat să-i spun cu brutalitatea celor șaisprezece ani ai mei că eu n-am chef să umblu după cai mortii să le iau potcoavele așa ca el, că nu mai vreau deloc să devin un — așa i-am zis — un **dez-gropar** care înghite praf și microbi și că eu n-am, nu mai aveam deloc intenția să-l urmez în meseria asta care îmi repugna. Dintr-o dată, îmi repugna. Istoria, da, asta aveam s-o fac și s-o predau, dar nu să umblu nebulă pe cîmpuri, pe gorgane, pe șantiere sau la dracu'n praznic și să dezhuem cadavre, schelete sau să curăț și să lipească bucuri de ulcele sau bucăți de fier ruginite... Oare ce mă apucase de-l jig-neam așa? Dar nici măcar nu-mi dădeam seama că-l jig-neam. Turuiam tot ce-mi venea în minte și nu-l vedeam, nu mă gîndeam cit de tare îl ducea tot ce-i spuneam.

...BĂRBATUL Dorel a strigat la ciini și ne-a pofțit înăuntru. Am intrat, încercam să fiu degajată, veselă, bine dispusă și jemanfististă. i-am prezentat pe „soțul meu“ și m-am repezit la soba imensă din ceramică albastră în care duia un foc cu flacără mare, înaltă, a cărei ușă era larg deschisă. Un buștean căzu cu troznet și imprăstie în jur scînteii. Un bulgăre mic de jăratec îmi sări pe cizma din material plastic și mi-o găuri pe loc. Sebastian se aplecă îndată și-l apucă repede cu degetele, frîgîndu-se. Unchiul Darbu era de-a dreptul speriat și ne povesti cum era să ardă o fată venită la cabană din cauză că-i căzuse jar pe ciorap. Amușisem de spaimă. Subiectul mă indispucea. L-am rugat să cheme ciinii înăuntru să-l cunoaștem, căci nu-mi plăceau nici poveștile cu fete care erau să ardă, nici incidentul acela stupid cu care mă întîmpina soba Dorel... fiindcă la ora aceea putea să fie pentru mine un semn de rău augur, poate un avertisment...

Viorel ȘTIRBU

Seară de toamnă

ÎNTUNERICUL se lăsă repede. Ploua mărunt. I.D.M.S. Simionescu-S-Buru apăsa pe butonul soneriei, după ce pipăise îndelung peretele cufundat în beznă. N-o fi nimeni acasă, gîndi. În sfîrșit, de încercat pot să încerc. nu? Se lipi de ușă, își scoase bascul, și-l scutură, și-l puse iarăși pe cap. Se aprinse lumina și femeia întrebă în șoaptă cine e. Eu sint, răspunse. Și i se deschise. În hol își scoase pelerina. Nici el nici femeia nu știau ce să spună. Se priveau intimidati, el înalt, ea foarte mică. Pe stradă trecu un camion greu, trepidăția se transmisese casei și ferestrele zăngăniră. Vraja se destramă. Se așezară pe pat, camera fiind tot atît de încăpătoare ca un geamantan. Mai bine, gîndi I.D.M.S. Simionescu-S-Buru, la ce dracu atîția bani dați pe scaune? Ploaia bătea în acoperiș ca și cum ar fi vrut să se strecoare între ei. Deschise gura să vorbească. Renunță. Aburul respirației se lipi de fereastră.

Femeia zîmbi înțelegătoare. Tandrețea lui o încălzea. Desigur, e ceva important. Și bănuia și se temea să-și mărturisească fericirea. Acuma s-ar cuveni să-i dau o cană cu apă, doar a intrat în casă de oameni, în casă ospitalieră. Își aminti că peste drum se săpa și conducta fusese închisă. Ei, importantă e căldura sufletului. Era convinsă că el simțea ceea ce trebuia, ceea ce voia ea să-i transmită. Omul își privi minile lungi. Să-i cuprindă umerii înguști, foarte simpli. Șovăi și apoi renunță. Ea zîmbi tot înțelegătoare. Întîlnirea înainta cu pași repezi spre mult doritul deznodămînt. I.D.M.S. Simionescu-S-Buru scoase din buzunarul vestonului sticla plată pe care o achiziționase cu prilejul singurei călătorii cu avionul. Atunci o cumpărase și-i băuse conținutul, coniac, pentru a suporta voiajul. Azi o umpluse cu rachiu de drojdie. Ieftin și eficient. Deșurubă capacul, îi oferî sticla. Bău și plescăi. O imită. În încăpere mîrsoasă trăznea. Se simțeau bine. Băura încă și căldura alcoolului se răspîndi în trupuri. Femeia cînta încetîșor. I.D.M.S. Simionescu-S-Buru se căznea să-și amin-tească versuri de Bacovia și nu reușea. Oftă și ea crezu că din pricina cîntecului. Îndușoasă, își întări vocea. Bărbatul i se alătură. Scena li se păru înălțătoare și fericirea îi toropi. Frumoasa viață de hoinar, frumoasa viață de boem se îndrepta sirguincios spre frumoasa viață conjugală. Încă outin, își zise el, încă puțin. Prima simbătă liberă. Ofițerul stării civile, fotografal, buchetele de flori, „felicitările, masa și dansul“. Acelasi vis îl trăia și femeia. De ce face? îi trecu prin minte ca un cui înfipt dureros. Regretă. Despre așa ceva nu se discută. În orice caz ea nu putea începe. Mindria și timiditatea o împiedicau. Cînta tot mai tare, tot mai pătîmas și el după ea. Nu auziră cum caloriferul le transmitea minia vecinilor. Și de fapt se încadru în regulament, nu trecuseră orele 22.

Cind sirena fabricii de ciment anunță intrarea schimbului de noapte încetă și cîntecul și muzica țevilor. Lumea întreagă respiră ușurată, mulțumită. Simplă e conviețuirea cind oamenii își respectă condiția de viețuitoare sociale. Așa e, și totuși femeia tristă se răzgîndi. Reveni la murmurul ei încălzindu-se iar și iar. Își aminti: miine dimineată va merge la lucru. Dar cum să-i spună că trebuie să se culce? O enerva puțin faptul că el uitase amănuntul. El își aminti: miine dimineată voi merge la muncă. Dar cum să-i spun că trebuie să mă culc? Îl enervă puțin faptul că ea uitase amănuntul. Ea cînta așteptînd ca el să o mîngie cu un rămas bun. El cînta așteptînd ca ea să-l trimită la gazda lui pentru a fi bun de muncă, proaspăt și senin. Greu, foarte greu cu inițiativele astea. Măcar de aș avea un tranzistor „Cora“, „Jubileu“, „Corina“, „Derby“, am auzi împreună ora exactă și ne-am mira cum mai trece vremea. Și ne-am despărți pasnic, ne-am despărți mulțumiți, ne-am despărți cu sentimentul datoriei împlinite. Ori să vină mama. Să se mire întii că în sfîrșit sint pe calea cea bună. Apoi să ne gonească, odihniți-vă, copii, miine e o nouă zi, „vreme este pentru toate“.

Ultimul tramvai hurul pe sub ferestre aruncînd scînteii. Mirajul plecărilor. Al călătoriilor pină la capăt de linie. I.D.M.S. Simionescu-S-Buru luă ziarul de pe pat și începu să-l citească. Își puse și ochelarii cu ramă de sîrmă, fiind miop. Drăguțul de el. Astfel gîndi femeia induioșată și își dădu seama că acum nu o mai interesa noaptea pierdută. De cind nu o apucaseră zorile împreună cu iubitul, cu gîndurile înaripate? Poate de la balul de absolvire al liceului? E multă vreme de atunci, multă vreme. Oricum, dansase cu băatul de care credea că nu se va despărți niciodată. S-au despărțit fără păreri de rău. Oare chiar fără păreri de

rău? se întrebă vinovată și visătoare. I.D.M.S. Simionescu-S-Buru întui că ea se refugiase în trecut fiind mai comod astfel. Refugiul o scutea de răspunsurile datorate prezentului. Puțin gelos, puțin milos trase încă o dușcă de rachiu de drojdie. Icnî de plăcere. Ea luă sticla, trase o dușcă, icnî de plăcere. Armonie restabilită: ce frumoasă este viața! Cind te scoli de dimineată. Cine se scoală de dimineată, departe ajunge. Ei, cit de departe? La locul de muncă, firește, amîndoi sînt oameni cu picioarele bine înfipte în pămînt, capul pe umeri și miinile harnice. Tot atitea motive de mindrie. De înălțare. Și așa mai departe. Desigur, nu s-ar întimpla nimic dacă ar dormi împreună fiind oameni maturi și de altfel aproape căsătoriti. Evident, mentalitate feudală, gîndi I.D.M.S. Simionescu-S-Buru, mindru de a fi rămas credincios obiceiurilor strămoșesti. Femeia neavînd strămoși, sau necunoscîndu-i, nu s-ar fi împotrivit propunerii. cu, desigur, condiția să vină din partea lui. Nehotărîrea bărbatului, așa credea ea, o fascina. Nu căldura trupurilor o dorea, se amăgea, cit dovada că el putea să-și bată joc de obișnuințe, să fie puțin nebuln, adică. Se cuibări sub bratul lung, smulse sticla, fiind goală o puse cu grija și cu regret pe masă. Păcat, încălzea și îndemna la intimitate. S-a isprăvit, oftă I.D.M.S. Simionescu-S-Buru, și unde să găsești la asemenea ore băutura dorită? De ce n-oi fi cumpărat două în avionul Antonov 24? Simplu, n-am prevăzut întîlnirea aceea. Ar fi trebuit să o fi prevăzut, gîndi ea, oameni ca noi se găsesc alit de rar incît e bine să fii pregătît pentru orice eventualitate. Sintem unici și nespus de fericiti.

La etajul de sus se auziră pași precipitați, apoi zgomotul apei trasă cu o smucitură nervoasă. Nu dorm vecinii. E bine, înseamnă că și alții se lăsa mîngiați de noaptea ploioasă. Sirena salvării sfîșie strada Fericirii, lumina albastră fulgeră odaia în semn de recunoaștere și se pierdu precum venise. Trecătoare întimplare. Cineva suferă. Ei se simțeau sănătoși, chiar erau sănătoși. Dacă sănătate e, parafrază I.D.M.S. Simionescu-S-Buru, nimic nu lipsește. Orologiul catedralei gotice bătu ceasurile două. Doamne, cum trece timpul, se înfioră femeia. Adineori încă mai cîntau țevile caloriferului și pofțim, lată că am pășit în ziua a doua. Aca-să nu mai merg, decise el. Pină ajung se face de trei, la cinci deșteptătorul... Aici miroase a spumă de drojdie, femeia e caldă, cite nopți n-am motăit prin sălile de așteptare ale gărilor în nădejdea trenurilor întirziate? Și acolo mirosea a gaz, rumeguș, merinde și căculi țărănești. Femeia toropiă atîpise sfîrșind încetîșor. Își aprople fața de părul ei. Izul de tizic, otet și săpun de casă adus din satul de baștină se păstrase încă redeșteptîndu-i senzații nelămurite. Visa. Piriul ce trecea prin fundul grădinii, băltind aproape tot anul. Butoaiele cu varză, tomna. Culesul merelor. Scuturatul prunelor. Tuica, în fine și mai ce? Femeia se răscui în somn murmurînd cuvinte neîntelese. I se păru că îl strigase pe numele lui adevărat, alintîndu-l, Mironel. Și deodată își aminti, sau i se păru că își amintește versurile lui Bacovia: Eu, nu mă mai duc azi acasă...

GHEORGHE SPIRIDON : Portret (Galeria Orizont)

Cu Dragoș Galgoțiu despre proiectele sale regizorale

— După un spectaculos succes obținut cu *textul shakespearean* Mult zgomot pentru nimic, la *Teatrul din Ploiești*, regizorul Dragoș Galgoțiu se află în pragul unei noi premiere cu o piesă din *dramaturgia clasică*, de data aceasta fiind vorba de Don Juan de Moliere. L-am întrebat pe regizor ce l-a făcut să opteze pentru acest text.

— Situat dincolo de importanta recunoaștere a capodoperei și a anvergurii culturale deosebite pe care aceasta o deține, interesul meu pentru *Don Juan* are și o mare pondere subiectivă. Regăsesc în straturile de adâncime ale temelor ce se interferează abundant o senzație unică legată de joc ca tainică bucurie a vieții, o aluzie fulgurantă la teatru, o pledoarie pentru mister și miracol prin tulburătoarea lor permanență în lucruri și dulce-amara lor prezență în noi, fascinația circului, spectacolul în care nevoia de libertate alunecă în fantastic amintind de toate acele paradisuri pierdute ce ne bîntuie și ne coplesesc spiri-tul. E la fel de prezentă și spaima de o libertate ce atrage pericol și haos, căci uneori libertatea tinde să se distrugă în inutila tentativă de a atinge absolutul, ca șarpele ce încearcă să se devore pe sine mușcîndu-și dureros propria coadă. Consider că tot ce am făcut de o bună bucată de vreme, tematic și stilistic, au fost exerciții de apropiere, de tatonare, în acest teren minat.

Stima pe care o am față de *textul lui Moliere* și față de mitul pe care-l demontează cu subtilă luciditate m-a determinat să aleg în distribuție actori de care mă leagă experiențe fundamentale, prin care, în timp, am reușit să mă definesc. Mă refer la Dan Condurache, Marian Rilea, Florin Călinescu și Dinu Manolache.

Alăturîndu-le alți actori greu încercați în războaiele duse pe scenă, pe care îi stimez și pe care încerc să-i fac de neîncercat în memoria mea afectivă, Coca Bloos, Monica Ghiuță, Păpîl Panduru, Ion Chelaru și Constantin Bărbulescu, împreună cu două studente, Oana Ioachim și Irina Movilă, fără al căror farmec și tinerețe ar fi de neînchipuit o asemenea aventură, împreună cu scenografa Lavinia Mirșu și marea uzină de iluzii a Teatrului Mic, din nou pusă la grea încercare, abordez spectacolul acesta cu imagini teatrale baroce și puterea secretă a actorilor în mirajul actului scenic, ca un șir de capcane, o orchestră de capcane în mijlocul căreia marea capcană e risul lui Moliere, iar dincolo, în spate, se află simplu și mare sensul moral.

— Ce mai pregătiți în această perioadă?

— Am început repetițiile la Teatrul „Giulești” cu *Opinia publică* într-o versiune de spectacol insolită, într-o tentativă de stratificare și spațializare a nivelelor realității din text. Cu echipa mea de la Teatrul Municipal Ploiești, de care mă simt în continuare profund legat, am făcut prima lectură la *Domnișoara Nastasia*, cu Camelia Maxim în rolul titular și în scenografia lui Vittorio Holțier. Sint în fază de pregătire, de studiu cu alte două texte importante în cadrul programului meu: *Vilegiaturistii* de Maxim Gorki și *Titus Andronicus* de Shakespeare la Teatrul „Tăndărică” sint tentat să încep *Ghilgameș* și *Coana Chirița*. Am nevoie de timp.

— Un repertoriu atât de divers presupune o muncă intensă și în orice caz puncte de interes diferite de la care ați pornit în selecționarea lui. Fac parte aceste titluri dintr-un program regizoral?

— *Opinia publică* m-a provocat prin acel sens ascuns, mereu bănuț și niciodată îndeajuns dezvăluit prin care atât cotidianul brutal cit și narațiunea fantastică, tipică la Baranga, se constituie ca șiruri de înscenări ale unei realități multiple ce se fracturează mereu și curge surprinzător în mai multe direcții, orchestrată savant printr-un pirandellism dezvoltat, preocupat de dimensiunea socială a măștii. *Domnișoara Nastasia* se află la polul opus. E un text masiv, clar, dureros de simplu, în care citiva oameni se confruntă cu gîndul, o Speranță la fuga de moarte, rămînînd, suferînd, avînd puterea de a îndura și de a greși. În locul ambiguităților, al măștilor realului, întîlnim incompatibilitatea tragică a adevărurilor individuale. Fiecare text are o taină. De ce *Ghilgameș*? De ce *Chirița*? De ce *Don Juan*? Pentru că în fiecare din ele există ceva miraculos care mă seduce... Pe Gorki, cu *Vilegiaturistii*, îl aștept ca pe un taur în arenă. Aici simt cel mai intens respirația vieții.

Convorbire de
Liana Cojocaru

Paradigme teatrale

„V-AM dat teatru, vi-l păziți / Ca pe-un lăcaș de muze; / Cu el curînd veți fi vestiți, / Prin vești departe duse. / În el năravuri îndreptați, / Dați ascuțiri la minte; / Podoabe limbei noastre dați / Cu românești cuvînte.”

Este apanajul celui dintîi, mai cu seamă cînd cel dintîi este înțelept, să statornicească legiuri bune și drumuri de urmat. Și acel ce rostea asemenea vorbe pline de miez la întîia ridicare de cortină românească la Cîșmeaua Roșie, va fi văzut adînc și departe, dacă vorbele sale au valoare de îndreptar și astăzi. Oricum le-ai suci și le-ai răsuci, ele își păstrează, după aproape două veacuri, înțelesul și valoarea. Fiindcă ele îți spun și acum ce îndatoriri fundamentale are un teatru pentru a se numi cu adevărat astfel, mai ales cînd acel teatru are norocul de a se numi și Teatrul Național. De oriunde vei fi vrînd s-o lei! Așadar zice acel părinte înțelept al începuturilor: „îndreptați năravuri”. Adică fiți în timpul și vremea voastră, căci năravurile și moravurile sint ale fiecărui timp și cele ale acelui timp, și nu ale altuia, sint de îndreptat. Puteți a le îndrepta, ne dă domnia sa a înțelege, pentru că lumea crede în adevărul (atîta timp cît acesta este adevăr) jocurilor voastre și e gata să le la drept pîldă. Exemplaritatea cathartică a actului teatral îndeamnă la reunirea în contemporaneitate a dramaturgului, regizorului, actorului etc. El inseamnă a ne aduce dinainte piese care se trag din vreme sau a trage în vreme piesele altui timp. Însă nu oricum, ci ascuțindu-ne, iscusîndu-ne și împodobindu-ne mintea. Adică nu școlărindu-ne, ci chemîndu-ne să fim întru spectacol, să-i primem sugestiile, să punem și să ne punem întrebări. Iar acea reprezentație, acel spectacol, pentru a ne iscusi și împodobi mintea, se cade a fi făcut cu artă, cu subtilitate, cu mereu noi și felurite veșminte expresive, cu îndrăzneală, căci fără de îndrăzneală nimic nu se mișcă din făgașuri bătute și răsbătute, dar și cu măsură, căci măsură se află în toate lucrurile. A găsi sensuri și semne noi presupune luciditate și bun simț. Modernitatea nu inseamnă a descoperi sensuri care nu există și nici semne expresive de dragul semnului. Marea artă a actului teatral, și nu numai a acestuia, stă în lumina-re relației subtile, neostentative, dintre semn și sens.

Iată aceste podoabe se cuvine a fi aduse, zice „legiuitorul”, cu românești cuvînte. Ce va să înțelegem prin aceasta noi, cei de astăzi, goliți, mai mult sau mai puțin, de păcatul snobismului cultural?

LA TEATRUL GIULEȘTI:

„Pescărușul” de Cehov

DUPĂ Regele Lear și Constructo-
rul Solness, Teatrul Giulești își
inscrie în repertoriu în mod me-
ritoriu o nouă capodoperă a dra-
maturgiei universale. *Pescărușul* este o
opțiune repertorială necesară, un text
capabil să mobilizeze și să valorifice su-
perior energiile creatoare ale trupei, o-
ferînd publicului prilejul reintîlnirii cu
marea literatură pentru scenă. Teatrul
cehovian a cunoscut spectacole și trans-
puneri antologice care explorau una din
dimensiunile, descoperite relativ recent
în piesele scriitorului, „comicitatea” si-
tuațiilor și a personajelor. Gîndurile au-
torului despre operele sale: „piesa va fi
o comedie” — „...pînă la urmă a ieșit o co-
medie, chiar o farsă”... devin motto-uri
posibile pentru remarcabile lecturi regi-
zorale.

De la aceste considerații au plecat se-
pare și autorii reprezentației cu *Pescă-
rușul* de la Teatrul Giulești. Într-o am-
bianță marcat patriarhală și provincială
se desfășoară zbaterea eroilor, neputința
lor de a trăi și a comunica, exilați și
naufrațiați pe scena vieții. Locul pe care
are loc momentul de teatru organizat de
Treplev, promotorul avangardei în artă,
și unde își clamează Nina Zarecinaia su-
ferința îndurată, este o arcă, avînd drept
catarg o cruce. Regretabil că acest ele-
ment de subtilitate simbolică din sceno-
grafia Dianeî Cupșa este executat, ca în-
treg ansamblul de altfel, fără rafinament
și este exploatat insuficient. Doar în
final, intens luminat, el este pus adecvat
în valoare.

În acest cadru, impresia lăsată de mi-
zanscena regizorului Gelu Colceag este
amestecată. E la a doua montare Cehov,
după un spectacol cu *Platonov* pe scena
Studioului I.A.T.C., o întreprindere nota-
bilă ce răspunde cu aplicații unor sar-
cini pedagogice. În lectura *Pescărușului*,
în decupajul caracterologic al unor per-
sonaje se observă o eroare de înțelegere
a comicității universului cehovian că-
ruia doar inflexiunile tragice ce reverbe-
ază spre metafizică îl exprimă profun-

poate că nu altceva decît a ne îngriji în-
tîii și întii de cele ce s-au zămislit și is-
cusit pre limba noastră. Fără însă a ult-
a de cele pe care oamenii cu har le-au
iscusit pre această limbă din alte graiuri.
Și, mai cu seamă, aducîndu-ne mereu
aminte că e vorba de podoabe, adică de
izvodiri dramatice temeinic și inspirat fă-
cute.

Fiindcă prima paradigmă a începutu-
rilor ne îndeamnă nu numai a ne păzi
teatrul, a veghea la dăinuirea și propă-
șirea lui, ca lucru scump și de preț la
care sub nici un motiv nu putem renun-
ța, ci a-l păzi ca pe lăcaș al muzelor,
altminteri spus, ca pe un sacru spațiu
al inspirației, frumuseții și adevărului.
Un lăcaș unde moștenirea celor de o
ființă cu noi, cărora muzele le-au dăruit
harul lor, să-și afle locul și măsura ce
li se cuvine.

Răspunde Teatrul Național clujean a-
cestei table legiuitoare, a cărei actuali-
tate nu poate fi pusă la îndoială? Poate
că e mai bine să dea alții verdictul. Ori-
cum, afișul nostru, măsura spectatorului
și a criticilor și, mai cu seamă, gîndul
nostru de fiecă zi ne îndreptătesc să
sperăm întru aceasta. Ne îndreptătesc în-
tru aceasta cele șapte piese, ale căror
subiecte descind din stricta actualitate,
aparținînd unor autori de prima linie,
Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Tudor
Popescu, Paul Everac, Alexandru Sever,
Adrian Dohotaru, cărora le putem ală-
tura alte nume prestigioase ale drama-
turgiei contemporane, Horia Lovinescu
ori Dumitru Solomon, cu piese de in-
spirație istorică, al căror mesaj rămîne
însă mereu și profund actual, cum și

halna artistică în care ele s-au înfățișat
publicului, căldura cu care au fost și
sînt primite și care, sperăm, va întîm-
pina și piesele lui D.R. Popescu, Mihai
Ispirescu, Dinu Săraru ori Ion Brad, a-
nunțate pentru viitoarele stagii. Ne în-
dreptătește gîndul de a da cuvenitul loc
și cuvenita valoare scenică marilor cla-
sici. Așa încît lui Mihai Eminescu, pre-
zent, în acest an centenar, pe scena clu-
jeană cu premiera piesei *Emmi* și cu un
excelent recital de poezie și muzică, lui
Octavian Goga și Rebreanu le vom a-
dăuga pe I.L. Caragiale, Vasile Alecsan-
dri și Camil Petrescu, după cum lui
Shakespeare, Moliere, Goldoni li se vor
alătura Eschil și Marlow.

Fiindcă programul Teatrului Național
clujean are, dincolo de coordonatele a-
mintite, ca necesară permanență valo-
area, valoarea operei dramatice și a spec-
tacolului. Și iată că o asemenea jude-
cată a lucrurilor ne-a adus bucuria ma-
relui premiu al anului 1988 pentru mon-
tarea lui Mihai Mănuțiu cu *Antoniou și
Cleopatra* de Shakespeare. Un asemenea
program propune confruntarea cu cele-
lalte scene, curajul, deschiderea. Iată de
ce, în 1989, an în care se vor rotunji șap-
te decenii de cînd pe această scenă a
răsunat prima vorbă românească, ne în-
demnăm a avea alături, într-o „Săptă-
mină a Teatrelor Naționale”, toate colec-
tivele scenelor surori, cu tot ceea ce au
mai bun la această oră.

Horia Bădescu

Dorina Lazăr și Sorin Postelnicu în *Pescărușul*

zimize. Despre comediile autorului, Gorki
scrie: „Piese ale altor autori nu-l duc pe
om de la realitate pînă la generalitățile
filozofice, pe cînd piesele dumitale au
acest dar”. Supralicitarea caricaturalului,
un dezacord între intenții și mijloacele
de caracterizare teatrală ale eroilor (care
sînt uneori de un naturalism pedestru)
eludează dimensiunea existențială a lu-
mii prezentate pe scenă. Ilustrativ în
acest sens este evoluția Dorinei Lazăr
în rolul celebrei actrițe Arkadina. „Cu-
riziozitate psihologică”, care are „talent,
e inteligentă, e în stare să plîngă cînd ci-
tește o carte, îl știe pe Nekrasov în în-
tregime pe dinafară... dar trebuie să o
lauzi numai pe ea, să fi încîntat de jo-
cul ei neîntrecut...” Irina Arkadina apa-
re în spectacolul giuleștean ca o ființă
vulgară, mediocră și frivolă. O variantă
posibilă, pe care o regăsim în subtextul
piesei. Ceea ce ni se pare superfluu este
modul neartistic în care ni se sugerează
aceste trăsături ale personajului. Costu-
me stridente, în culori tipătoare (autor:
Olimpia Damian Ulmu), gesturi, atitu-
dini ce țin de prozaismul cotidian. Tri-
gorin, scriitorul care nu are „nici 40 de
ani, dar e celebru și sătul de celebrita-
te”, deși operele sale sînt dragute. Are
talent dar... „după Tolstoi și Zola nu-ți
mai vine să-l citești”, în interpretarea
lui Sorin Postelnicu, în prima parte a
spectacolului are masca și psihologia
unui personaj de comedie de salon. În
final, odată cu revenirea Arkadinei la
moșie, actorul reușește să portretizeze re-
liefat, conturînd chipul uscat al pseudo-
artistului golit de spirit, înghețat de fal-
sitate, neputință, lășitate și viciu. De-
crepitudinea bătrînului Zorin este des-
crisă de Florin Zamfirescu în linia apă-
sate, pulverizînd drama autentică a a-
cestui erou care și-a lăsat viața degeaba.
El apare ca o figură de vodevil. Pito-

rescul, tonurile tari în evocarea unui ti-
pic mujic rus imprimă inconsistență și
portretului făcut de Vasile Ichim admi-
nistratorului moșiei Irinei Arkadina. Me-
lodramatică, larmoyantă, cu înfloriri și
dulcegării Iuliana Ciugulea în Nina Za-
rečinaia, cea care strigă: „sînt un pescă-
ruș... nu, nu asta... eu sint actriță”. Doar
într-o scurtă secvență, aproape mută,
crelonată din tăceri, cînd revine în casa
Arkadinei și-l întîlnește pe Treplev, ac-
trîța se întîlnește cu personajul.

Promotor al reformei în creație, dorînd
să, zugrăvească în artă viața „așa cum
ne-o închipuim în visurile noastre”.
Treplev apare întruchipat de studentul
Ovidiu Voicu de la Institutul de teatru
din București, chinuit, întors spre sine,
cu un real patos intelectual. Eroul a
fost în general servit de datele fizice
ale tinărului interpret, de o anume com-
bustie interioară a acestuia, reprimată
însă de o emisie vocală deficitară ce se
cere imperios îmbunătățită. Într-o altă
cheie, mai dramatică și mai aproape
de spiritul lumii cehoviene, joacă Ni-
colae Urs (Medvedenko) și Liana Măr-
gineanu (mama Mașei). O prestație
corectă face studentul Iulian Enache
în Iakov. Revelatoare este evoluția lui
George Bănică în doctorul Dorn. Cu
subtilitate este sugerată neliniștea, tul-
burarea acestui rezonator lucid al dra-
melor din jurul său și din el însuși. Se
detasează în reprezentație Adriana Tran-
dafir în Mașa, care, în interpretarea ei,
devine un personaj principal. Actrița dă
relief, cu strălucire, crizei interloare a
eroinei printr-un joc expresiv al fiziono-
miei, prin gesturi, mici detalii construite
cu finețe ce subliniază eșecul existen-
țial, specific personajelor din această
tragi-comedie a creației.

Ludmila Patlanjoglu

Cristalizări

Flash-back

Seismograful

■ NONAGENAR, în plină acțiune și în plină glorie, Joris Ivens a părăsit definitiv aparatul de filmat. Primise în septembrie trecut Leul de aur pentru carieră la Veneția și luase parte la premiera ultimei sale creații, *O poveste a vintului*. A semnat peste saizeci de filme de scurt, mediu și lung metraj, ceea ce nu înseamnă prolificitate, pentru că a debutat în documentarul artistic la treisprezece ani. Ceea ce dă, totuși, operei sale aspectul proteic este uriașa suprafață geografică pe care și-a desfășurat subiectele: din Olanda natală în Franța adoptivă, trecind prin Rusia, Spania, Cehoslovacia, Italia, China, Cuba, Mali, Chile, Vietnam; și, în egală măsură, vocația de instantă caritabilă la care n-a renunțat niciodată. Ivens a fost un avocat al celor agresați și năpăstuiți, aproape trei sferturi din peliculele sale fiind reportaje ale unor momente de cutremur social sau național, de luptă, de revoltă, de pornire de la capăt. Documentarele sale au fost un seismograf al acestei planete, înregistrind convulsia în clipele ei cele mai periculoase, sub lavă și glonț. Greve înfrinte, procese nedrepte, războaie de gherilă și revoluții incipiente și-au găsit locul în această istorie de peliculă, la care artistul participa și ca martor al apăsării.

Dar dincolo de inventarul acesta geografic și tematic, Ivens a fost un poet. Felul cum vedea lucrurile era, de fapt, al unui scriitor din familia căruia face parte la noi Geo Bogza. Avea talentul de a descoperi neobservabilele mișcări ale materiei, de a afla mici și tulburătoare asociații în detaliile naturii, de a surprinde poezia lucrurilor umile. Filmul său despre ploaie este un mic preludiu, în care picăturile, căzând și formând ritmuri cu obiectele, joacă rolul notelor pe un portativ. Filmul său despre Sena este și el o fermecătoare suită muzicală, în care orașul-lumină învie prin cotidianul tărmurilor fluviului. Impresia pe care o lasă opera lui Ivens este fluiditatea, neconținută curgere a efermerului, iar așa-consideratul ei avangardism nu ține atât de aspectul formal, cât de intensitatea iradiantă a tonului, de acuitatea revoltată a participării.

Ivens a fost unul din autorii cei mai necostisitori din analele cinematografeiei. Avea în modestia sa ceva de amator: îl ajungeau un anar de filmat și câțiva colaboratori pentru a învia o lume. Morala cea mai la îndemână ar fi că nu există genuri minore, ci autori mari. Mari, în fața artei și a vieții. Lumile materiale se duc, se înfundă în nimicnicie, și dacă au norocul să-și salveze în posteritate imaginea este numai pentru că au avut norocul să întâlnească un astfel de artist.

R. mulus Rusan

S-au acordat, recent, **Premiile Asociației cineaștilor** pe anul 1988. Dincolo de firescul procent de „relativitate” al oricărui palmares, de oricând și de oriunde, dincolo de nuanțele sacrificate, prin definiție, de orice clasament, palmaresul ACIN este destinat să reflecte, semnificativ — acum și peste ani —, punctul de vedere al breslei, un punct de vedere „specific cinematografic”, al profesioniștilor asupra profesionalismului, asupra valorilor artistice, culturale și tehnice din aria producției noastre cinematografice, de-a lungul unui an. Palmaresul nu se reduce la o listă de nume și titluri, ci cristalizează, implicit, o viziune de perspectivă, un pariu al momentului cu istoria filmului românesc.

Iată, deci, o succintă lectură a palmaresului:

Cistigător detașat al anului cinematografic 1988: **Iacob**, în regia lui Mircea Daneliuc: Marele premiu; de același titlu se leagă și premiul pentru imagine — operatorului Florin Mihăilescu (autorul unei imagini de substanță, al unui univers plastic de o mare forță expresivă), premiul pentru interpretare masculină — actorului Dorel Vișan (memorabilul Iacob Onisia, unul dintre cele mai vii personaje ale ecranului românesc), premiul pentru montaj — monteusei Maria Neagu (un montaj de o rigoare matematică), premiul pentru coloana sonoră — ing. Horea Murgu (de un profesionalism pasionat). Premiul pentru regie nu figurează în palmaresul acestui an; în fond, el e absorbit și conținut de Marele premiu, de filmul de autor „inspirat din scrierile lui Geo Bogza”, cel de-al șaptelea titlu din filmografia lui Mircea Daneliuc, binecunoscut pentru densitatea și altitudinea pe care le imprimă, de fiecare dată, ideii de „a face cinema”.

Premiul special al juriului a fost acordat actorului Colea Răutu, pentru întreaga activitate cinematografică. Un actor îndrăgbit de marele public, cu un profil înconfundabil, creatorul a zeci și zeci de roluri care au urmat, într-un ritm accelerat, celui debut cinematografic relativ târziu: la 42 de ani, în 1954, cu personajul Ilie Barbu, în *Desfășurarea* de Paul Călinescu, după Marin Preda.

Premiul pentru scenariu: Ion Brad, pentru scenariile la filmele **Flăcări pe comori** și **Umbrele soarelui**. **Flăcări pe comori** — un scenariu reprezentativ (în regia lui Nicolae Mărgineanu) pentru efortul de a capta, pe calea unei construcții de soliditate dramatică — spiritul literaturii lui Agârbiceanu.

Premiul pentru decoruri: scenograful Cristian Niculescu pentru decorurile la filmul **Hanul dintre dealuri** (de Cristiana Nicolae, inspirat din nuvela caragialeană *La hanul lui Minjoală*). O scenografie îmbinând cu impecabil firesc culoarea de epocă, „parfumul local și vechi” — cu o incitantă „funcționalitate” simbolică.

Premiul pentru muzică a reconfirmat talentul și energia creatoare a unui compozitor — Adrian Enescu — prezent pe genericul a trei filme (*Rezervă la start*, *Umbrele soarelui* și *Hanul dintre dealuri*).

Opera prima, premiul pentru debut, a revenit tinărului regizor Dorin Mircea Doroftei, pentru filmul *Nelu*, cu un sce-

nariu scris de D.R. Popescu. „De mult, în filmul românesc de actualitate — scria, la data premierei, Andrei Blăier —, n-am mai simțit o vibrație de autenticitate mai vie, o emoție mai profundă, o stare de viață mai completă”.

Premiul pentru critică de film: ex aequo — Oltea Vasilescu, pentru volumul *Lanternă cu amintiri*. **Jean Georgescu** și **filmele sale**, și Tudor Caranfil, pentru volumul *În căutarea filmului pierdut* — ambele apărute în Editura „Meridiane”. Două cărți de film care au știut, cu siguranță, să-și capteze cititorii — cinefili și cinești.

Juriul a mai acordat, în aceeași zonă a lung-metrajului artistic, și cîteva diplome de onoare, care decupează, inspirat, numele unor tinere certitudini ale filmului nostru: operatorul Cristian Comeagă (pentru imaginea de atmosferă, de ambicioasă personalitate, la filmul *Miracolul*, de Tudor Măărăscu); monteusa Melania Oproiu (pentru montajul — alert, aplicat — al filmelor *Rezervă la start*, de Anghel Mora, și *Niște băieți grozavi*, de Cornel Diaconu). Premiul de interpretare feminină nu s-a acordat, nu din lipsă de combatante, firește, ci în absența unor partituri de anvergură, care să poată inspira și susține creații pe măsură. Cele două diplome de onoare pentru interpretare feminină semnalizează prezența unor actrițe tinere, pline de talent și farmec: Cecilia Birbora (*Veturia din Iacob*) și Emilia Popescu (*Stela din în fiecare zi mi-e dor de tine*, de Gh. Vitanidis).

Juriul a mai acordat un Premiu special — regretatului Tudor Vornicu, „pentru întreaga activitate și contribuția deosebită adusă la crearea unei școli a documentarului românesc de televiziune”.

La capitolul scurt-metraj, Marele premiu a fost acordat regizorului Copel Moscu, pentru *Intrarea unui tren în gară*... „Umor, simțire, voită detașare” — îl prezintă un alt tinăr regizor de talent al studioului „Sahia”, Laurențiu Damian — „o poveste de dragoste. O poveste cu un el și o ea, adică un ceferist și o projectionistă de la cinematograful orașenesc. El, ceferistul, face o navetă sentimentală, iar ea, manipulind role cine-

matografice, trăiește în film, coplesind cu ficțiunea propria-i realitate”...

Enumerăm, în continuare, fără nici un comentariu, toate premiile acordate pentru documentar și animație, gîndindu-ne, în paralel, la soarta de multe ori ingrată a filmelor de acest gen, care, uneori, se nasc, sint premiate și sint închise în arhivă, fără a reuși să intre cu destulă insistență și eficiență în circuitul public. Premiul pentru film documentar: regizorului Ion Bostan pentru *Glasuri din deșisuri*. Premiul pentru film de artă: realizatorilor Manase Radnev și Constantin Chelba pentru *Cumînțenia pămîntului (Brăncuși în România)*. Premiul pentru film științific: regizorului Mircea Popescu pentru *Algele albastre*. Premiul pentru film reportaj: regizorului Erwin Szekler pentru *Portile*. Premiul pentru idee de film: realizatorului Alexandru Satmari pentru *Ransodiile naturii*. Premiul pentru imagine: operatorului Otto Urbanschi pentru imaginea filmelor *Intrarea unui tren în gară* și *Scoala mea iubită*. Premiul pentru film de animație: regizorului Mircea Toia pentru *Fiul stelelor*. Premiul pentru plastică de animație: ex aequo, regizoarelor Tatiana Apahideanu pentru *Nunta Zamferei* și Liana Petruțiu pentru *Plimbare în lună*. Premiul pentru animație: desenatorului Roland Pucăză. Diplomă de onoare: regizorului Cristian Perianu pentru *Patrimoniul național de numismatică*. Diplomă de onoare: operatorului Iosif Ōlerer pentru imaginea filmului *Dealul sării*. Diplomă de onoare: realizatorului Vartan Arachehlian pentru *Oglînzile orașului*. Diplomă de onoare: realizatorului Mircea Laslău pentru filmul *Forța de șoc*.

Dacă acestui Palmares ACIN îi lipsește ceva, acel ceva se raportează mai ales la conștiința propriei importanțe, la efortul de a-și mări autoritatea, de a urmări un „efect de ecou controlat” în masa marelui public. De ce nu, de pildă, într-un cinematograf bucureșlean, o *Săptămînă a premiilor ACIN*, cu proiecția — meritată deopotrivă de autori și de spectatori — a tuturor filmelor din palmares?

Eugenia Vodă

Premiera săptămînii: Secretul armiei... secrete. Scenariul și regia: Alexandru Tatos

Radio, t. v.

Înregistrări radiofonice

■ De cele mai multe ori, discuțiile privind specificul radiofonic au întîrziat asupra orgoliului, firesc, al acestei noi forme de comunicare de a-și marca individualitatea. O emisiune literară, de pildă, manevrează un limbaj profund diferit de cel al exegezei critice sau sintezelor de istorie literară cuprinse între coșurile unuia volum. Dăte, informațiile, detaliile, uneori chiar autorii textelor circulă dintr-o parte în alta, dar organizarea demonstrației ca și probele aduse în sprijinul ei sint altele. Observarea acestei reale caracteristici a muncii radiofonice nu trebuie, însă, să ne facem să uităm că orgoliul originalității se întîlnește, în multe cazuri, cu profunzimea modestiei. Redactorul și ajutorul său imediat tehnicianul onorează nu numai o muncă de creație, ci și una de martor, îndeplinind simpla, doar la prima vedere, operațiune de înregistrare a unui fapt cultural, a unei mărturii, a unei confesiuni. Clipa este oprită pe loc, timpul devine eternitate. S-a insistat mult asupra valorii trecerii pe bandă a vocilor marilor

contemporani. În urmă cu mai bine de 15 ani, Constantin Ciopraga medita, alături de alții alți cărturari, asupra semnificației **Universului sonor**: „Într-o formulă simplificatoare, o voce e un temperament, un timbru unic, oglindă cu imagini persistente. Vocea nu poate să mintă. Poate nici un alt punct de sprijin biografic nu e legat într-o pură idealitate de operă decît vocea. Prin urmare, Sadoveanu citind din propria-i creație — sau din Eminescu și Creangă — reface peste timp un climat spiritual. De la Argezi rămîn *Scrieri* în cîteva zeci de volume, cărora o voce înregistrată pe bandă le adaugă un fluid spiritual. Tot ce în trecut era fapt cotidian se constituie postum în spectacol și apariții monumentale. Tezaurul de voci al Radio-difuziunii se ridică în spațiu și respiră larg în timp. Nu e un simplu muzeu sonor, localizat într-un edificiu, ci sursă perpetuă în care recunoaștem mari valori creatoare ale poporului român”. Este un adevăr pe care emisiunile lite-

rare ale săptămînii radiofonice îl probează pe conținut.

■ Dar nu numai ele. Iată, ultima ediție din **Tineri muzicieni la porțile măiestriei** (redactor Tatiana Galan). Urmărind programul ciclului, atenția s-a concentrat asupra unor valori în devenire, pe care prezentul le recunoaște și pe care viitorul, sint întemeiate speranțe, le va confirma. Trei pianiste, între 10 și 13 ani, Greti Cristea, Mihaela Ursuleasa și Mirabelă Dina au obținut într-un timp record un număr important de premii I la concursuri naționale și internaționale, concertează, apoi, în țară și peste hotare. Adevărat document al actualității, emisiunea a transmis, alături de interviuri cu micuțele pianiste și cu profesorele lor, bogate selecțiuni din repertoriul unor interpreți al căror nume circulă și va circula în cercuri largi ale opiniei publice.

Ioana Mălin

Telecinema

■ DE la bun început și pînă la un și mai bun sfîrșit, „Trenul de zi” nu e decît destinul unei vederi, exact în sensul larg înțeles de marile mulțimi care, din cînd în cînd, într-un elan generos al speciei, pun la cale fericirea unei „ea” și a unui „el” rămași neînseriați. Atunci se organizează și intră în viață unul din cele mai populare scenarii din cîte cunoaște „la mise-en-scene quotidienne”, cinema-ul de fiecare zi al omenirii din blocuri, cvartale, orașe și sate: mama lui Igor (42 de ani, inginer, celibatar) din Moscova se înțelege cu mama Verei (ingineră, cam tot pe atîta și tot așa...) din Leningrad ca „băiatul” să vină pentru cîteva zile la „fată”, s-o vadă, să se plimbe, să-și facă un program cultural, să se placă, s-o ceară, s-o ia (ce cuvinte naturale!) cît nu e prea tîrziu pentru amîndoi și pentru amîndouă mamele. Pe acest virî de ac banal și „bete à pleurer” se înalță bijuteria de contrascenariu a lui Zolotarov care, cu Meryl Streep și Jack Nicholson ca „nume”, ar fi luat „Oscarul” și s-ar fi tras în zeci de case de la Roma (comuna noastră...) pînă la Videle... Igor vine și — conform limbajului acelorasi

Destinul unei „vederi”

mulțimi — „umple imediat casa”, cum numai șampania și papucii unui bărbat știu s-o facă într-un „ap” cu trei yale la ușa și două femei; el corespunde tuturor staturilor și starurilor matrimoniale: „42 de ani, serios, specialist în construcții, fost voleibalist de performanță, cult, tandru, cu umor, prietenos caută...” Ori el nu mai caută — a citit dacă nu toate cărțile, în orice caz toate scenariile și e trist. E trist fiindcă știe tot și știind tot — anume: „cel mai greu e să suporti nu răutatea, ci bunele intenții ale celor din jur” — acceptă să-l învidieze doar pe acela care dimineața șlefua lentile iar seara gîndea despre lume și om; va găsi deci „o fată” pe măsura lui: 40 de ani, serioasă, savantă în tehnică, sportivă, cultă, sobră, inteligentă, sociabilă, care nici ea nu mai caută; și ea știe și complica tot, ca să n-aibă iluzii. Încît amîndoi se vor potrivi, se vor înțelege dintr-o privire, vor părași „cozile” de la Ermitaj și nunțile altora, vor dansa în bucătărie, pregătind un ceală miezul nopții și se vor simți atât de bine unul cu altul că nu le va mai rămîne decît să fie cînstiți cu ei înșiși: sint prea serioși, prea discreți,

prea inteligenți, prea min-dri, prea responsabili de experiența și tristețile lor, prea respectuoși cu ele, ca să se lase manipulați de cei dragi și de facilitatea clișeeilor lor convenționale. Pe scurt, dramă sau comedie — se vor place și nu se „vor lua la prima vedere”. Mama începe să plîngă, cu dreptate: „Ești antipatică! Cînd se uită omul la tine îl apucă somnul! Nu te gîndești la miinile mele? Am 63 de ani...”. Vera recunoaște: „Ai o fată rea”, el își face valiza, anunțînd că „programul cultural s-a terminat”, ea îl conduce — cu Mozart — la gară, el știe ce va spune ea, amîndoi joacă aceea „scenă cumplită în care curajul unor sentimente puternice poate fi luat și ca o lașitate, „la revedere!” zice ea îmbrășîndu-l cast, „îți mulțumesc că nu mi-ai spus „adio...”, el rămîne cu ochii după ea, conducătoare trenului îl sfătuiește seyer: „întră în vagon, tinere!”. Nu știu de cînd, la un film de dragoste, n-am mai trăit, cu suflul la gură, mai captivat decît la Hitchcock, un asemenea suspens în care tristețea unei despărțiri e „happy-end”-ul inteligentei și delicateții sufletești.

Radu Cosașu

„Simeza“

■ FĂRĂ îndoială cel mai autentic și perseverent căutător de semne/structuri autonome în domeniul graficii, în afara tuturor modelelor, modelor, puseurilor de entuziasm sau campaniilor provincial sincroniste, cu o spectaculoasă evoluție de atelier, absolut discretă, chiar indiferentă la nivelul mondenității bine/rău-făcătoare, **Victor Ciobanu** este o revelație și un simptom. Revelația constă în unicitatea sistemului semantic actual, efect al nemulțumirii față de hipertrofierea setului de situații nonfigurative șablon, dar și față de un figurativ-redundant și prea frecvent confundat la nivelul valorii cu rezultatele unui artizanat onorabil. În acest moment Victor Ciobanu reprezintă exemplar tensiune care pornește de la sinteză figurativă pentru ca, prin abstragerea esențelor de semnificație și mesaj, să ajungă la un nonfigurativ încărcat de latențe expresive, amintiri și premoniții ale unor coduri comunicative în afara clasificărilor sau conotațiilor curente. El propune un nou univers de simboluri și un alt sistem de referință, cu numeroase mediate și intercalate acuzat subiective, dar și livrest, în sensul repunerii în discuție a multor prejudecăți, norme sau inhibiții instalate mai ales prin neadecvare, neaderență și teamă de inactualitate. Practic ne aflăm în fața unei propuneri de vizualizare fără un „pattern“ anume, deși tensiunea în sine există, astfel că expoziția sa de acum echivalează cu oferta/provocarea francă, de pe pozițiile unui demers insolit dar, lucru esențial și peste care se trece frecvent cu oarecare nonșalanță păguboasă, de o densă și inextricabilă valoare plastică intrinsecă. Nu spectaculosul/spectacolul în sine îl preocupă pe artist — este unul din personajele cele mai refractare la acest gen de notorietate publică — ci găsirea punctului în care tensiunile conținute se dezlănțuie prin tot sistemul de semne, simboluri și strategii de sintaxă și morfologie, pentru a deveni un mesaj cu valoare iconică pură, în fond total deschisă pentru că face să explodeze universurile limitate-limită ale limbajului erodat. Evoluția de la o fază expresionist-romantică, în care imi plăcea să regăsesc energiile frustrate din „Pluta Meduzei“, ca un joc intelectual manierist, sau sechelele „Bătăliilor“ lui Uccello, transferate într-un metamorfism ambiguu, în care biologicul și mecanismul se interfereau, confundându-se, la faza actuală de abstracție ludică-expresionistă se poate deduce din chiar succesiunea etalării. Avem lucrări-reper pe simeze, ce ne permit accesul gradat, prin eliberarea de sub tutela comodității perceptive, la semnificația ultimelor piese, de mari dimensiuni și convertite, din cauzalitate și nu din calcul, la o stare picturală exuberantă. Confruntarea pernetui care animă opera lui Victor Ciobanu este una de substanță, pe două nivele intercondiționate. Prima, este cea a dialecticii fenomenelor la scară macrocosmică, anamor-

fozate până la o urmă sau umbră, și alimentate din realitatea ciocnirii produse civilizației materiale și refuzul ființei umane de a se lăsa reificată. A doua, este cea a semnelor pur plastice, confruntate prin liniile de forță compoziționale, scriitură direcționată și raport cromatic pendulat între di și convergent. Din acest moment, cu sau fără voia artistului, va trebui să ținem seama de această forță sever controlată de cerebralitate, o personalitate care nu imită ci emite semnale, care construiește un sistem și nu filosofează steril în jurul altora, care este universal pentru că nu se teme de provincialism și dorește să fie, „mai presus de orice“, el însuși.

„Orizont“

■ EXPOZIȚIA lui **Gheorghe Spiridon** este o reconfortantă regăsire a calităților de picturalitate densă, problematizind sub semnul valorilor de expresie, desen și culoare, caracteristice pentru acest artist de cursă lungă, solid profesionist și mereu în căutare de situații inedite, fără a trăda suportul figurativului. Semnificativ este modul în care, utilizind un repertoriu de elemente care nu sînt supuse normelor limitative, artistul se deplasează cu egală valoare prin universuri tematice, procedee și tehnologii variate, subsumindu-le personalității sale inconfundabile. De la studiile în creion, cerneală, acuarelă, mici lucruri în sine ce pregătesc „definitivul“, de fapt și el supus metamorfозelor prin permanenta căutare de expresivitate nestocată în modele comode, până la pinzele cu statut finit sau tapisieriile

agorice, totul se rațordează la o viziune omogenă și unificatoare. Ea descinde dintr-un spirit panteist originar, amplificat și decantat prin proces intelectual, operație în care trebuie să vedem efectele bune pregătiri sub semnul și mina maeștrilor interbelici — ceea ce înseamnă, oricum, un stil distinct — dar și ale contactelor selective cu oferta marilor tenșiuni contemporane. De aici decurg subtilitățile de culoare și tranșanța gestului care „scrie“ direcționind planuri și spații, știința construcției cezaniene și un anumit expresionism care agită participanții la actul pictural. Natura statică propune două ipostaze, fără îndoială cu motivație în empatia ce leagă artistul de lumea abordată, una din ele avind un ton aproape clasic, în orice caz de liniște, echilibru, surdinizare tonală, în timp ce varianta a doua stă sub semnul sintezelor și al dinamismului. Culoarele sînt gândite în raporturi de sonoritate orchestrată subtil, cu accente fruste în unele situații varianta utilizată preponderent în peisaje. Aici sentimentul globalității este evident, planurile mari și mai ales socul culorilor primează, astfel încît, depășind sentimentul recursului la figurativ, avem senzația unei încercări de autonomizare a expresiei. Lucru ce se întâmplă în urica tapiserie expusă, **Delta**, care nu rămîne doar în spațiul decorativului, convocind subtilități picturale și modulații tonale în gamă, de mare subtilitate. Expoziția în totu ei are un caracter solar, stenic și viu, deconspirind personalitatea unui artist capabil să relanseze, fructificind, o direcție mereu fertilă din arta românească, reușind să găsească un ton original, de profunzimi și rafinamente inconfundabile.

GHEORGHE SPIRIDON : Cupe

Grupul „Petru Comarnescu“

■ STRUCTURAT pe ideea unei permanente prezențe publice, în dorința de a difuza ideea de artă în medii și spații diferite, ca un mesaj și o modalitate educativă, grupul **Petru Comarnescu** și-a propus organizarea unei suite de expoziții în întreprinderi, uzine, instituții, primele avind loc, sub semnul Festivalului „Cintarea României“, la Uzinele „Repubblica“ și „23 August“. Acum, expoziția grupului se află deschisă în Centrul de cultură și creație „Cintarea României“ de la Întreprinderea de confecții și tricotațe București, programul cuprinzind și întâlniri ale componentilor cu oamenii muncii din această citadelă a industriei ușoare. Expoziția mizează, în primul rînd, pe participarea pictorială, poate și pentru că acest gen are o audiență sportivă datorită temelor și participării afective prin intermediul culorii, dar și pe a citorva ceramisti — în primul rînd animatorul grupului, **Nicolae Gadonschi**, dar și **Traian Negrea**, cu portretele sale, sau **Claudia Șerban**, autoare și de pictură. Se remarcă mai vechile prezențe ale nucleului, **Natalia Tofan**, **Paula Tudor**, **Günther Gasser**, **Eugen Bratfanoș**, **Cosmovici Romeo**, **Costel Bogatu**, **Luiza Bădescu**, apoi **Cicerone Ciobanu**, **Andrei Constantin**, **Maria Dumitrescu**, **Paul Tudor**, **Mircea Taflan**, **Oprea Olteanu**, **Ambrozie Nicolae** și **Ilie Anton**, fiecare cu un stil distinct, care l-a consacrat. Au apărut și nume noi, echivalind în seriozitate și calități formația inițială, printre ei remarcîndu-se **Eugenia Stănculescu**, **Anița Rădulescu-Jianu**, **Marian Condruz** și **Adrian Mustață**. Grupul se mărește, element pozitiv în sine și mai ales, își justifică programul și calitățile de ansamblu, ceea ce explică succesul de prestigiu.

Virgil Mocanu

GASSER GÜNTHER-FORST : Pădure

Muzica

Un compozitor, un interpret

UN motiv de patru note înaltă imaginea Luceafărului în ora-toriul-balet de Gheorghe Dumitrescu. El răzbate în urzeala simfonică a prologului, sugerind mărirea de neatină a spațiilor cosmice. Grandilocvențe de alămuri prevestitoare, răsunind grav, răscolitor, frământări de timpane și nesfîrșite tremolo-uri la instrumentele de coarde, înaripări de flaute lingă înfiorate pedale armonice, coruri ample, desfășurind sugestii siderale, ansambluri plastice prin coloritul timbral, mereu însă supravegheat de o „măsură metafizică“, de un control al culorii functionind ireproșabil, secvențe polifonice întretîind echilibrul omofon, o construcție dramatică destul de limpede, lipsă de exagerare în cromatisme — sînt trăsăturile care se impun chiar și la un prim contact cu **Luceafărul**, lucrare semnificativă din creația lui Gheorghe Dumitrescu, și, neîndoielnic, o plauzibilă, muzical, tîlmăcire a capodoperei poeziei românești. Compusă în 1979, prezentată în primă audiere, în concert, sub bagheta lui Paul Popescu, într-o versiune care elimină unele pasaje cu destinație coregrafică, ea a fost reluată astfel în cadrul manifestărilor dedicate centenarului Eminescu, la Filarmonica „G. Enescu“. Petre Sbrăcea a dat relief flectuia dintre cele patru tablouri. „Cobori în jos, luceafăr blind...“ (și nu „coboară-n jos“). „Cătălin, viclean copil de casă...“. „Un cer de stele dedesupt, deasupra-i cer de stele...“, „Ce-ți pasă ție, chip de lut...“,

care, deși distincte, păstrează permanent un ton comun și tensiune ideatică. O regăsim în prolog, o aflăm în structura leitmotivelor (ale Luceafărului, Demiurgului, „dorinței“, „iubirii“, „corăbii-lor negre“), în imaginea haosului realizată prin ample și dense acorduri. Lumina și umbra, strălucirea singurătății astrale și întunericul genezei, maxima condensare (reprezentată de astri în spațiile cosmice) și descărcările de energie, „farmecul lumii reci“ și „văile haosului“, peisajul selenar și cel acvatic, decorul idilic din tabloul al doilea, cel mai potrivit interpretărilor coregrafice, își găsesc în general înfățișări elocvente. Toate dominate de motivul Luceafărului, puternic, înfiorînd cu fiecare apariție, indiferent de instrumentul sau grupul de instrumente care îl readuc. E solemn-zguduitor la alăturile grave, „răsare și străluce“ la viori, scintilează demonic la corn. Falsa materialitate — uneori — a motivului intruchipează poate dorința dezlegării de nemurire, reflexele de aurece ale suflătorilor de lemn evocă „umbra feței străvezii“, căderile înfrigorate în bas sînt patimii „pline de-ntuneric“, „rumene vîpăl“ răzbat în rotiri de viole și violoncel. Freamătul sumbru al timpanelor sprijină liniile de fugă ale vibrațiilor ce se pierd în gonguri metafizice. Adăugînd la aceste impresii, imposibil de neglijat, căci ele creează febra poemului scenic al lui Gheorghe Dumitrescu, expresivitatea lirică a celor mai multe intervenții cora-

le, „spațialitatea“ lor, vom avea imaginea unei partituri în care dramaturgia nu rezultă niciodată din exagerări și patetisme, ci din funcționalitatea elementelor componente, de la armonie la timbru.

Ceea ce s-ar putea însă reproșa oratoriului lui Gheorghe Dumitrescu este lipsa — chiar dacă nu în totalitate — a inspirației melodice, bogată în alte opusuri. Sînt pasaje unde invenția melodică (cu toate rezervele ce pot fi exprimate față de oportunitatea ei în **Luceafărul**) nu susține prea convingător textul (mai ales în tablourile II și IV). Pierzînd din acest punct de vedere, e adevărat că partitura reușește finalmente să compenseze prin forța discursului simfonice, excelent susținut, la filarmonică bucureșteană, de toate compartimentele orchestrei, cărcia Petre Sbrăcea i-a conferit plasticitate; corul pregătit de Mihai Diaconescu, solistii (Gabriel Năstase — Luceafărul, Nicolae Andreescu — Cătălin, Monica Teodorescu — Cătălina, Ileana Lamatic — Demiurgul) au avut evoluții relativ bune.

LA Sala Radio, un substanțial și pretențios recital a atras atenția asupra unei tinere pianiste (proaspătă absolventă a Conservatorului), **Andreiana Roșca**, de un talent tulburător, dublat de maturitate interpretativă, pregnantă stilistică, știință muzicală. O ascultasem prea puțin înaintea acestui concert pentru a avea o părere fermă. Programul prezentat cu o lună în urmă a etalat calități rare: un tușeu elegant, vîdînd rafinament și luciditate, sensibilitate dar și gîndire structurală, care-l oferă posibilitatea de a se mișca lejer în epoci și stiluri diferite, cultură stilistică. De aici o remarcabilă înțelegere a sensului muzical al fiecărei fraze, întîlnindu-se cu intonația atît de expresivă, cu simțul nuanței și dozajele coloristice, propuse cu

îndeminare, acolo unde sînt foarte necesare. Un sunet ușor, plutitor, fără acea impresie de „trudă“ pe care o mai poți sesiza la unii pianisti; dezinvoltură, altă cit trebuie, pentru a nu se ivi riscul superficialității. Pe asemenea calități sigure se sprijină — s-a putut observa — bogăția repertorială, abordarea cu mult succes a unor partituri deloc apropiate, puterea de a pătrunde eficient în universuri semantice care nu se lasă deconspirate cu ușurință. Am admirat asadar profunzimea interpretării **Sonatei op. 111** de Beethoven, cu un aer de distincție a rostirii muzicale în **Maestruo**, cu nealterate resurse de travură în partea a doua, **Allegro con brio ed appassionato**, parcurgînd întreaga paletă de idei și semnificații interiorizate, „dezvelite“ pasional în **Adagio molto**. Trecerea de la Beethoven la Schumann (**Fantezia op. 17**) era cit se poate de firească, într-o versiune care accentua senzația de „irealitate“ romantică din **Allegro-ul fantastico e con passione**, în gust fantezist și suficient de divagant. Apoi dar nu aspru sunau primele măsururi din partea a doua, prefăcînd valurile de pasiune ce se revarsă de pe claviatură, în a treia secțiune reveria era marcată de un ritm interior abil găsit. Realizarea atmosferei romantice rămînea aici trăsătura definitorie a interpretării, la fel cum în **Fantezia „Călătorul“** de Schubert, „explozia“ din **Allegro con fuoco** nu avea să împiedice valorificarea sensibilă, înțelegerea, în spiritul ei, a frumuseții liniilor melodice proprii compozitorului. În **Scherzo** de George Enescu și în **Toccata** de Paul Constantinescu expresia dobindea o nuanță de „severitate“, reliefind cu fidelitate individualitatea fiecărei piese. Acea fidelitate care înseamnă proprietate în exprimare, asimilarea metabolică a textului cîntat, viziune.

Costin Tuchilă

Marin Preda către Miron Radu Paraschivescu

Fotografie de Vasile Blendea

■ Textul olograf al acestei scrisori se află în arhiva Miron Radu Paraschivescu de la Vălenii de Munte. Ni l-a oferit spre publicare Andrei Paraschivescu, fiul poetului.

Cozmeni, 8 Martie 1944
D. Miron !

Și eu m-am bucurat primind plicul ce mi-l trimiserăți. M-am bucurat de două ori. Că mi-ați scris, una — asta înainte de a începe să citesc, pe urmă că m-ați întrebat de nevastă-mea. Ce să facă ? Bine ! Ea mă iubește și eu o iubesc destul. Mi-i dor de ea. Mi-a scris în ultimul timp că se făcea că se pregătește de nuntă cu mine. „Era îmbrăcată într-o splendidă rochie «roz» iar pe cer strălucea un soare de pe altă lume !” Mă iubește — și ca și Dv., socotesc și eu asta a fi un lucru important de tot ! Păi cum să nu fie ? Atita doar, că restul... Și la dreptul vorbind, atita mi-a mai rămas, iubirea aces- tei femei. Care se va sfîrși și'asta cit de curînd, avînd în vedere socotelile la care am ajuns. Dar ce vroiam să vă spun ? Observați golul acestor rînduri ? Nu vă speriați, nu voui începe a filosofa ori face literatură. Ori a lăsa urmele unor simp- tome a ceea ce se cheamă „criză de creș- tere”. Tare m-ar bucura chestia asta, nu- mai că eu nu cresc. Mă pomenesc doar așa : aici, hop — dincolo, anapoda, la ma- ma dracului ! Dracu mai știe ? O fi și asta „creștere” ! Iată, acum mă pomenesc crescut „un prost”. Știți ? Sint prost ! Dar și mai rău ! Îmi dau seama că am fost întotdeauna prost, iar nu numai acum, o stare de moment. Și că voui fi întotdea- una astfel. Orice ași face ! „Prostia din fi- re n-are leuire”, așa doar spune înțelep- ciunea poporului, — ca orice om needu- cat, eu pină acum m-am ferit de ridicul. Nu prea se observa, dar eram orgolios și umflat ca și cînd tot pămîntul ar fi fost al meu. Și culmea : eram orgolios că sint orgolios ! Nu știu unde am citit că din orgoliu se nascu prostia. Oricum, spun că e o prostie chestia asta. Dimpotrivă, nu-i așa ? Se poate a fi mindru că ești cineva. Oricine al fi. Ori cică e deajuns să-ți dai seama cine ești că din acel mo- ment să nu mai fi. Nu știu dacă e ne- voie să știți, dar aveți acilea dovada prostiei mele din fire.

Nu e nevoie de mai mult, dealtfel cred că v-ași plictisi. Dealtfel cred că știți asta de mult. Nu sint mocofan, cum îmi spu- neați odată. Ei, ce minunat ar fi fost să fie așa ! „De vîrsta, inteligenta și talen- tul meu” — vîrsta e a mea ! Precis ! Dar fără alea ! Înainte de a le crede altul, trebuie mai întîi să le cred eu însumi. „Da' cum o să fie dacă nu e !” Nu e aia : nu sint „întunecări” nici „zbucium” nici „probleme” ! cum îmi spuneti în scrisoa- re. Vai de mine ! În capul meu simplu, sterp, nu arde nimic. E pămînt ! Și cite-o viziune, atita tot. Dar e acolo, înlăuntrul sufletului meu, că afară nu iese, ignoran- ța mă pălmuește, prostia și lenea mă umflă, cunoștința nefolositorului și con- știința lipsei îmi frămîntă ridicul și za- darnic miinile ! Vai de mine ! Din ființa mea trebuie să realizez, dar ce ? Mai bine să fiu operat și să mi se extragă o parte nervoasă ! Eu am dreptul și nu Dosto-ievski să regret că nu-i posibil a mă transforma într-o negustoreasă grăsană, să-i am gîndurile și să aprînd plin de cu- cernicie luminări în biserică ! Eu, da, și pentru alte motive, fiindcă Dostoievski avea geniu. Și el n-o spunea decît pentru faptul că îl chinula ființa lui Dumnezeu. Păcat că Dv. domnule Miron R.P. n-aveți geniu ! Vezi ce dragălaș sint ? Ca o feti-

ță, vai de intestinele mele ! Sinteti așa de inteligent ! De spiritual ! De cultivat ! Părerile Dv. rar se pot bînui ! Spiritul Dv. e atît de clar ! Rari sint oamenii aici în țara noastră care admiră și interpretează atît de profund pe Matei I. Caragiale ! Mi-aduc aminte, cînd vă citii în „Viața Românească” „Un cavaler al crepusculu- lui” : am rămas, cum se exprimă cucoana noastră, tablou ! Îl puneți la bătaie pe ăla cu oceanul, cum îl chiamă, Isidor Du- casse, teoria artei care este „curgere”, „devenire” — dar cine își mai aduce amin- te cite chestii se frămîntă acolo ! Ma- tei I. Caragiale, — îl împămînteneți aci- lea cu „Remember”, cu Craii, nu știu, am rămas foarte întristat citînd lucrurile ace- lea. Și mă uitam la Dv. : „e mic și face bancuri” ; „Se ia la întrecere cu mine pe stradă și rid pînă mă «găsește» draci”. Și odată, nu-mi aduc aminte cînd, mi-am zis în sinea mea ! (erați într-un moment foarte periculos și vă observam) „N-are geniu, mi-am zis cu convingere, fiindcă dacă l-ași întreba : mîncinci calule ovăz ? așa cum e acum, ar face ca toți caii !” Și d-aia vă spuneam : Ce rău că nu sin- teti un geniu !...

Vedeți Dv., scriu aici spre a mă con- vînge pe mine însumi dacă sinteti vino- vat că m-ați cunoscut.

Sigur că sinteti, domnule ! Adică nu, eu am fost acela care m-am însinuat. Și am făcut pe interesantul, pe scriitorul, pe plî- nul de talent, de putere. Da, eu am fost și mi-aduc aminte că îmi dădeam seama, iar Dv. nu vedeți. Sau dacă vedeți tă- ceați din gură. Nevastă-mea e mai inte- ligență decît Dv., — am încercat odată să fac cu ea cum am făcut cu Dv. M-a lovit numaidecît și rana aceea o am și acum. Nu știu despre ce era vorba, în orice caz, mă simțeam în plînul meu perorînd și eram foarte natural, extrem de intere- sant. Deodată o aud, un ton firesc, sim- plu, pur, totuși grozav pentru mine : „De ce joci teatru cu mine, dragul meu ! ?” Am tăcut și m-a străfulgerat gîndul : nu mă mai iubește ! Oricum, nu mă mai iubește ca la început. Ea mi-a bănuit gîndurile, a început a vorbi, a se apropia de mine, îi vedeam spaima în ochi, groaza chiar, deși eu nu scoteam un cuvînt. Pînă la ur- mă am simțit că era convînsă că nu ju- casem teatru cu ea. Asta n-a însemnat că a fost un fapt care s-o oprească altădată. O mingîiam într-o zi și-i spuneam c-o iu- besc. Și asta venea în urma unui lucru de așa natură încît mingîierile mele și cuvintele n-aveau tact, deși erau sincere. „Dragul meu, îmi spune, atît cit mă iu- bești, eu simt. Prin urmare !...” Știți cum se întîmpla atunci cînd venii eu la „Timpul” ? Astfel : Mă citeați și spuneți că sint așa și așa ! Eu mă abțineam și-mi controlam sculele : nu-i tocmai așa, dar ceva... tot este ! Cînd scriam cite ceva prost făceați ca fata lui Coșbuc. Eu tre- ceam pe lingă Dv. „plesnind din bici pe lingă boi”.

Deci, dacă știți că sint un prost, că n-am talent, de ce nu mi-o spuneți cum trebuie ? Ziceați : „mă, ce mocofan e !” Dar asta o spuneți ca un român ; admi- rativ. Eu de ce spun toate astea aici, ca- re poate vă supără, ori cari mă arată a fi mult mai prost decît mă credeți ? Pen- tru că eu vă socotesc puțin vinovat fiind- că n-ați fost atent și v-ați înșelat. Eu nici nu mai intru în cauză. Mi-ajunge. Fi- încă nu-i puțină suferință să te pome- nești deodată cu capul limpede, să-ți vezi golul și să-ți pipăi visurile, — niște visuri !

Ce dracu mai rămîne dintr-un om care nu se mai poate amăgi să-și prîndă un sens ? Uitați-vă la mine. Nu sunt bun de nimic și e tirziu, nu se mai poate repara nimic. Nu cunosc nici o meserie, n-am nici o diplomă — dar hai, asta n-ar fi ni- mic. Mă gîndesc la Bărbulescu. Dar el e sigur pe el, pe tot ce e și nu e al lui. Și asta e — vorba Dv. — important de tot. Ce important ! Voui părăsi și pe Nadia pentru faptul că ea crede că sint un ge- niu. Și fiindcă o iubesc, pentru nimic în lume nu vreau să asiste la tinerețea mea stearpă și să mă vadă altfel de cum mă poartă acum. Nu mă lubește fiindcă sint geniu, dar și pentru asta mă lubește (sau cam așa ceva). Un scriitor își dă seama dacă are sau nu talent. O simte. Ei, da, eu îmi dau seama, sint că nu am talent. Nu e nevoie să adaug ce fel de talent. Cu ce dracu să construiesc eu o literatură ? Sint un băiat. Am 21 de ani, cînd, așa cum sint, ar fi trebuit să am 15. Litera- tură cu oameni de la cîmp ? Păi s-a dus dracu, s-a epuizat ! Cu altceva ? Cu alți oameni ? Păi sint ignorant pînă în pre- zent, iar pentru viitor am prostia din naștere ! Concep opere mai balzaciene ca ale lui Balzac ori Zola, dar înaintea hir-

TRAPEZ CCLXXXII

1335. Importanța fluturilor constă în potențialul lor de a recopilări speța umană.

1336. Acei oameni rari care, pentru a-și salva sufletul, sint gata să-și dea viața.

1337. Roata istoriei s-a pus în mișcare odată cu roata propriu-zisă.

1338. În cursul vieții el a profitat — din plin — de o lege pe care nu o învățase la școală, a selecției negative.

1339. Orice miracol poate fi întrecut, în afară de acela al stropului de rouă.

1340. Am scris Poemul invectivă și aș fi putut să mor. Am scris Țări de piatră, de foc și de pămînt, și iarăși aș fi putut să mor. Am scris Cartea Oltului, după care mai ales aș fi putut să mor. Dealtfel, am și murit întrucîntva. Dar mai apoi am reinviat. Și pentru că, între timp, atîția muriseră de tot, m-am simțit dator să mai trăiesc.

Geo Bogza

TRAPEZ 1 332, 1 333, 1 334 trebuia să apară sub o singură cifră.

tiei, în amănunt, materialul lor mă stor- cosește, de unde să-l iau ? Creierul meu de Stan Flească nu poate asimila aseme- nea materiale ! Și chiar dacă un anume lucru ce nu-l pot defini îmi chinuie nop- țile de somn ori îmi toarnă în singe forțe uriașe, lipsa unei discipline mă obosește, îmi soarbe viața. Îmi trebuieșc citeva li- nii : „uite, ia-o pe aici, pe aici, pe-aci, pe dincoace, pe partea ailantă, ocolește hăt încolo, intră în aceste labirinturi, cerce- tează-le, pe urmă vezi punctul ăla lumi- nos, ieși afară și ai să ajungi exact în locul pe care îl vedeai din virful dealu- lui”.

Mă rătăcesc, ori caut să ajung prea re- pede și tot nimic nu e de făcut. Pe urmă n-am haine, nici ștofă, nici bocanci. Am opinci, izmene și curea peste cămașe. Mîi- nile îmi singerează, ghimpii troznesc în laba piciorului meu, lianele mă plesnesc peste obraji ! O ! Sfînte Ilie ! De mi s-ar desvălui un alt sens al vieții mele ! Ba- rim de-ași fi un capabil !

Dar stați ! Nu știu dacă se vede în vreun rînd de aici că am vrut să vă su- păr. Sint destul de dobitoc, fiindcă am avut intenția. E prima oară mi se pare cînd față de Dv. m-a pă- răsît bunul simț pe care mi-l știati. Am vrut să spun că nu trebuie să mai mă priviți ca acum. Adică să nu mai pome- niți de mine. Nu mai pot scrie nici un rînd ! Nu sint un scriitor ! Am fost un puturos, un orgolios, un analfabet și am pierdut zilele de aur cînd trebuia să cu- nosc. N-am avut un înaintaș după care să învăț anume lucruri și de citeam o carte, faptul că înțelegeam anume lucruri mă umfla în așa măsură, încît această prostie anula, distrugea și bruma de disciplină și ordine ce încerca a se infi- ripa în mine. N-am fost în stare să-mi iau bacalaureatul. Lucru care era așa de ușor de înfăptuit ! Și lucru care este încă ușor de trecut în fapt. Dar cine să-l ia ? Stan Flească ? Îmi spunea odată tată-meu cînd aveam 12—13 ani : „Mă, tu n-ai să ajungi nici cîine de oi, nici ogar de iepuri”. La 17—18 ani, iubii o fată pe care o che- ma Monica. Mai tirziu cînd mă cunoscu mai bine, îmi spuse : „m-ai interesat prin felul tău de amestec ciudat : o sincerita- te brutală în exprimarea lucrurilor mari. Dar numai atît, că încolo ești gol. Ți-ar trebui o bătaie soră cu moartea !” Era proastă și ea, dar înțeleg eu acum ce tre- buia să spună cu alte cuvinte ! Dar ce spun ? Toate astea-s prostii și mă rușinez ! Cum să mai scriu cînd văd foarte bine că rîndurile ce le aștern nu spun nimic ? Scriu și mă măgulește momentul cînd fac acest lucru. Dar ce grozăvie cînd recitesc ce am scris. Veți spune că așa se întîm- plă de obicei, dar scriitorii rup scrisul acela totdeauna ! Eu nu-l rup, îl las, zic că e bun, tot trebuie să fie bun, deși îmi dau seama că nu face două parale. Și se întîmplă că e bun. Dar să nu mai vor- besc, că mi-i silă ! Nu e nici o criză, cum spuneți. Nu mai pot scrie ! Nu mai am ce să scriu. Ce dracu să mai scriu ? „Schi- țe” ? Mă p... pe ele de „novele”, dacă alt- ceva nu pot face. Bănuiam că țînesc lu- cruri mai grozave, mă umflam în pene ca un curcan că am respirație, că voui fi ma- siv, că „sint ștofa visurilor mele” ! Ce poate fi mai nesuferit decît să vorbească cineva despre lucruri pe care nu le ai ! ? Citeam zilele trecute o cronică literară a lui P. Comarnescu despre Ben Corlaci. (Arhipelag) Ce mai scotea din bielele versuri ridicule ale acestui bard ! Cum de nu pot acești oameni să vadă golul imens și ridiculul gîndurilor unor astfel de versificatori ? Mi se pare că sint ne- cesari și prostii în literatură, pentru echili- bru. Spun necesari nu prin forța lucru- lui în sine, ci necesari, căutați, creați chiar, dacă pot spune. Ben. Corlaci e un prost pur. Dar ce mai vorbesc ! Referitor la mine, toate aceste lucruri sint niște re- veniri, niște treziri atît de banale că ar fi fost mai bine să nu vă scriu astfel. Dar, vedeți, durerea nu e mică, desnădejdea

copleșește ! Regulile societății, aranja- mentele ei, rosturile ei, nu le poate ne- glija oricine. De aceea sint școli, sint edu- catori și cine are noroc de părinți, are părinți. Eu n-am avut nicideunul. Dar prea fac caz ! Ar fi mai bine să mă opresc, încă pe atîlca p.gine de ași mai scrie, n-ași spune decît tot una. Eu vă salut definitiv.

Marin Preda

Cozmeni 8-III-944

12 Martie 1944

A doua zi am plecat la Cernăuți în in- teres de serviciu pînă acum. Și n-am dat drumul scrisorii acesteia. Am făcut însă și mai rău, după trei zile recitînd niște astfel de rînduri. Lăsați, nu vă supărați pe mine ! Adică de ce să vă supărați ! ? Mai bine să vă spun ce mai fac. Da. Ci- tesc. Am timp de citit ! Am cărți de citit ! Cînd am plecat am luat cu mine tot ce Nadia căutase. Să vedeți : De Dostoievski „Frații Karamazov”, „Umiliți și obidiți”, „Amintiri din casa morților”, ceva de Tolstoi, de Stendhal „Rosu și negru”, Wilde „Crimă și conștiință” (portretul lui Dorian Gray), niște drame de Ibsen, ce- va din Balzac, un roman mic și care m-a surprins în mod deosebit „Adolf” de Ben- jamin Constant, două „romane” de Vlă- descu (G.M.), ceva din Gorki și încă ceva „La Răscruce de Vinturi” de Bronte. Înainte de Crăciun am cettit traduceri, „Robii”, „Pe aripile vîntului”, „Fumul amăgirilor”, „N-ași mai vrea să fiu tinăr” (recomandat și trimis de Nadia), „Gosta Berling” și etc. Din cele cetite acum du- pă Crăciun am stat și m-am gîndit nea- părat la ce am înțeles din cartea sus- nu- mită de Wilde. Cam atita. Susnumitele cărți de dinainte de Crăciun le-am cettit rînd pe rînd și la un moment dat le-am terminat. M-am simțit prost și am căutat orice fel de carte. Am găsit în sat „Floa- re de Mai” de Blasco Ibanez, apoi am luat-o în romane polițiste și de aventuri, „Taina înecatei”, „Mortul inviat”, „Pum- nalul lui Cesare Borgia”, „Licurici în New York”, „Conacul groazei”, „Enigma” (f. in- teresantă), „Omul invizibil” de Welles, „Izgonită în noaptea nuntii (sau frumoa- sa Renata)” — iar în prezent citesc fe- meile celebre „Mesalina”, „Cleopatra” s.a.m.d. — cit despre „Ugolino” ăla spu- neți că nu știți cine e. Fiul al dracului, nici eu nu știu, că doar m-am visat, dar lăsați că știe el ! Visez tot visuri urite, cu toate că îmi scuipt toată saliva în sin. Spre o pildă visam odată că trebuie să am un copil cu Nadia. Dar lucrul acesta „visat” era foarte urit. Oricum e primă- vară aici și mă simt foarte limpede. Do- sariasem vreo 200 coale din astea înainte de Crăciun, cu gîndul și forța respectivă să elaborez o „chestiune” de timp. Făcu- sem socoteala că la sfîrșitul milităriei (doi ani) și fie terminată „chestiunea”. „Făceam ca trenul” plimbîndu-mă în lungul și latul camerei mele și gîndin- du-mă la „chestiune”. Pînă la urmă, ve- deți, totul n-a fost decît un „jordan”. Du- pă cum tot un fel de iordan sint și micile mele descrieri pe care le cunoașteți. Dv. ați mirosit vreodată o cutie de vacs ? Vacs ! Roz ! Vorba lui Dumitru : pe toa- te milioanele de bipezi de pe pămînt, am să dau cu barda în Dumnezeu și să rea- lizez o operă „roz” ! Dar numai Dv. sin- teti vinovat. Aveți un fel de a vedea de care mă tem în ale scrisului și dacă nu vă cunoșteam, cu siguranță că mă reali- zam ca un „scriitor”. Si-mi rămînea cre- dința nezdruincinată că sint „mare”. Acum nu mi-a mai rămas nimic, dar pe toți draci... scap eu și de aceste „trăiri”, de aceste „experiențe personale” și voui fi totuși ceva dacă nu scriitor.

Marin Preda al Dv.

Rugăm să confirmați primirea — frt. Preda Marin

Scrisori pentru eternitate

Bettine von Arnim și Clemens Brentano

C ORESPONDENȚA unei fetișcane cu fratele ei, publicată atunci când autoarea a împlinit aproape șazececi de ani, iar interlocutorul a murit nu demult, pune pentru istoricul literar numeroase probleme privind autenticitatea scrisorilor: aparțin ele tinerilor Brentano sau nu reprezintă decît motive prelucrate de o autoare de multă vreme matură. Cercetătorul doritor s-o disculpe pe Bettine de acuza rețușărilor cu intenție va folosi drept argument că emancipata adolescentă s-a căsătorit între timp, i-a născut soțului ei șase copii, s-a ocupat în mod exemplar de familie și cămin și a găsit de cuviință să-și consacre puterile după moartea soțului în primul rînd conservării memoriei acestuia, angajîndu-se la sarcina, deloc ușoară, de a edita operele complete ale lui Ludwig Achim von Arnim, opere ce vor necesita nu mai puțin de 22 volume. Abia patru ani mai tîrziu își va lua răgazul de a-și valorifica și propria creație, cînd publică volumul *Correspondența lui Goethe cu o copilă* — copilă ce, între timp, a împlinit exact o jumătate de secol. Înrolîndu-se tot atunci și cu tot atîta pasiune și în cele mai diverse campanii în favoarea diferiților nedreptațiți (mai celebri, ca, de pildă, frații Grimm, sau anonimi, asemenea țesătorilor silezieni), același apărător sirguincios al Bettinei va putea demonstra fără mari greutăți că *O cunună de primăvară pentru Clemens Brentano* *) a apărut exact atunci cînd i-a sosit sorocul în biografia atît de agitată a autoarei. (Și respectivul își va argumenta supoziția și prin aceea că iubitul frate tocmai a murit, iar sora nemîngiată s-a grăbit să-l așeze pe mormîntul proaspăt prinsosul ei de afecțiune. Cînd să fi împletit „O cunună...“ dacă nu în acele luni de doîu, prilej de răsfoire a unor scrisori vechi și de contemplare a amintirilor proaspăt revîvate?).

Va putea demonstra aceasta, dar cui? Ce cotă de interes mai prezintă pentru cititorul de azi epistolele acestea, multe atît de dezarmant de banale, altele atît de pedant moraliste, în fine, destule pîrînd rupe dintr-un caiet vechi cu scoarțe pictate, cu file îngălbenite între care mucegăiesc urmele unor flori devenite de mult praf și pulbere? Scrisorile nici măcar nu acoperă felii complete din viața celor doi protagoniști: destule evenimente cel puțin la fel de importante ca acelea alese de Bettine pentru „O cunună...“ își găsesc locul în alte epistolare publicate, altele, desigur, s-au pierdut. Dar chiar dintre marile întîmplări cunoscute, atîtea nu-și găsesc locul în această carte a cărei succesiune de evenimente pare să respecte doar criteriul cronologic, selectînd, selectînd mereu... Obsedantelor apeluri ale fratelui mai mare ca sora să-i scrie cit mai mult, cit mai des, cit mai exclusiv, Bettine le răspunde cu fragmente, rîmînd mereu în dialog doar cu Clemens, omîtînd tot ce lese din sfera relației dintre ei doi. Marile întîlniri sînt abia pomenite sau lipsesc cu desăvîrșire: într-un loc se vorbește despre Goethe la trecut („...un asemenea om mare, năzuit de bine, cum a fost Goethe!“ — p. 275), dar și aceasta doar de către Clemens, Bettine tace, de parcă nu l-ar fi asediat sistematic pe titanul de la Weimar; nici un cuvînt despre întîlnirea cu Beethoven și absolut în treacă și doar strict subordonat consensului cărții sînt pomenite alte nume celebre. De unde se naște și o a doua întrebare: acest epistolar, născut din alăturarea unor file de album, n-a fost conceput nici o clipă așa cum se tot autodeclară — ca o corespondență menită a ajuta la educarea tinerei fete de către fratele mai mare. El n-a fost scris pentru uz intim, ci, dimpotrivă, în cel mai curat spirit romantic, a fost adresat de la început eternității. El a trebuit să fie exemplar din toate punctele de vedere, într-o învățătură generațiilor ce vor veni. Și, dacă a fost scris pentru „totdeauna“, cum de lipsesc din el tocmai prezențele cele mai marcante, cum de nu este exploatat filonul cel mai gras? Doar pentru că subiectele acestea sînt atîtnse în alte cărți? Palid răspuns... O logică interioară străbate aceste rînduri pe care, urmînd-o, dăm și de adevăratul profil al „Cununii...“.

Păstrez în casă un album gros, gîsit în

*) Bettine von Arnim, *O cunună de primăvară pentru Clemens Brentano*. Traducere și note de Carmen Bendovskî, cîvînt înainte de Thomas Kleininger, Editura Univers.

podul casei părinților mei. Scoarțele măiestrit lucrate în piele, cu modele de îngerași în relief, ocrotesc citeva zeci de poze cu personaje ce nu știu cine au fost și nici nu-mi mai spun nimic. Domni gravi, cu bărbi impozante și doamne în rochii cu crinoline largi își consumaseră tinerețea pe vremea apariției corespondenței Bettinei von Arnim cu fratele ei. Mărturisesc că de foarte multă vreme n-am citit atît de greu o carte ca acel epistolar și că doar contemplarea vechiului album mi-a întredeschis o ușă spre acceptarea unui text ce mi s-a părut din cale afară de sățios.

„Eternitatea“ căreia i se adresează Bettine a primit un destinatar mai concret, ținuta rigidă, poza ostentativă de pe imaginile din album oferind privirii contemporane personaje ce trăiau (sau doreau să trăiască) într-o exaltare potrivită nesfîrșitelor sfaturi ale lui Clemens Brentano. Romanticii de la Heidelberg ne apar astfel într-o lumină mult mai pămînteană, nesfîrșitele probleme existențiale își găsesc un pandant casnic. Insistențele fratelui ca surioara să studieze cu rîvnă ba limba latină, ba fizica, ba engleza, ba filosofia se împacă brusc cu rugămintea de a-i broda unui prieten (bineînțeles unuia dintre cei pe cale de a deveni celebri) o tichie sau de a-i coase fiicei unul om sărman o rochiță. Și, pătrunzînd mai mult în intimitatea (publică!) a epistolarului, vom accepta că fata crescută la minăstire, bună cîntăreață la pian și pricepută în arta broderiei, căreia de la vîrsta de 14 ani (ciți avea pe vremea primelor scrisori din „O cunună...“) fratele grîiului îl îndruma opțiunile ba către un tînar filosof, ba către un alt prieten poet pentru că — nu-i așa? — surioara va crește și va trebui măritată, nefîind, bineînțeles, totuna cu cine, vom accepta că zburdalnică, dragălașa (oare de cite ori apare acest epitet în carte?), emancipată și ușor neconformista Bettine va putea avea și opinii proprii, uneori suspect de mature comparativ cu cele ale mai vîrstnicului Clemens, că va putea fi ceea ce de fapt a și fost: o femeie aptă de a vizita cartierele sîracilor din Berlin în timpul holeriei din 1831, fiind gata orînd să-și riște „bunul nume“ pentru cauze umanitare, fără a uita nici o clipă nici obligațiile față de familie. Și, după toate astea, este capabilă să guste și poeziile (unele de un conventionalism devenit de acum inacceptabil) ale lui Brentano.

Clemens, fratele mai mare, pare încîntat de rolul de tutore sfîtos, mai ales că a găsit în pupila o interlocutoare pe măsură. Ea îi devine confidentă — mult mai mult decît, el ei! — și fiindcă amîndoi își găsesc cite o oglindă cit se poate de convenabilă în celălalt (singura aflată la îndemînă!), relația ia forma din „O cunună...“. De atîta admirație, Narcis nu se mai poate desprinde de oglindă, Bettine devine indispensabilă și, dacă inițial Clemens dă sfaturi și aprobări, cu timpul rolurile se schimbă, fratele devine atît de dependent de apa în care se reflectă încît ajunge să nu se căsătorească el însuși fără incuviințarea surioarei. Cuvintele ajung să se zaharisească de prea multă dulceață și lectura avansează cu poticneli. Relatările lui Clemens abundă de ecourile entuziasmului pricinuit de vizita sa. Doar Bettine mai atenuază aceste efuziuni, răspunzîndu-i cu o ironie blîndă, încercînd să-l tempereze asemenea unei mame duioase. Unde este fratele sever care o conjură să nu stea singură într-o cameră cu un bărbat sau care o dojenește pentru o relație „prea democratică“ față de niște oameni de rînd? Raportul dintre cele două personaje trăiește o evoluție. Și iarăși se naște întrebarea: de ce din acest de acum roman au dispărut toate evenimentele majore din biografia celor doi protagoniști? Am reclamat deja lipsa marilor întîlniri, dar la fel s-ar putea acuza absența apariției cărților (la unele, e drept, Clemens face totuși aluzie), dar și mai mult moartea Karolinei von Gûnderode, personajul enigmatic care apare ca o zîină bună între (sau alături?) de cei doi, eroina unui alt epistolar al Bettinei von Arnim (publicat anterior „Unei cununii de...“) sau relația domnișoarei Brentano cu viitorul ei soț (unul dintre mulții pretendenți recomandați de Clemens), omul de care a fost sincer atașată o viață întreagă. În ultimele pagini relatarea devine de-a dreptul anacronică, de pildă îndelung discutația căsătoriei a lui Clemens cu Sophie Moreau nu se finalizează în epistolar, deși a avut loc înaintea altor evenimente la care se face aluzie (de pildă, amintita moarte a lui Goethe, survenită... abia peste un sfert de veac...). Abia aici ar cîștiga în argumente pledoaria criticilor încăpățînați în a susține că „O cunună...“ a fost serios rețușată de femeia de cincizeci de ani dornică de a crea un chip precoce fetei ce a fost odată. Dar ce importanță are? Văduva Bettine von Arnim, cea care a trecut prin atîtea, cea care a întreprins atîtea, nu a uitat să se copilărească și devine credibilă tocmai prin acest lucru. Iar evenimentele nodale lipsesc din epistole numai pentru că ele ar stînjiți o relație bazată exclusiv pe nevoia de confirmare simțită atît de acut de cei doi protagoniști.

Gheorghe Schwartz

John CHEEVER.

■ Povestirile lui John Cheever, unul din cei mai importanți reprezentanți americani ai genului cîștigător al premiului Pulitzer, se încadrează în acele coordonate ale prozei care, imbinînd simplitatea discursului cu ritmul narațiunii, încearcă să surprindă valențele estetice și moralizatoare ale unei bogate paleta de atitudini umane. La fel cu majoritatea scriitorilor postbelici, Cheever aduce în atenția contemporanilor necesitatea reconsiderării eternelor valori umane — dragoste, înțelegere, prietenie — privind cu tristețe dar și cu ironie lumea în care aparentele nu fac decît să mascheze semnificative trepte ale însingurării.

E RA într-una din acele după-amiezi ploioase cînd raionul de jucării din magazinul Woolworths de pe Fifth Avenue e plin de femei care arată ca și cînd ar avea un amant, iar acum cumpără cadouri pentru copilul cel mic; în această după-amiază deosebită, erau vreo opt sau zece — arătoase, parfumate și foarte elegante — dar avînd aerul acela îndurerat al unei femei care tocmai a fost dezbrăcată de un june într-o cameră ieftină de hotel, iar acum se îndreaptă acasă spre îmbrățișarea gingașă a unui copil, Charlie Mallory, plimbîndu-se prin raionul de fierărie, de unde cumpărase o surubelniță, ajunsese la această concluzie. Nu implica nici o morală. Făcuse această generalizare mai mult pentru a da plictiselii unei după-amiezi ploioase puțină ardoare și culoare. Își petrecuse toată ziua reparînd un fișet. De aici surubelnița. Fiindcă stabilise conjunctura, privi mai îndeaproape fețele femeilor și i se păru că găsește o confirmare a fanteziei sale. Ce altceva decît sațietatea și amărăciunile adulterului le-ar fi putut face să arate atît de spiritualizate, de înlăcrimate? De ce ar fi oftat atît de adînc în timp ce-și plimbau degetele pe jucăriile inocente? Una dintre femei purta o haină de blană care semăna cu haina pe care Mallory o cumpărase soției sale de Crăciun. Privind mai atent, văzu nu numai că haina persoanei semăna cu haina Mathildei, era chiar Mathilda. „Ei, Mathilda, strigă el, ce naiba faci aici?“

Ea își ridică privirea de la rața de lemn pe care o studia. Încet, încet umbra de tristețe din privire se transformă în minie și dispreț. „Detest să fiu spionată“ spuse. Vorbea tare și celelalte cumpărătoare o priviră, pregătindu-se.

Mallory era în incurcătură. „Dar nu te spionez, draga mea“, spuse. „Sînt doar...“

„Nu cred că există ceva mai vrednic de dispreț, spuse ea, decît a urmări oamenii pe stradă“. Înfățișarea și vocea îi erau teatrale, iar auditoriul, lărgit de cumpărătorii de la raionul de fierărie și mobilă, devenise atent. „Să vinzi o femeie nevinovată pe străzi este ocupația cea mai josnică, murdară și ticăloasă“.

„Dar draga mea, s-a întîmplat doar că eram aici“.

Risul ei sună nemilos. „E doar o întîmplare faptul că te invîrți prin raionul de jucării din Woolworths? Și chiar vrei să te cred?“

„Eram la raionul de fierărie, dar de fapt nu are nici o importanță. De ce nu mergem să bem ceva și să plecăm cu un tren mai devreme?“

„Niciodată nu voi bea sau călători cu un spion, spuse ea. Acum o să plec, dar dacă mă urmărești și nu mă lași în pace, o să te dau pe mina poliției, să te arunce în închisoare“. Luă rața de lemn, o plăti și cobori regeste scările. Mallory așteptă citeva minute, apoi se întoarse la birou.

M ALLORY era inginer și biroul său era liber în după-amiază aceea — secretara plecase la Capri — iar serviciul telefonic nu-i lăsase nici un mesaj. Nu avea corespondență. Era singur. Nu se simțea nefericit cit uluit. Nu atît pentru faptul că își pierduse simțul realității, ci pentru că realitatea însăși, pe care o observa, își pierduse utilitatea și simetria. Cum putea da un sens întîlnirii burlești de la Woolworths și totuși cum ar fi putut să se resemneze că fusese doar o prostie? Uitarea era un mod de a reacționa pe care îl mai folosisse, dar acum nu putea uita vocea stridentă a Mathildei și scena bizară din raionul cu jucării. Neînțelegeri

dramatice cu Mathilda mai avusese și de obicei le îndepărta cu ușurință, încercînd să descifreze lanțul contingentelor care declanșaseră scena. În acea după-amiază era descurajat. Întîlnirea părea că rezistă diagnosticului. Ce putea face? Să meargă la un psihiatru, la un sociolog, la un ministru? Să sară pe geam? Se îndreptă spre fereastră cu acest gînd.

Cerul era mohorit și ploua, dar nu se lăsase încă întunericul. Nu prea era trafic. Urmări trecînd un camion, apoi o mașină decapotabilă, o rulotă și o camionetă care făcea reclamă la „EUCLID — CURĂȚAT CHIMIC ȘI VOPSIT“. Numele celebru îi reaminti de triunghiul dreptunghic, de principiile geometriei analitice, de teoria proporțiilor... Ceea ce îi lipsea era o nouă metodă de raționament. Dacă ar face o analiză geometrică a problemelor sale, nu le-ar putea rezolva sau cel puțin crea o atmosferă de soluționare? Luă o riglă și începu cu teorema care spune că dacă cele două laturi ale triunghiului sînt egale, unghiurile opuse sînt egale și invers, dacă unghiurile sînt egale... Desenă o linie care o reprezenta pe Mathilda și tot ce știa esențial despre ea. Baza triunghiului ar fi cei doi copii, Randy și Priscilla. Ei, bineînțeles, cealaltă latură. Elementul cel mai critic în latura Mathildei — ceea ce amenința să facă unghiul ei înegal cu cel al copiilor era faptul recent că își găsise un amant fantomă.

Lucrul acesta era o impostură comună printre nevestele din Remsen Park, unde trăiau. O dată sau de două ori pe săptămînă, Mathilda îmbrăca haincele cele mai bune, se dădea ca parfum franțuzesc pleca cu trenul de dimineață în oraș, teodată lua masa cu o prietenă, dar de cele mai multe ori dejuna într-unul din restaurantele pe care le folosea femeile singure. De obicei lua un cocktail sau două, sau o jumătate de litru de vin, intenția ei era să pară misterioasă, distrată — o victimă a jocului amar al iubirii — dar dacă un străin o fixa, intra într-un paroxism de timiditate, amintindu-și cu panică de casa ei dragă, de copiii cu fețele curate și begoniile din stratul de flori. După-masa intra la un film sau la un matineu. Prefera filmele pline de patos care o lăsau epuizată emoțional — sau, cum spunea ea, „golită“. Întorcîndu-se cu trenul de seară, apărea împăcată și tristă. Plîngea de multe ori în timp ce gătea cina, iar dacă Mallory o întreba care e necazul, ofta. El nu avea bănuiele, dar, plimbîndu-se într-o zi pe Madison Avenue, o văzu, în haina de blană, mîncînd un sandvici la un bar și trase concluzia că dilatarea ochilor provenea nu din amor, ci doar de la întunericul unei săli de cinema. Era ceva nevinovat, o impostură obișnuită și poate chiar cu indulgență, folosese.

Linia formată de aceste elemente, astfel, făcea un unghi cu cea reprezentînd copiii și singurul fapt aici era iubirea lui pentru ei. Îi iubea. Nici o josnicie sau răutate din lume nu l-ar fi putut face să-și imagineze că s-ar putea despărți de ei.

Linia lui, știa, era înclinată spre cele mai multe greșeli. Se credea blind, sănătos și destul de instruit (cine și-ar mai fi adus aminte așa multe despre Euclid?) dar trezindu-se dimineața, simțîndu-se inocent și util nu-i trebuia decît să vorbească cu Mathilda pentru ca să devină nefolositor și inocența să-i pălească. De ce plimbîndu-se prin raionul de jucării din Woolworths putea fi calomniat ca Peeping Tom? Triunghiul ar putea să-l dea un răspuns, credea, și într-un sens o făcea. Laturile sale, determinate de informația revelatoare, erau egale, așa cum erau și unghiurile opuse. Dintr-o dată se simți mai puțin zăpăcit, mai fericit, încercînd să mărinimos. Se gîndi, așa cum făcerea o face o dată sau de două ori pe an, că începe o viață nouă. Întorcîndu-se acasă cu trenul, se întrebă dacă ar putea face o analogie geometrică pentru plictisala trenului de navetă, stupiditățile din ziarul de seară, graba oamenilor spre mașinile din parcare.

Cînd ajunse acasă, Mathilda era în sufragerie punînd masa. „Trădătorule“, spuse ea. „Polițistule!“ Ascultînd-o, Mallory nu simțea nici măcar minie, neînliniște sau frustrare, cuvintele ei nu-l atingeau. Cit de calm era, cit de fericit, Pînă și închistarea Mathildei i se părea simpatică și emoționantă; un copil capricios într-o lume dură. „De ce ești așa fericit, tăticele?“ îl întrebă copiii, apoi toată lumea spunea la fel. „Cit s-a schimbat Mallory, ce bine arată Mallory, fericitul!“

În noaptea următoare, Mallory găsi o carte de geometrie în pod și își reîmprospătă cunoștințele. Studiul lui Euclid îl puneă într-o stare de spirit pasionată și liniștită și se simțea eliberat de faptul, printre alte lucruri, că gîndurile și sentimentele sale fuseseră recent schilodite de confuzie și disperare. Știa că ceea ce lua drept o descoperire putea fi o iluzie, dar avantajele practice îl rămîneau lui. Se simțea mult mai bine. De parcă ar fi

GEOMETRIA IUBIRII

corectat distanța dintre realitate și acele realități care îi zdrobiseră sufletul. Poate că dacă ar fi avut vreo religie sau filosofie n-ar mai fi avut nevoie de geometrie, dar obiceiurile religioase din împrejurimi i se păreau plictisitoare și învechite, iar în ceea ce privește filosofia, nu avea nici o înclinație. Geometria îi folosea din plin pentru a înțelege mecanismul suferinței. Principalul avantaj era că putea privi, odată ce le punea în ecuație, felul de a fi al Mathildei și nemulțumirile sale, cu ardore și compasiune. Nu era un câștigător, dar fusese salvat de a fi o victimă. Continuând studiul și practica, observă că obrăznicia ospătarilor, suferințele mohorite ale funcționarilor și moșia polițistilor nu-i puteau distruge liniștea și că acești opresori, dimpotrivă, îi sensibilizaseră puterea, devenind mai puțin grosolani și plictisitori. Putea purta convingerea înconștientă, cu care se trezea în fiecare dimineață, tot timpul zilei. Se gîndea să scrie o carte despre descoperirea sa, „Emoții euclidiene. Geometria sentimentelor”.

CAM pe atunci trebui să meargă la Chicago. Era o zi mohorită și luă trenul. Trezindu-se puțin după răsăritul soarelui, simțindu-se plin de inocență și folositor, privi de la fereastra hotelului o fabrică de sicrie, un cimitir de mașini, cocioabe, locuri de joacă pline de iarbă. Scena melancolică și lugubră i se păru un spectacol al prostiei umane. Nu își aplicase acum teoria peisajelor, dar descoperi că, translatind componentele momentului într-un patrat, era capabil să îndepărteze înutul descurajant până cînd acesta deveni docil, practic și chiar drăguț. Luă un mic dejun copios și munci bine. Era o zi ce nu avea nevoie de geometrie. Unul din asociații săi din Chicago îl invitase la masă. Era o invitație pe care n-o putea refuza, așa că se bărbieri și la ora șase jumătate ajunse la o casuță de cărămidă, într-o parte a orașului pe care nu o cunoștea. Chiar înainte ca ușa să se deschidă simți că avea nevoie de Euclid. Gazda plîngea. Avea în mînă un pahar cu băutură. „E în pivniță”, hohoti ea și se îndreptă spre camera de zi fără a mai spune ceva. Mallory o urmă. Ea se lăsase în genunchi și lega o învelitoare de piciorul scaunului. Majoritatea mobiliei, observă Mallory, era învelită, iar pe învelitori scria „Depozit de mărfuri” și dedesubt „Proprietatea lui Hellen Fells McGowen”. McGowen era numele prietenului său. „N-o să-i las snobului nimic” suspină ea. „Nici măcar o aschie”.

„Salut, Mallory!” spuse McGowen, venind dinspre bucătărie. „N-o băga în seamă. O dată sau de două ori pe an pune învelitori pe mobilă și spune că o să le ducă la depozit și ea o să se mute în oras”.

„Nu știu nimic”, spuse ea.
„Ce s-a mai întimplat?”
„Lois Mitchell tocmai mi-a dat telefon. Hary s-a îmbătat și a băgat pisoiul în mașina de tocat.”
„Si vine aici?”
„Sigur.”
Se auzi soneria. O femeie plînsă și ciufulită intră. „O, e îngrozitor, spuse. Copiii erau de față. Era pisoiul lor și îl iubeau. Nu mi-ar fi pasat așa de mult dacă nu erau copiii.”

„Hai să plecăm de aici”, spuse McGowen. Mallory îl urmă în bucătărie unde nu era nici urmă de cină, apoi coborî în pivnița mobilată cu o masă de ping-pong, un televizor și un bar. Îi dădu lui Mallory ceva de băut. „Știi, Helen a fost bogată. E una din problemele ei. Provine dintr-o familie foarte bogată. Tatăl ei a avut un lanț de spălătorii care se întindea de aici pînă la Denver. A introdus distracția în spălătorii. Cîntăreți de folk. Combo. Apoi uniunea muzicienilor l-a prins și a pierdut totul într-o noapte. Și ea știe că eu nu fac altceva decît să mă prostesc, dar dacă n-aș fi nesoșii n-aș fi eu cu adevărat. Vreau să spun că am fost odată cu dama aia de sus. E grozavă. Dacă o vrei îți aranjez eu. Face orice pentru mine. De obicei îi dau cîte ceva. Zece dolari sau o sticlă de whisky. De un Crăciun l-am cumpărat o brătară. Știi, soțul ei suferă de chestia aia cu sinuciderea. Ia somnifere într-una, dar este salvat la timp. O dată a încercat să se spînzure”.

„Trebuie să plec”, spuse Mallory. „Stai pe loc, stai pe loc”, spuse McGowen. Să-ți mai dau ceva de băut?”

„Trebuie să plec, am mult de lucru”.

„Dar nici n-ai mîncat. Stai aici și o să-ți aduc ceva de mîncare”.

„N-am timp, am mult de lucru”, răspunse Mallory și urcă scările fără să spună la revedere. Doamna Mitchell plecase iar gazda continua să lege învelitori. Luă un taxi și merse la hotel. Își scoase rigla și, lucrînd la relația dintre con și cea a prismeî circumscrise, încercă să pună în relație boția doamnei McGowen cu pisoiul doamnei Mitchell, Euclid, ajută-mă! Ce voia Mallory? Voia frumusețe, ordine: voia să găsească un sens imaginii domnului Mitchell afirmînd de o sfoară. Era oare pretențios și inuman prin faptul că ura mizeria? Greșea oare vrînd să caute definiția binelui și a răului, să creadă în puterea inalienabilă a regre-

tului, în frumusețea rusinii? Erau o grămadă de imponderabile în tablou, dar încercă să țină faptele în ecuație toată seara și asta îl ocupă pînă după miezul nopții, cînd adormi. Dormi bine.

Călătoria fusese un dezastru în ceea ce privește familia McGowen, dar financiar fusese profitabilă, iar familia Mallory se hotărî să facă o excursie. Merse în Italia, la un hotel lingă Sperlonga unde mai fuseseră. Mallory era foarte forțat și nu avu nevoie de Euclid. În ultima zi plecă la Roma și mîncă la Piazza del Popolo. Comandară homari și în timp ce rideau, beau, rîndînd scoici. Mathilda deveni melancolică. Oftă și Mallory își dădu seama că o să aibă nevoie de Euclid. Mathilda era capricioasă dar după-amiaza părea că îi promite lui Mallory că, în tr-un mod geometric și subtil, va izola capriciul. Restaurantul i se părea un loc foarte bun pentru investigație. Era plăcut și curat. Ceilalți tineri erau italieni așa că nu aveau de ce s-o face să se simtă prost. Homarul îi plăcuse. Fața de masă era albă, tacimurile curate, ospătarul binevoitor. Mallory examină locul — florile, fructele, traficul de dincolo de geam — dar nu putu găsi nici o sursă pentru nefericirea ei. „Ai dori înghețată sau fructe?” o întrebă.

„Dacă aș dori ceva mi-aș comnada singură”, spuse ea și își comandă o înghețată, aruncîndu-i lui Mallory o privire întunecată. Merse pe jos pînă la hotel, unul după altul. Soarele ardea. Era foarte cald, lumina era intensă, de parcă străzile Romei ar fi fost întotdeauna așa. Vor fi așa, o lume fără de sfîrșit. „Poate căldura”, se gîndi el. „Te deranjează căldura?” o întrebă, iar ea se întoarse și răspunse. „Mă scoți din sărite!”

O lăsa în hol și merse la o cafenea. Lucră la această problemă pe spattele unui meniu. Cînd se întoarse la hotel și intră în cameră, ea izbucni în plîns. Geometria de după-masă îi arătase că fericirea ei a lui și a copiilor suferea din cauza unui cîrînt capricios misterios, care apărea brusc în felul ei de a fi, la intervale neregulate și fără nici o cauză evidentă. „Îmi pare rău, draga mea. Ce s-a întîmplat?”

„Nimeni în orașul ăsta nu știe engleza, nimeni! M-am pierdut și am întregit vreo cincisprezece persoane dar nimeni nu mă înțelegea”. Se duse la baie și trînti ușa în timp ce el săteau la geam, calm și fericit, urmărind drumul unui nor ce avea formă exactă de nor și lumina aceea frumoasă care umplea cîteodată cerul Romei înainte de lăsarea întinericului.

MALLORY trebui să se întoarcă la Chicago imediat după ce reveni din excursie. Rezolvă ce avea de făcut în aceeași zi și luă trenul de patru. La patru și jumătate se duse să bea ceva la vagonul restaurant și privind orașul pe fereastră, repetă teorema care corecta relațiile sale cu peisajul. Ceru ceva de băut și se uită din nou pe geam. Nu mai văzu nimic. Datorită unui calcul greșit, nu numai că redusesse puterea orașului; orașul dispăruse. Nu era nici ploaie, nici ceață și nici

întineric, ceea ce ar fi putut motiva faptul că, sub ochii lui, ferestrele vagonului erau goale. Indiana dispăruse. Se întoarse spre o femeie din stînga lui și întrebă: „E orașul lui Gary, nu?”

„Sigur”, spuse ea. „Ce ai, nu vezi?”

Un triunghi isoscel îndepărtă întepătura din remarcă femeii, dar nu era nici urmă din celelalte orașe care urmau. Se întoarse la cușetă, un bărbat singur și înspăimîntat. Își îngropă capul în miini și, cînd îl ridică, putu vedea clar luminile pasajelor de cale ferată și ale satelor, dar nu pentru acestea își aplicase teoria.

TRECUSE poate o săptămînă și Mallory se îmbolnăvi. Secretara se întorsese de la Capri — îl găsi leșinat pe podeaua biroului. Chemă o salvare. Fu operat și trecut pe lista celor aflați în stare critică. După zece zile de la operație i se permise să aibă vizitatori și aceasta fu, bineînțeles, Mathilda. Pierduse 10 inci din intestinul gros și la ambele miini avea tuburi. „Ei, arăți minunat!” exclamă Mathilda, schimbîndu-și expresia de șoc și groază și așînd una de nepăsare. „Si ce cameră drăguță! Pereții aceștia galbeni. Dacă tot trebuie să te îmbolnăvești, cred că e mai bine s-o faci la New-York. Îți aduci aminte de spitalul acela de țară îngrozitor unde l-am născut pe copii?” Si se așeză, nu pe scaun, ci pe pervazul ferestrei. El își aminti că nu cunoscuse niciodată o iubire care să anihileze total puterea durerii, care să clădească un pod între infirmitate și viață. „Acasă totul e bine și grozav!”, spuse ea. Nu cred că ți se simte lipsa”. Fiindcă nu mai fusese niciodată bolnav, nu avusese cum să aprecieze sărăcia darului ei de a fi infirmieră. Se părea că îi e ciudă pe faptul că e bolnav, dar ciuda ei era, credea el, o expresie stingace a dragostei. Niciodată nu știuse să simuleze, iar acum nu putea ascunde faptul că ea considera boala lui ca pe un fapt egoist. „Ești așa de norocos, spuse. Vreau să spun norocos că ți s-a întimplat la New-York. Ai cei mai buni doctori și infirmierele cele mai bune și cred că e unul din cele mai bune spitale din lume. Nu ai de ce să te îngrijorezi. Totul e la dispoziția ta. Mi-aș dori și eu ca măcar o dată în viață să stau în pat o săptămînă sau două”.

Era Mathilda cea care vorbea, Mathilda lui iubită, nefăcînd nici un efort de a-și ascunde colțurile, acel egoism pe care nici o forță a dragostei nu l-ar fi putut reduce. Asta era ea și el aprecia absența oricărui sentimentalism în felul ei de a fi. O infirmieră intră cu o ceașcă de supă. Întinse un șervet sub bărbie și se pregăti să-l hrănească. „O, lasă-mă pe mine, lasă-mă pe mine, spuse Mathilda. Ați pot să fac și eu”. Era prima aluzie la faptul că era și ea implicată în ceea ce era, în ciuda pereților galbeni, o scenă tragică. Luă ceașca cu supă și lingura din mina infirmierei. „Ce bine miroase, spuse. Parcă mi-ar trece prin cap s-o mîncînc eu. Se spune că mîncăturile de spital sînt groznice, dar se pare că acest loc e o excepție”. Duse o lingură cu supă la buzele lui, iar apoi, fără să greșească,

GEORGE T. GREEN : Cactus

împrăstie tot conținutul pe piept și pe haine.

Sună infirmiera și își șterse repede pata de pe fustă. Cînd lungă și complicata treabă a schimbului începu, Mathilda se uită la ceas și văzu că era timpul să plece. „O să vin miine, spuse. O să le spun copiilor cît de bine arăți”.

Era Mathilda lui și asta înțelegea prea bine, dar cînd plecă, își dădu seama că înțelegerea nu l-ar mai putea face să treacă peste o astfel de vizită. Simți că își pierduse curajul. I-ar putea grăbi moartea. Cînd infirmiera termină cu schimbatul și îl hrăni cu o altă ceașcă de supă, Mallory îi ceru liniarul și caietul din buzunarul hainei. Făcu o analogie simplă, geometrică, între Mathilda și frica lui de moarte.

Părea că merge. Cînd Mathilda veni la 11 a doua zi, o vedea și o auzea dar își pierduse orice putere să-l sperie. Îi cercetase unghiul. Ea era îmbrăcată pentru amantul fantomă și îi atrase atenția că avea nevoie de un bărbierit. Cînd plecă, o rugă pe infirmieră să-l cheme pe bărbier, dar acesta nu venea decît miercurea și vinerea. Infirmiera îi aduse o oglindă, un săpun și o lamă și el își văzu pentru prima dată fața de cînd leșinase. Văgăuirea ei îl forță la geometrie și el încercă să pună în ecuație pofa de mîncare, cu lipsa oricărei speranțe și cu fragilitatea trupului. Calculu cu grijă pentru că știa că orice greșeală, așa cum se întîmplase cu orașul, ar putea pune capăt evenimentelor ce începuseră odată cu camionul care făcea reclamă la EUCLID — CURĂȚAT CHIMIC ȘI VOPSIT. De la spital, Mathilda se duse la restaurant, apoi la cinema și cînd ajunse acasă, spălătoreasa fu aceea care o anunță că el murise.

Prezentare și traducere de
Corina Cristoloveanu

Revista revistelor

„Secolul 20”

■ NOUL volum al revistei, incluzînd numerele 313—314—315, impresionează prin varietatea domeniilor abordate, prin tinuta intelectuală a intervențiilor, prin calitatea traducerilor din literatura universală și, nu în ultimul rînd, prin eleganța grafică.

Sub titlul **De la Congresul IX spre Congresul XIV P.C.R., repere de gînd și fapte**, revista înserează cîte cite jalon din opera secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, precum și din cuvîntările tovarășei Elena Ceaușescu.

Editorialul revistei glosează semnificațiile marilor noastre aniversări, între care, la loc de frunte, se află cele din ianuarie.

Despre volumul doi din **România după Marea Unire** de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu scriu George Macovescu (**Fără ură și fără părtinire**), un rechizitoriu de martor împotriva mișcării legionare, Cristian Popișteanu (**Restitutio historiae**), o elogiioasă analiză a volumului celor doi istorici. Despre „Confluente și ecouri ale istoriei universale” scrie Ștefan Lemny prezentînd **Revoluția franceză și mișcarea de idei din România**, în 1939, la aniversarea a 150 de ani de la Revoluție. Valeriu Răpeanu semnează studiul **Un text exemplar pentru afirmarea drepturilor**

naționale prilejuit de apariția volumului lui Gheorghe I. Brătianu, **O enigmă și un miracol istoric: poporul român**.

La împlinirea a 10 ani de la inaugurarea șantierului de sculptură de la Butești, sculptorul Mihai Bucureli scrie însemnarea **Comuniunea unui itinerar de sculptură**. De aici, prin intermediul unui citat din Dimitrie Gusti — „Nu se poate despărți cultura superioară creatoare de cultura poporului”, — revista abordează sociologia și etnografia românească (împărînd studiul lui Ernest Bernea, **Nunta în Țara Olteului**). În cadrul Convergențelor sînt evocate cîteva mari personalități care ne-au vizitat țara, de către Valentin Silvestru, Manuela Cernat, Raluca Ianeș, Iosif Sava, Viorica Dinescu și Aurelian Trișcu.

Andrei Ionescu prezintă și traduce un celebru text dramatic al lui Ramón del Valle-Inclán, **Luminile boemei**.

Sub genericul „Valoarea socială a unei opere de pionierat”, revista prezintă biografia peliculei **Intoleranță** realizată de Florian Potra, un grupaj de opinii despre Griffith și despre controversatul său film, urmate de **Descrierea plan cu plan a filmului**, textul fiind stabilit de Pierre Baudry, autorul traducerii — Florian Potra.

Într-un triptic liric sînt publicate traduceri din Justo Jorge Padron (Marin Sorescu și Omar Lara) cu o prezentare de Marin Sorescu și cu un interviu luat poetului de Romeo Magherescu, portughezul Pedro Tamen ale cărui versuri sînt traduse și prezentate de Daniel Nicolescu și italianul Renzo Ricchi, care este prezentat de Urbano Urbinati (traducere de Dolna Popa), echivalările în românește ale versurilor sale fiind semnate de Alexandru Balaci.

O interesantă incursiune în istoria revistei semicentenare „Bianco e Nero” editată de Centrul Experimental de Cinematografie din Roma întreprinde Florian Potra. Edgar Elian prezintă **Stagiunea de operă de la Covent Garden**. Revista consemnează în paginile următoare ecourile de presă ale premiului de interpretare acordat lui Victor Rebengiuc pentru rolul lui Ilie Moromete din filmul lui Stere Gulea. Sînt publicate două inspirate tablete semnate de Victor Rebengiuc și de Stere Gulea. La același capitol al afirmării artei românești peste hotare se află ampla știre despre **Succesele românești la Trienala Internațională de Pictură** de la Sofia și recenziile Rodicăi Ciocan-Ivănescu la traducerea volumului de povești populare românești la editura varșoviană Nasza Księgarnia.

Alexandru Stark prezintă pe scurt rubrica lui Evgheni Evtușenko din revista „Ogoniok”, (**Poetul și poezii**) și, în cadrul aceleiași secțiuni a revistei revistelor din lume, Virgil Mihailu scrie despre revista „Arta” din R.S.S. Letonă.

R. V.

LUMEA PE TELEX

Tirg internațional de carte

● Sub genericul „Liber '89”, săptămîna trecută s-a deschis, la Madrid, un tirg internațional de carte prezentînd cele mai noi apariții editoriale, reprezentative pentru zona latino-americană. Este vorba despre cea de-a șaptea ediție a acestei manifestări, cea mai amplă în domeniu, la care în acest an participă editori din Argentina, Brazilia, Columbia, Cuba, Mexic, Nicaragua, Porto Rico și Venezuela, alături de invitați din multe alte țări ale lumii. Totalul editurilor și rețelelor de distribuție a cărții se cifrează la 1.480, totalul țărilor participante fiind de 23. În acest an, alături de editori, au fost invitați în mod deosebit și reprezentanți ai industriilor grafice și ai sistemelor informatice care „susțin” activitatea editorială, larg reprezentate pe suprafața de peste 7.000 metri pătrați cit are „Liber '89”.

Sînt organizate, de fiecare dintre marile edituri prezente la Madrid, adevărate „sesiuni publice de informare”, la care au fost invitați cîțiva dintre scriitorii reprezentativi ai

zonei latino-americeane. De asemenea, organizații au anunțat și cîteva manifestări culturale cu caracter mai larg, începînd cu cea dedicată temei „Cinematograful și literatura”. Vor urma — pe durata a 14 zile —, mese rotunde sau expoziții dedicate unor teme dintre cele mai diverse cum ar fi „Frontierele geografice și culturale ale umorului”, „Descoperiri”, „Muzica spaniolă a secolului XX”. Comentarii subliniază marea interes al publicului față de aparițiile editoriale, „un semn că, așa cum s-a întîmplat și la tirgul internațional de la Frankfurt, «galaxia Gutenberg» își dovedește din plin vitalitatea, cifrele de afaceri ale caselor editoriale crescînd foarte mult în ultimii ani. Este clar că în fața unui aflux nedecontat de imagine video sau de informație audio, omul caută un refugiu în lumea eternă a valorilor pe care le propune o carte. Singura mare problemă este ca această carte să fie într-adevăr, la rîndul său, o valoare”.

Cr. U.

Premiul EMMY

● Programul de televiziune „Sesam Street” a cîștigat în acest an premiul Emmy pentru televiziune, considerat, ca importantă, asemeni unui premiu Oscar. Alături de

acest premiu acordat pentru „cel mai bun film destinat copiilor”, au mai fost acordate distincții pentru serialul „Santa Barbara” (machiaj și bandă muzicală).

Dicționar muzical

● Cu apariția ultimelor două volume (dintr-un total de douăsprezece), s-a ajuns la completarea uneia dintre cele mai ambițioase lucrări editoriale italiene — **Dicționarul universal**

al muzicii și muzicienilor, publicat de „Utet”. Patru volume sînt dedicate terminologiei muzicale, iar celelalte opt volume abordează biografiile și creațiile diverselor personalități.

„Ecranul de aur”

● Astfel se intitulează o culegere din cronicile de film semnate, vreme de cincizeci de ani, în paginile revistei „The Sunday Times” de către Dilys Powell (în imagine), cel mai respectat critic de film din Marea Britanie. Introducerea volumului apărut la „Pavilion Books” este semnată de cunoscutul actor Dirk Bogarde. Cu prilejul apariției antologiei, „The Sunday Times” a reprodus într-unul din recentele lui numere cronicile la zece filme favorite ale lui Dilys Powell: **Morțea la Veneția, Ucigașii de femei, Șoimul maltez, Aventura, În oraș, Diligența, Zi de sărbătoare, Fugarul, Pather Panchali și Dr. Strangelove.**

„A”

● Maruschka Detmers, Julie Delphy, Fanny Bastien și Anna Karina sînt interpretele filmului **A**, primul lung metraj al regizorului belgian de douăzeci și doi de ani Frédéric Sojcher. La paisprezece ani Sojcher a realizat prima sa peliculă, un scurt metraj — **Fumeurs de charme** cu Gainsbourg — care s-a bucurat de bune comentarii.

Concertul de la Arsenal

● Construit de Riccardo Boffil în secolul al XIX-lea, Arsenalul din Metz a fost supus unor substanțiale modificări, devenind un mare centru muzical și cultural. Sala Mare poate primi 1.500 de spectatori în bune condiții de acustică și vizibilitate.

O nouă publicație

● Centrul Indian de cultură „Bharat Bhavan” de la Ghopal a editat un nou periodic, în limba engleză, consacrat problemelor de cultură și literatură. Se intitulează „Bahuvachan” (Diversitate, în limba sanscrită). Dialogul cu Occidentul, consecințele colonialismului în India, imbinarea bogatelor și complexelor tradiții filosofice cu contemporaneitatea, includerea folclorului în tezaurul cultural alături de cultura clasică — iată doar cîteva din problemele abordate de publicație. Cititorul mai poate găsi articole despre rolul mitologiei în arhitectura indiană, analiza modalităților și sarcinilor principale ale criticii de artă, reflecții privitoare la arta plastică, cronici de film.

Richard Moore Rive

● Scriitorul sud-african de culoare Richard Moore Rive a fost asasinat în locuința din apropiere de Capetown. Născut în 1931, Rive s-a afirmat ca prozator, poet și dramaturg de valoare. Cartea sa cea mai celebră, **The Emergency** (Starea de asediu), apărută în 1964, a fost scrisă sub impresia masacrului rasist de la Sharpeville. Tradusă în 16 limbi, ea continuă să fie și acum interzisă în Africa de Sud.

Vivien Leigh

● Ultima biografie, bogat ilustrată, consacrată celebrei actrițe britanice Vivien Leigh (în imagine) a fost publicată re-

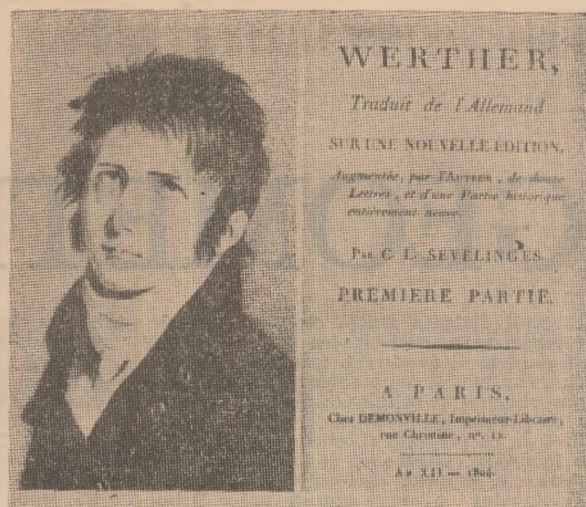
cent, sub semnătura lui Hugo Vickers, la editura londoneză „Hamish Hamilton”. Biograf meticulos, Hugo Vickers a desenat imaginea unei femei care a fost victimă a frumuseții, întotdeauna mai evidentă decît marele ei talent.

Rosi și Risi

● Regizorii italieni Francesco Rosi și Dino Risi sînt în plină activitate. Rosi ecranizează romanul, distins acum cîțiva ani cu premiul Goncourt, lui Edmonde Charles-Roux, **Oubliez Palermo**, cu Mimi Rogers, Jim Belushi, Philippe Noiret și Vittorio Gassman. Dino Risi realizează filmul **Simbătă, duminică, luni**, avînd ca interpret principală pe Sophia Loren.

Raphael Confillan

● Chiar înaintea celui de-al doilea război mondial, mica insulă Martinica a dăruit literaturii un poet interesant: pe Aimé Césaire; apoi, un alt scriitor de mare talent: Edouard Glissant. Un nou nume și-a făcut apariția acum pe firmamentul literaturii martinicheze: **Raphael Confillan**. În revista „Magazine littéraire”, Alain Bosquet îi consacră un amplu articol. Confillan are 37 de ani și a publicat pînă acum cinci cărți, stirînd de curînd o adevărată senzație cu romanul **Negrul și amiralul**, scris în limba franceză. Alain Bosquet vorbește în cronica sa despre „uimitoarea prospețime a limbajului cărții”, subliniînd că, datorită lui Confillan, mica sa țară a devenit „mai apropiată, mai accesibilă și mai dragă”.

Societatea Goethe — LXXI

● La Weimar s-a desfășurat a LXXI-a sesiune de comunicări a Societății literare Goethe, consacrată discutării relației dintre revoluția burgheză și evoluția ideilor democratice, despre conexiunea dintre filosofia iluministă și devenirea curentului romantic, dintre starea de spirit a societății de la confluența veacurilor XVIII și XIX și înnoirea creației literare și artistice. Dintre comunicările

prezentate în secțiunile sesiunii, deosebit de apreciată a fost cea intitulată **Istoria epocii ca tragedie**, susținută de profesorul Karl Mickel. În paralel au fost organizate expoziții de carte, spectacole și lecturi din opera lui Goethe, ca și din literatura de exegeză. (În imagine — o ilustrație la **Suferințele tinărului Werther**, în ediția franceză din 1804 și foaia de titlu).

Caietele Roger Martin du Gard

● A apărut de curînd primul „Caiet Roger Martin du Gard”, întocmit de Centrul internațional de cercetări asupra scriitorului. Caietul cuprinde trei texte inedite: fragmentul unui episod din **Familia Thibault** la care scriitorul a renunțat ulterior, conferința rostită în 1937, la Stockholm, cu prilejul decernării Premiului Nobel și un dialog ce ar constitui miezul unei nuvele. Partea a doua a **Caietului** conține opt studii asupra diverselor aspecte ale operei lui Martin du Gard, recenzii la cele mai recente lucrări și bibliografia (de la 1982 pînă în 1987) cercetărilor consacrate scriitorului.

Legendă și realitate

● Spre deosebire de teoriile curente, după care Nastratin Hogea a existat doar în închipuirea populară, cercetările cele mai noi au dovedit că acest erou năzdrăvan a trăit aievea. Născut în 1208, într-un sat din nord-vestul Anatoliei, în apropiere de Sivrihisar, a trăit mai tîrziu ca o personalitate de vază în Aksehir, unde a murit în 1284 și unde i-a fost găsit recent mormîntul.

închinat eroismului revoluției, edificării unei vieți noi. În anii războiului, s-a făcut remarcat prin numeroase scrieri publicistice. Versurile, ca și lucrările dramatice ale lui Rustam, se caracterizează printr-un profund optimism, prin patos umanist, vînd o înaltă capacitate novatoare. Din bibliografia sa cităm volumele **Scrisoare deschise, Valurile Caspicilor, Suferințele tinărului Werther, Cuvînt despre frațele rus.**

Receptarea operei lui Shakespeare

■ ACUM 25 de ani, la împlinirea a patru secole de la nașterea lui William Shakespeare, Facultatea de filologie a Universității din Cluj-Napoca organiza primul simpozion Shakespeare de la noi, cu participarea a numeroase cadre didactice și de cercetare științifică, a unor critici și istorici literari. Catedra de filologie germanică a păstrat această tradiție și, la începutul lunii iunie 1989, a organizat cu înțelepciune și eficacitate cel de-al VI-lea Seminar de catedră intitulat „Studiul românești asupra operei lui William Shakespeare”.

A fost o manifestare bogată și variată care a evidențiat în primul rînd diversitatea unghiurilor din care este privit Shakespeare de către oamenii de știință, oamenii de teatru și marele public din România, unde este mai viu ca oriund.

Comunicările în plen s-au referit la teme majore din dramaturgia shakespeareană („Propășirea științei” — prof. dr. Leon Levițchi, București; „Modele de lumi posibile” — conf. dr. Ileana Galea, Cluj-Napoca), la noi interpretări ale pieselor lui Shakespeare prin analiza „măturilor interne” („Hamlet și teatrul analitic” — lector dr. Ion Vartic, Cluj-Napoca; „Eseu despre Richard II” — regizorul clujean Adrian Măniuțiu, autorul unor remarcabile spectacole ca **Antoni și Cleopatra**), precum și la unele aspecte particulare ale textului shakespearean („Umorul lui Shakespeare” — prof. dr. doc. Mihail Bogdan, Cluj-Napoca; „Jocurile de cuvinte, porecele, calambururile, greșelile intenționate și alte provocări adresate traducătorilor” — conf. dr. Andrei Bantaș, București).

După un program artistic oferit de actori ai Teatrului Național din Cluj-Napoca — recitări din sonetele shakespeareene și interpretarea unei părți din finalul comediei **Femeia îndărătnică** de către protagoniști (relief în mare varietate de stiluri atît în declamație cît și în relațiile actorilor între ei și cu publicul), seminarul a continuat cu comunicări pe

secțiuni: moștenirea și tradiția shakespeareană la scriitorii englezi din secolele XVIII—XX, la scriitorii americani, precum și în opera și traduceriile scriitorilor și cîntărilor români.

Această din urmă temă a fost reluată și dezvoltată și în cadrul unei mese rotunde care a încheiat în chip fericit și înțelept manifestarea cultural-științifică, reliefînd diversitatea aspectelor cuprinse sub titlul general „Receptarea operei lui Shakespeare în țara noastră”.

La 400 de ani de la începutul carierei literare și teatrale a lui Shakespeare, el pare să aibă o viață foarte bogată, foarte diversă, intensă în România, unde există o puternică emulație (ca și unele confruntări sau controverse) între regizori și alți oameni de teatru, dar și între traducători și editori în păstrarea tradiției shakespeareene care s-a ivit în cultura noastră încă de la începuturile activității teatrale și dramaturgice. Schimbul de opinii din cadrul mesei rotunde a evidențiat utilitatea acestei diversități în abordarea lui Shakespeare atît sub formă scrisă cît și sub cea a spectacolului, înfruntările de opinii ducînd la perfecționarea neîncetată a **viziunii românești asupra lui Shakespeare**. A reieșit că un asemenea termen nu este hazardat intrucît cărțile, studiile, tezele de doctorat, articolele și cronicile dramatice etc. consacrate lui Shakespeare sînt numeroase și pertinente — pe lîngă faptul că la București 6—7 piese de Shakespeare fac săli pline (de la păpuși la balet) și de două ori mai multe în provincie. Iar ediția critică în curs — a doua editare completă a dramaturgiei lui Shakespeare, la care se adaugă o selecție din cele 4 versiuni integrale ale Sonetelor (fapt remarcabil, poate unic în lume), îngrijită de prof. Leon Levițchi, va încheia în curînd o nouă etapă, fundamentală, în primirea călduroasă și adoptarea entuziastă a lui Shakespeare, în forma cea mai autentică, de către publicul și cititorii din întreaga noastră țară.

Andrei Bantaș

N. IONIȚĂ

„Verba volant...” ?

Anton Pann, Povestea vorbii

Premiile scriitorilor bulgari

● După cum informează „Literaturen Front“ organul Uniunii Scriitorilor Bulgari, au fost decernate premiile Uniunii Scriitorilor Bulgari pe anul 1988. Premiul pentru poezie a revenit lui Radoi Ralin pentru volumul *Ultima zi de luni*, cel pentru proză fiind atribuit (post-mortem) lui Vasil Akov pentru volumul *Infarct*. În domeniul criticii literare premiul a fost acordat lui Stoian Korolev pentru *Prefacerile poetului* iar premiul pentru publicistică și esecistică lui Svetlozar Igov pentru volumul *În zori*. În fine, premiul pentru dramaturgie a revenit lui Ivan Radoev pentru piesa *Fiul*.

Cu ocazia încheierii „Zilelor literaturii“, la Sofia a avut loc solemnitatea decernării Marelui premiu pentru literatură „Sofia“ pe anul 1988. Acest înalt premiu a fost atribuit lui Slav Hr. Karaslavov pentru întreaga sa activitate literară.

Reeditări

● Dreptul de a reedita în Statele Unite 33 dintre romanele Agathe Christie a fost obținut de editura „Harper and Row“. Tranzacția (9,6 milioane dolari), s-a realizat prin intermediul unei licitații organizate de fostul proprietar al drepturilor de autor al Agathe Christie, firma „Tham's Sons“ care apăsese dreptul de reeditare a tuturor operelor Agathe Christie de la o altă firmă, astăzi disonată, „Dood, Mead and Comp“, aceasta având exclusivitatea asupra editării operelor marii scriitoare engleze începând din anul 1921.

„El Cordobes“

● Regizorul mexican Luis Valdez (realizator, acum doi ani, al filmului *La Bamba*) va transpune pe ecran viața celebrului toreador spaniol El Cordobes. Protagonistul filmului va fi actorul american Mickey Rourke.

„Hamlet“

● Teatrul Național din Londra a montat cu ani în urmă de două ori *Hamlet*. Prima oară, în 1963, cînd îl avea pe Peter O'Toole în rolul titular, iar ca regizor pe Laurence Olivier. Ulterior, în 1975, spectacolul lui Peter Hall, cu Albert Finney. Cu recenta premieră, *Hamlet* a devenit prima piesă pusă în scenă de toți cei trei directori ai Teatrului Național. Richard Eyre montase odată *Hamlet*, în 1980, la „Royal Court“ cu Jonathan Pryce. Acum joacă Daniel Day-Lewis,

alături de Stella Gonet (Ofelia), Judi Dench (Gertrude) și Michael Bryant (Polonius). „Eyre a realizat o premieră de primă valoare — scrie Peter Kemp, critic dramatic la „The Independent“ — chiar și personajelor secundare le-a conferit o intensă individualitate și importanță. Plin de atenție și inspirație, spectacolul lui Eyre cu tragedia intelectualului lui Shakespeare este un triumf al inteligenței“. (În imagine, Daniel Day-Lewis și Judi Dench).

Noua „Mariană“ a Franței

● Aceasta se numește Ines de la Fressange și este manechin la casele de modă Chanel și Karl Lagerfeld. Bustul său din gips va fi, la sfîrșitul acestui deceniu, la fel ca și cel al lui Brigitte Bardot (dreapta) și Mireille Mathieu (stînga) un simbol al Republicii, podoabă a primăriilor franceze. Succesul alegeții acesteia se datorează votului primarilor francezi și ziariștilor străini consultați.

gitte Bardot (dreapta) și Mireille Mathieu (stînga) un simbol al Republicii, podoabă a primăriilor franceze. Succesul alegeții acesteia se datorează votului primarilor francezi și ziariștilor străini consultați.

CHRISTA WOLF — 60

■ OPERA binecunoscutel scriitoare din R.D.G., Christa Wolf (născută în 1929 la Landsberg/Warthe, Germania, azi Gorzów/Wiepolski, Polonia) poate fi asemănată cu un semn de întrebare, cu o interogație asupra vieții și lumii în genere. O interogație fertilă, care dă prilejul unor meditații, considerații, nuanțări materializate în povestiri, romane și, nu în ultimul rînd, eseuri. Artă este sensul existenței acestei scriitoare originale, sensibile, profunde. „Nu cred — afirmă ea într-un eseu — că omenirea s-ar fi supus încordării, pe care o numim artă, timp de milenii, că în vremurile de cele mai mari lipsuri materiale ar fi pus la dispoziție forțe pentru ea, dacă arta nu ar fi adăugat vieții ceva necesar și nou“.

După ce studiază germanistica, lucrează o vreme ca lector la diferite edituri, pentru ca din 1962 să devină scriitoare liber-profesionistă, locuind într-o așezare de lângă Berlin. A fost distinsă cu numeroase premii naționale și internaționale, dintre care amintim Premiul Büchner.

Opera Christei Wolf este benefic marcată de o sensibilitate aparte, departe de orice gen de sentimentalism. Romanul *Nachdenken über Christa T. (Amintiri despre Christa T.)*, declanșat de moartea prematură a unei prietene, o moarte pe care ea n-a putut-o accepta, conține numeroase elemente autobiografice, cu semnificația unei încercări de regăsire a propriei identități, sugerată de motto-ul ales din Johannes Robert Becher : „Ce înseamnă oare aceasta : venirea la sine a omului ?“

Creația Christei Wolf se caracterizează printr-o alternanță aparent programatică de povestiri și romane cu eseuri, dînd seamă de structura ei complexă ; opera nu este suficientă pentru explicarea pe cale artistică a hățisului de relații în care lumea este întretesută, ci este absolută nevoie de o metaliteratură complementară pentru încercarea de deslușire a raporturilor profunde ale existenței și lumii în genere. Așa a luat ființă volumul *Lesen und Schreiben (Citit și scris)*, unde sînt adunate o seamă de eseuri, „părerii“ despre literatură, viața cărților, chiar un... auto-interviu.

Nu în ultimul rînd o preocupă pe Christa Wolf activitatea literară a femeilor. Editează, după temeinice studii, opera scriitoarei Karoline von Günderode, o reprezentantă importantă a romantismului german. Probabil că prietenia acesteia cu Bettine von Arnim (sora lui Clemens Brentano și soția lui Achim von Arnim) și corespondența acestora o inspiră să scrie

„Index translationum“

● A apărut numărul 36 al anuarului bibliografic al UNESCO intitulat *Index translationum*, care se referă la cele 55 618 traduceri apărute în anul 1985 în 55 de țări de pe toate continentele. Această întirziere este datorată dificultăților majore pe care colaboratorii publicației le întîmpină cu stringerea și clasificarea datelor.

De altfel, anuarul apare de fiecare dată cu o astfel de întirziere.

Datele comunicate sînt deosebit de interesante. Astfel, pe primul loc după numărul traducerilor se situează întîmplările de pe ecran ale lui Walt Disney (284 traduceri). Înaintea povestirilor și romanelor politiste ale Agathe Christie (262).

La capitolul literatură pentru copii, pe primul

Nun ja ! Das Nächste Leben geht aber heute an. Ein Brief über die Bettine (Păi da ! Următoarea viață însă începe astăzi. O scrisoare despre Bettine). Se poate întrevădea aici „abordarea problemei unei imagini asupra lumii tipic feminine și a unei estetici feminine“ (Genia Schulz) precum și a locului și rolului femeii în istorie și cultură.

Calea sinuoasă a operei o duce pe autoarea din R.D.G., totuși, la o sinteză de maturitate, pentru care era parcă predestinată, și anume *Cassandra*. Este vorba de patru prelegeri universitare de anvergură, constituindu-se în „atelierul de creație“ pentru povestirea cu același titlu. Mitul paradoxal al Casandrei — profet neluat în seamă — este reinterpretat ; ea își așteaptă, ca prizonieră condamnată la moarte, execuția în fața porții leilor din Micene, fiind obligată să rămînă martor la ceea ce se va petrece, pînă în ultima clipă.

Abia astfel reușim să înțelegem esența fapturilor care ertă Christa Wolf din tensiunea între gîndurile, meditațiile ridicate în obiectivitatea unor întrebări (deseori fără semn de întrebare) și încercarea de a le raporta la propria existență, sensibilitate, la propriul eu. Îndoiala în descendența lui Caracul și o face să sovie în fața celor văzute și să nu creadă, să încerce să construiască o nouă lume, demiurgic, de măsura ei dar care, datorită generozității talentului și problematicii ample, se preface într-una a noastră, a tuturor. „De scris poate să se apace abia acela căruia realitatea nu-i mai apare drept ceva de la sine înțeles.“ Iată o motivație de ordin „a îmboldui de a scrie care a dus-o pe Christa Wolf, poate doar din întîmplare, spre proza cu puternice reverberații meditative, și nu la filosofie.

Peter Sragher

Giovanni GRAZZINI:

Fellini despre Fellini

I Vitelloni... Actorii

— I VITELLONI. Ce-ți vine în min-te ? Ce legătură mai ai cu filmul ? Ce imagine te captivează la el ?

— Vitelloni văzuți din spate, de pe debarcaderul aruncat pe mare, o mare cenușe, de iarnă, sub un cer jos, dens, noros, frate-meu tinîndu-și palaria să nu i-o zboare vîntul, eșarfă mică a lui Trieste care filii pe fața lui Moraldo, zgomo-tul reșoului, strigătele pescărușilor. La sfîrșit, eram marcat de acest plan al filmului devenit imagine simbolică, un poster ; împreună cu el, figura mare a lui Majeroni. Achille Majeroni care deținea rolul bătrînului comediant ramolit și învertit care rivnește a fi *vitellone* intelectual.

Majeroni, Febo Mari, Moissi cu sem-năturile făcute oblic, cu un scris tremurat, pe fotografiile mari ale personajelor, cu expresii severe, cu ochii lansînd fulgere, cu surisuri amare, cu profiluri semețe, cu părul lung, unduitor, care le cădea pînă la umeri, ca pozele lui Majeroni din piesa *Spectrele*. Asemenea figuri regești, romantice, apăreau deodată, într-o dimineață de iarnă, de obicei puțin înainte de carnaval, pe fațadele caselor, în vitrinele cafenelei Comerțului, în piață, la gară ; de acolo de sus ne priveau fără să ne vadă, după exemplul divinităților imposibil de atins, promițînd în jur, cu umbra unui suris datorită căruia începeau să ne vadă, se materializau. Un dar al cerului făcut sărmanului, adormitului, uitatului nostru oraș.

Eu îi credeam, pe drept, ființe supranaturale, o altă specie de oameni, iar hotelul „Leul de aur“, care îi găzduia citeva nopți, căpăta dimensiunile mitice ale Olimpului. Toată lumea se uita cu invidie

la portarul hotelului care-l putea vedea de aproape, care le vorbea, care le dădea cheile. Nu reușeam să-mi închipui cum ar putea fi viața unui actor dincolo de scenă sau de ecranul alb al cinematografului. Pe Majeroni avusesem norocul să-l văd în picioare în fața tejghelei de la patiseria Dovesi, cu o eșarfă mare de mătase albă, o pălărie gri-perle pe cap, foarte palid, cu ochii aproape închiși, cu citeva urme de machiaj, în timp ce sorbea cu un pal ceva care lumega în interiorul unui păhărel cu toartă de argint. Un punct mandarin, ne-a spus pe urmă băiatul.

Așa mi-am făcut o idee despre ce însemna viața lui Majeroni dincolo de scenă, dar ceilalți, toți ceilalți, unde se duceau cînd cortina roșie ștergea minunile pe care le văzusem, iar în sală se aprindeau nepoliticos luminile peste figurile noastre obișnuite ? Senzația vagă a unei vieți ireale, cea a lor, o mai am și azi, în relațiile cu actorii, și nu-mi displace că există. Mi se pare mai folositoare muncii mele. Cred că îi pricep mai bine, că înțelegerea noastră se situează la un nivel mai secret. N-am avut niciodată probleme cu actorii, îmi plac defectele lor, vanitatea, aspectele nevrotice, o psihologie adesea copilărească sau cam schizoidă. Le port multă recunoștință pentru tot ce au făcut pentru mine și sint totdeauna mirat că fantomele aeriene cu care am coabitat luni de zile în planul imaginației sînt în prezent vii, în carne și oase, vorbesc, se mișcă, fumează, fac ce le spun, pronunță replicile filmului, tot ce mi-am închipuit cînd, incetul cu incetul, îi făceam să se nască...

— Cu ce actorii comiciți-ar fi plăcut să lucrezi ? Pe care ai fi vrut să-l angajezi și, dintr-un motiv sau altul, n-ai putut să-l ai ?

— Mi-am ales întotdeauna actorul în funcție de personaj, dacă nu-l găseșc, prefer să iau pe cineva care să aibă figura convenabilă caracterului, tipului de om, chiar dacă apoi mă spetesc muncînd ca să fie într-adevăr personajul trăsăturilor pe care le are. Am lucrat întotdeauna cu actorii pe care am dorit să-i am. Pentru a-ți răspunde la întrebare, ca o invitație la visare, vreau să-ți enumăr primele nume care îmi vin în minte : Mae West, cu mersul de haimana, cu fața rotundă de fetiță mincăcioasă, îmbulbată, Groucho și Harpo Marx... Benigni al nostru este un mic personaj stimulant, ștergarul toscan, malitios și nerespectuos, un mic Pierrot dezinvolt, lunar și pămîntesc, care poate avea toate dimensiunile, făcînd credibil atît Plaut cit și poveștile lui Andersen ; din toți actorii noștri comici ai noii generații, mi se pare cel mai original, cel mai dotat, cel mai aproape să devină un autentic personaj stilizat și concret.

SICA, Vittorio de Sica, îmi amintesc acum că pentru *Vitelloni*, la început, am vizat la el în rolul interpretat apoi de Majeroni. De fapt nu era o alegere sugerată de mine ci de Pegararo, producătorul meu care mă privea cu ochi rugători : „Nu există nici un nume important în acest film ! Fellini, ducl în spate dezastul comercial al *Seicului alb*. Sordi pune pe fugă publicul, Trieste, pe care te încăpățînezi să-l iei încă o dată, nu înseamnă nimic ! Hai, fă un pas ca să mă ajuti, la-l pe de Sica în rol ! Du-te să-l vezi, vorbește-l, convinge-l, altfel sint ruinat !“ Își ascundea capul între brațe, prăbușit pe masă, hohotînd.

Așa, într-o noapte de iarnă m-am dus să-l văd pe Vittorio de Sica. Tocmai filma *Stazione Termini*. Ne întîlneam, după miezul nopții, într-un vagon de clasa întâi, așezat pe o linie de garare, foarte departe de peron, trebuia mers cu nădejde pe balastul umed, pe șinele înecate în ceață, cu teroarea că cea mai mică lumină în întuneric poate deveni un tren apărînd în plină viteză. Bărbatul care mergea înainte îmi vorbea fără să se întoarcă, pe un ton pe care l-ar fi avut vorbind despre papă ; s-a urcat în vagon, să vadă

dacă șeful nu trage aghioase, atunci ar fi trebuit să aștept deșteptarea : „La nevoie arunc cu o piatră în fereastra compartimentului“, n-a fost necesar, de Sica era treaz, în întunericul gros din compartimentul de a întâia, cu un gest binevoitor mi-a făcut semn să intru.

NU îl văzusem niciodată de aproape. Același farmec imbiator și argintat al personajului, vocea subțire și melodioasă, ușor cîntată, era cea de pe ecran. De Sica, asemeni lui Toto, reușea să aibă și în viață o calitate aeriană, impalpabilă, datorită căreia unele ființe pot fi văzute parcă în adîncurile magice ale unei oglinzi, ceva feeric, imposibil de atins. Foarte simpatice, simpatia ca profesiune, ca filosofie — fii simpatice și vei fi iertat ; de Sica rămînea simpatice chiar cînd investiura de poet al Italiei războiului, ruinelor și mizeriei îl obliga să-și asume atitudini gînditoare, iar vocea să reprezinte sentimente îndoliate.

În întunericul compartimentului, așezat în fața lui, într-o atmosferă vălăuită și ireală, cam emoționat, l-am descris personajul pe care voiam să i-l propun...

De Sica suridea cu simpatie, aproba și murmura nu mai știu ce la adresa tînerilor. Încurajat, mi-am continuat povestea...

Cineva de la producție a venit să-l anunțe, servil, că luminile erau gata și actorii la locuri. De Sica s-a ridicat, și-a aranjat imensul fular pe care-l purta în jurul gîtului, mi-a dat mina sa mare și frumoasă, moale și caldă : „Bravo, este un personaj excelent, îmi place. Întîlnește-te cu avocatul meu. Vom mai vorbi. Amîntește-ți : uman !“

DIN cauze pe care le-am uitat n-a fost posibil să-l angajez pe de Sica, poate că a fost mai bine personajul jucat de el ar fi fost prea simpatice, prea fascinant, prea amuzant și publicul nu ar fi înțeles, ajungînd a dezaproba îndepărtarea și fuga *Vitellone*-ului, în obscuritatea peronului, cînd bătrînul actor cu o voce dulce și măgulitoare voia să-l convingă a-l urma într-un loc mai solitar.

Traducere și adaptare de Andriana Fianu

Festivalul muzical de la Dresda — 1989

Scenă din opera Vasul de aur de Ekehard Mayer. Regia, Joachim Herz

Am ajuns la Dresda exact la mijlocul Festivalului, însă la timp pentru a asista, la Semperoper, la cel de al doilea spectacol cu noua operă **Der goldene Topf**, inspirată de basmul cu același nume al lui E.T.A. Hoffmann. Acțiunea se petrece în anul 1813, în vremea asedierii Dresdei (ocupată de trupele napoleoniene), de către armatele austriece și rusești, în timp ce regele Saxoniei, supus împăratului francez, se retrăsese la timp din capitala sa. Comandată de Opera de Stat din Dresda, cu muzică de Ekehard Mayer și libretul de Ingo Zimmermann, lucrarea este dedicată în fapt acestei „Florențe de pe Elba”, oraș de artă ale căruia splendori se reflectă în decorurile scenografului Bernhard Schröter. Se poate vorbi de o reușită certă, în primul rând poate datorită frumuseții viziunii scenice, care pe fondul vechii Dresde vehiculează întâmplări romantice, unind realul cu imaginarul într-un mod convingător, tiotic pentru cultura germană. Nu din întâmplare, în discuțiile îndelungi purtate de regizorul spectacolului, Joachim Herz, cu alți specialiști si reproduse în caietul-program, se stabilesc paralele cu **Flautul fermecat** de Mozart (ne-am adus aminte de reptila care îl urmărește pe Tamino la începutul basmului mozartian văzînd „serpișorii” produși de fantezia hoffmannescă) și tetralogia wagneriană — nu în amănunte ci în spirit. Interesul provine cu precădere din evocarea atmosferei vieții din Dresda în timpul luptelor, inspirată în mod vădit din filele de jurnal ale lui E.T.A. Hoffmann însuși, citate fiind reuniunile din crama lui Domenico Cagiori sau cafeneaua Eichelkraut — locașuri familiare ale orașului la începutul secolului XIX. În afară de figura poetului însuși, cunoaștem pe studentul Anselmus, oscilînd între dragostea ideală (Serpentina) și cea reală (Veronica), ca și între tărimurile de legendă (Atlantida) și viața cea de toate zilele.

Limbajul muzical nu merge către arii dezvoltate ci către un **parlando**, în fapt adecvat desfășurării evenimentelor operelor, orchestra adoptînd un stil evocator, nelipsit de asprimi dar lăsînd loc și zborului fanteziei spectacolului, contemporaneitatea mijloacelor necontrazicînd, ci dimpotrivă, împrumutînd dimensiuni acceptabile, pentru publicul zilelor noastre, fabulației emanate de imaginația efervescentă a poetului. Din distributie, se cer citati Olaf Bar (Hoffmann) și Armin Ude (Anselmus), împreună cu destoinicul dirijor Hans-E. Zimmer — dar **Vasul de aur** este predominant un spectacol de colectiv, care vorbește despre coeziunea și operativitatea întregii trupe de teatru muzical de la Semperoper. În orice caz, iată o realizare demnă de a ilustra succesele artistice din R.D. Germană ne linia emblemei generale a Festivalului de anul acesta, „Patru decenii de cultură muzicală socialistă”.

Ne-am bucurat, în aceeași ordine de idei, să urmărim recitalul unui artist important al Dresdei, basul Theo Adam, care deși nu se mai află acum în faza de creștere artistică, și-a menținut cu o consecvență de învidiat distincția, clasa și inteligența ascuțită a interpretărilor sale caracterizate înainte de orice printr-o dicțiune exemplară, atribuit atît de important într-un program de lieder. Am ascultat cu interes lucrări contemporane, ale unui **clasic** al creației muzicale din R.D. Germană, ca Paul Dessau, ca și ale lui Siegfried Matthies, Fritz Reuter, Reiner Bredemeyer, imbinînd, în coeficiente și raporturi variate, înrîuririle liedului romantic și cele ale song-ului german modern cu oăstrarea, permanentă, a clarității și puterii de comunicare. Excelent a fost și acompaniamentul reputatului pianist Rudolf Dunckel, ca și al ghitaristei Monika Rost.

Tot pe scena de la Semperoper (edificiul este atît de impunător încît și astăzi, după ani de la inaugurarea refacerii lui publicul admiră îndelung detaliile construcției și decorației interioare) am urmărit și **Ariadna la Naxos**, spectacol comentat încă în 1982 dar care și-a păstrat și — dacă memoria nu ne trădează — chiar și-a sporit gradul de umor și atractivitate. Acum, cînd se împlinesc 125 de ani de la nașterea și 40 de la moartea lui Richard Strauss (Theo Adam a dedicat acestui compozitor, atît de iubit aci, întreaga parte secundă a recitalului său), este firesc să se dea o atenție specială lucrărilor scenice straussiene. Din nou în regia lui Joachim Herz și sub conducerea muzicală a lui Hans-E. Zimmer, am apreciat un spectacol de bună tinută, în care strălucesc interpreta „Compozitorului”, Uta Priew, aceeași memorabilă incarnare a lui Kundry din **Parsifal**-ul de anul trecut, precum și o spirituală, mobilă și seducătoare Zerbinetta, Christiane Hossfeld. Și totuși, delectîndu-ne cu sunetul incomparabil al faimosiei Staatskapelle din Dresda, care după cum se știe cîntă, ca și în alte centre artistice de cultură germană, și la operă și în simfonic, nu ne-am putut împiedica să regretăm unele lungimi ale operelor, care umbresc prospețimea și ingeniozitatea, reale, ale muzicii și libretului (datorat faimosului colaborator al lui Richard Strauss, Hugo von Hofmannsthal). Măcar cîteva cuvinte se cuvin și spectacolului cu **Evgheni Oneghin** de Cealkovski, dat o seară după încheierea Festivalului, în care am

prețuit regia falmosului Harry Kupfer. Oneghin și Lenski vin să se dueleze în vehicule care amintesc de strămoșul automobilului, crengile copacilor, dezolate, se fac ecoul stărilor sufletești ale eroilor, iar modernismul (ponderat) al montării lasă loc unor creații interpretative excelente, cum ar fi cea a intruchipării Tatiane (Barbara Hoene).

Viața muzicală britanică și-a trimis de data aceasta la Dresda reprezentanți importanți. Mai întîi, am întîlnit la pupitrul prestigioasei Staatskapelle pe John Eliot Gardiner, dirijor cunoscut pentru transparenta și dinamismul versiunilor sale de muzică barocă (oratoriile și missele de J. S. Bach, Händel, operele de Purcell etc.), înregistrate pe numeroase și reputate discuri. De data aceasta Gardiner a dorit să demonstreze că nu se cantonează doar în repertoriul preclasic, alegîndu-și capodopere ale simfonismului romantic german. Care l-au reușit mai mult sau mai puțin, uvertura la muzica de scenă pentru **Visul unei nopți de vară** de Mendelssohn-Bartholdy neapărîndu-ne în forma ei optimă, precizia execuției, atît de importantă în cazul unei asemenea pagini de veritabilă dantelă orchestrală, suferînd vizibil (cu decalaje chiar în debutul ei și în genere cu nerealizarea purității absolute pretinse aci cu deosebire). Pe de altă parte, **Simfonia a II-a** de Robert Schumann s-a arătat mult mai aproape de așteptări, dirijorul realizînd acea strictețe a tempilor, acea sugestivitate neromantioasă a frazării și elasticitate a ritmurilor pentru care este deosebit de cunoscut. Solistul serii a fost reputatul violonist sovietic Viktor Tretiakov, în **Concertul nr. 1** de Serghei Prokofiev. Handicapul lui Tretiakov este dănuirea, în memoria noastră, a scînteietoarei versiuni a lui David Oistrach în această lucrare, care nu s-a bucurat de astă dată nici de o reliefare pe măsură a valorilor orchestrale ale partiturii.

Un ansamblu vocal de renume, **Consort of Musicke**, ne-a dăruit pagini de țesătură sonoră filigranată ale Renașterii engleze tîrzii, într-un program ce a urmărit să ilustreze dezvoltarea familiilor compozitice ale epocii și înrîurirea muzicii italiene asupra celei engleze în secolul XVII. Deși figurînd în program, cîntăreața cea mai cunoscută a grupului, soprana Emma Kirkby, a lipsit, lucru ce ar fi trebuit anunțat de conducătorul ansamblului, Anthony Rooley (minuînd și unele instrumente de epocă, laută și chitarone), care a prezentat succint și spiritual întreaga seară. În totu, suavitătea sonoră realizată a impresionat publicul, deși nu putem spune că am regăsit intensitatea emoției prezentă pe discul, înfăptuit de același grup și premiat acum cîteva ani, cu **Madrigalurile** de John Ward.

Dintre prezențele engleze, cea mai notabilă a fost a orchestrei de muzică veche **The English Concert**, dirijată de Trevor Pinnock. Se cîntă pe instrumente vechi originale sau pe copii după cele autentice, care le reproduc cu fidelitate însușirile. Mai important însă este spiritul viu, nemanierist, direct, în care ne este restituită muzica de epocă. Chiar dacă viteza mișcărilor ne poate părea uneori excesivă (ca în **Concertul pentru două vioi** de J. S. Bach, cu contribuția solistică a lui Simon Standage și Micaela Comberti), unele dezavantaje în planul expresiv sînt compensate de brio-ul și unitatea redării. Ne-au plăcut cu deosebire un **Concerto grosso** de Händel (în **si bemol major**, op. 3 nr. 2, HMW 313) și mai cu seamă **Suita pentru orchestră nr. 1 în do major** de J. S. Bach, în care dansurile au avut o grație și un simț al pitorescului — irezistibile. De asemenea **Concertul pentru clavicin și orchestră în fa minor** de J. S. Bach, susținut pe un instrument de mare frumusețe și eficiență, copiat de un constructor din Massachusetts după un original din sec. XVII. Solist a fost Trevor Pinnock însuși, care este și un clavicinist de îndreptățită reputație, cu exemplară acuratețe și susținere ritmică fără gres.

FESTIVALUL din Dresda a coincis cu „Zilele culturii din R.S. România în R.D. Germană”. În cadrul lor, am ascultat în principala sală de muzică de cameră a orașului cvartetul de coarde „Voces” din Iași. Ne-am bucurat că un auditoriu ce a umplut pe deplin sala a aplaudat cu căldură măiestria rafinată a artiștilor noștri (Bujor Prelipcean — vioara I, Anton Diaconu — vioara a II-a, Constantin Stanciu — violă și Dan Prelipcean — violoncel). Subtilitatea, viața interioară a muzicii lui George Enescu, din cea mai impresionantă capodoperă de gen a maestrului nostru — **Cvartetul op. 22 nr. 2 în sol major**, tragismul unei partituri a lui Șostakovici intim legată de istoria din timpul războiului a Dresdei, **Cvartetul op. 110**, supremul echilibru, vitalitatea și substanțialitatea **Cvartetului op. 59 nr. 2** de Beethoven s-au conturat în imagini vii, pregnante și adecvat diferențiate. A fost un deplin succes, ilustrînd convingător nivelul înalt al școlii interpretative românești.

Alfred Hoffman

Prezențe românești

R.P. POLONĂ

● Scenariul radiofonic **Al patrulea adevăr** de Vasile Rebreanu a fost prezentat, recent de radiodifuziunea poloneză în regia lui Juliusz Owidzki. Rolurile principale au fost interpretate de cunoscuții actori polonezi Jerzy Kamas, Gustaw Lutkiewicz, Wanda Luczycka, Hanna Giza și Henryk Lak. Scenariul a fost tradus de Danuța Bienkowska.

R.P. BULGARIA

● Postul Radio Sofia a transmis, în luna iunie, piesa **Arma secretă** a lui Arhimede de Dumitru Solomon. Lucrarea dramaturgului român a fost tradusă de Ognian Stamboliev iar regia a fost semnată de Margarita Blaghieva.

U.R.S.S.

● Recent în cadrul unui program denumit „Seară de concerte de vioară”, care a avut loc în orașul Gorki, Anda Petrovici, concert-maestru al orchestrei simfonice a Filarmonicii de stat „G. Enescu” din București, acompaniată de orchestra simfonică a Filarmonicii din Gorki, sub bagheta lui A. Skulski, a interpretat **Concertul nr. 2 pentru vioară și orchestră** de Mozart și **Concertul pentru vioară și orchestră** de Beethoven. Tot la Gorki, violonista română a susținut un recital în care, acompaniată de pianista sovietică Irina Musatova, a interpretat **Sonata nr. 32 în si bemol major** de Mozart, **Sonata nr. 7 în do minor** de Beethoven, **Cinci melodii** de Prokofiev și **Sonata a III-a în la minor**, op. 25 „în caracter popular românesc” de George Enescu.

FRANȚA

● În seria de publicații a Universității din Besançon a apărut, prin grija profesoarei Marita Gilli, un volum de 762 pagini cuprinzînd studii privitoare la „unitatea și diversitatea proceselor sociale și culturale ale Revoluției Franceze”. Primul grup de studii se referă la forțele sociale, al doilea la impactul **Revoluției asupra creațiilor literare, muzicale, artistice**, iar ultimul la identitățile europene, regionale, naționale. În acest din urmă grup se află comunicarea lui Alexandru Dușu: **Esprit révolutionnaire et image de l'Europe dans le Sud-Est de l'Europe**. Volumul a apărut la Paris (Les Belles Lettres) și poartă titlul: **Region, Nation, Europe**.

R.S.F. IUGOSLAVIA — ITALIA

● De un mare succes s-au bucurat recitalurile de pian ale pianistei Mihaela Ursuleasa, în vîrstă de 10 ani, eleva profesoarei Stela Drăgulin (Școala nr. 26 din Brașov) susținute în sala Radioteleviziunii din Novi Sad, la Academia de Știință și Artă a Serbiei din Belgrad, la Academia di Romania și la Conservatorul „Santa Cecilia” din Roma. Programul a cuprins: **Sonatele în do major și La major** de D. Scarlatti, **Sonata în re major K.V.311** de Mozart, **32 de variațiuni în do minor** de Beethoven, **Canzone și Tarantella** de Liszt, **Rapsodia pentru pian** de C. Silvestri. Cu această ocazie, muzicologul Viorel Cosma a prezentat o conferință despre **Eminescu și cultura muzicală italiană**.

OLANDA

● Ansamblul folcloric „Argeșul” din Curtea de Argeș a efectuat un turneu în Olanda, susținînd, în mai multe orase, spectacole care s-au bucurat de aprecierile publicului. Cu acest prilej, au fost organizate expoziții de fotografii și standuri turistice românești.

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România
Apare sub conducerea unui consiliu redacțional coordonat de
DUMITRU RADU POPESCU
președintele Uniunii Scriitorilor

Redactor șef adjunct Ion Horea Secretar responsabil de redacție Roger Câmpeanu

5 lei

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2-B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei 115. Telefon : 50 74 96.
ABONAMENTE : 3 luni — 85 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Cîșitorii din străinătate se pot abona prin „ROMPRESFILATELIA” —
sectorul export-import presă P.O. Box 12-201, telex 10876, prsfir București, Calea Griviței, nr. 64-68. Tiparul: Combinatul Poligrafic „CASA ȘCINTEII”

